

Manuál začínajúceho školského psychológa

3. upravené vydanie

*Andrea Antalová
Erik Papp
Jana Vernarcová*

Autori: Mgr. et Mgr. Andrea Antalová, PaedDr. Erik Papp, PhDr. Jana Vernarcová, PhD.

Recenzenti: PhDr. Viktor Gatiaľ, PhD., PhDr. Alena Kopányiová, PhD.

Odborné konzultácie v oblasti legislatívy: Mgr. Mária Pauličková

Jazyková korektúra: Mgr. Mária Pappová

Grafická úprava: Mgr. Marián Krkošek

ISBN: 978-80-89698-31-8

1. Obsah

2. Zoznam skratiek	5
3. Východiskový rámec prípravy manuálu	6
Teoretická časť	7
4. Úvod.....	7
Kde školskí psychológovia pracujú?.....	7
Prečo je rozdiel mať a nemať školského psychológa priamo v škole?	8
Dobrá príprava vám ušetrí množstvo práce	8
Ako by mohla vyzeráť vaša konzultačná miestnosť?	8
Čo sa vám bude na vašej práci páčiť?	9
Čo vás môže ešte prekvapiť?	9
5. Ako začať v novej práci?	11
Ako môžete postupovať?	12
Nezabudli sme na žiakov?.....	12
A čo rodičia?	13
6. Legislatívne minimum	15
Zákony, vyhlášky, metodické pokyny	15
Kvalifikačné predpoklady	16
Mzda.....	17
Kariérové stupne	17
Vzdelávanie.....	18
7. Náplň práce a plán práce	19
8. Spolupráca s inými pedagogickými a odbornými zamestnancami	22
Spolupráca v systéme výchovného poradenstva a prevencie.....	25
9. Poradenstvo	27
Dobrý deň, môžete mi poradiť?	27
Konzultácia či poradenstvo?	28
Metódy poradenskej práce s klientom	31
10. Prevencia	32
Všeobecné zásady vykonávania preventívnych aktivít.....	34
Zostavenie vlastnej preventívnej aktivity	34
Vo vzťahu k cieľu aktivity je dôležité si uvedomiť	35
Vo vzťahu k žiakom.....	35
Zdroje preventívnych programov.....	35
Skupinová intervencia (indikovaná prevencia).....	37
Krizová intervencia	38

11. Psychologická diagnostika.....	39
Praktická časť.....	41
1. Školská spôsobilosť	41
Ako musia postupovať zákonní zástupcovia a čo je úlohou vás, školského psychológa?.....	42
2. Učebné štýly žiakov	45
Úloha školského psychológa.....	46
Kde hľadať informácie?	46
3. Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	47
4. Problémové správanie	49
Čo môžeme pozorovať v školskom prostredí?.....	49
Ako s prejavmi problémového správania pracovať?	50
5. Šikanovanie.....	51
Prevenia šikanovania.....	52
Intervencia v triede.....	52
Kde hľadať informácie?	52
6. Užívanie psychoaktívnych látok	53
Čo všetko môžete spraviť?.....	53
7. Ohrozená rodina.....	55
Konceptia podpory ohrozenej rodiny	56
Zoznam literatúry.....	57
Zoznam príloh.....	60
1. Plán práce školského psychológa na školský rok 2021/2022	61
2. Evidenčná kniha žiadateľov o odbornú starostlivosť.....	66
3. Osobný spis klienta	68
4. Záznam z konzultácie.....	72
5. Záznam z poradenského stretnutia.....	74
6. Záznam z depistáže	76
7. Záznam z pozorovania	79
8. Záznam zo skupinovej diagnostickej činnosti	82
9. Záznam z preventívno-výchovnej činnosti	85
10. Záznam z preventívneho programu.....	88
11. Individuálny súhlas do 18 rokov	92
12. Individuálny súhlas nad 18 rokov	95
12. MI (Multiple Intelligences survey) dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie.....	99

2. Zoznam skratiek

Skratky používané v tomto materiáli, resp. v regionálnom školstve všeobecne:

CPPPaP – centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie

CŠPP – centrum špeciálno-pedagogického poradenstva

DC – diagnostické centrum

IVVP – individuálny výchovno-vzdelávací program

LVS – liečebno-výchovné sanatórium

MPC – Metodicko-pedagogické centrum

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

NP Štandardy - Národný projekt „Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce“

RC – reedukačné centrum

ŠIOV – Štátny inštitút odborného vzdelávania

Školský zákon - Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní v znení neskorších predpisov

ŠPÚ – Štátny pedagogický ústav

ŠŠI – Štátna školská inšpekcia

ŠVP – školský vzdelávací program

ŠVVP – špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby

VPaP – systém výchovného poradenstva a prevencie

VÚDPaP – Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Používanie pojmu „dieťa“ a „žiak“: v Manuáli sme primárne používali pojmy dieťa a žiak tak, ako ich definuje Školský zákon v § 2. Na niektorých miestach sme sa od toho odklonili a použili pojem dieťa tak, aby popisoval vzťah „rodič a dieťa“, resp. „rodina a dieťa“. Dúfame, že Vám tento rozdiel bude na základe kontextu dostatočne zrozumiteľný.

Podobne sme postupovali v prípade pojmov „rodič“ a „zákonný zástupca“. Hoci Školský zákon pracuje s pojmom „zákonný zástupca“ (§ 1), v našom materiáli sme prioritne používali pojem „rodič“. Pre účely tohto textu považujeme pojmy za rovnocenné.

3. Východiskový rámec prípravy manuálu

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie od 1. júna 2019 realizuje národný projekt Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce, skrátene „Štandardy“. Jeho víziou je prispieť ku kvalite procesov v multidisciplinárnom prístupe k dieťaťu a jeho rodine cez systém výchovného poradenstva a prevencie (VPaP).

V praxi to znamená, že národný projekt okrem iného prinesie štandardy v systéme výchovného poradenstva a prevencie. Štandardy budú určovať minimálny odporúčaný spôsob implementácie jednotlivých procesov v systéme VPaP, ktoré budú viesť k jeho efektívnemu a kvalitnému fungovaniu. Vytvorenie štandardov, ktorých základným filozofickým východiskom je multidisciplinárny prístup k dieťaťu a jeho rodine, znamená, že sa doplní aktuálne najviac chýbajúci oporný bod v nastavení odborných činností v systéme. Odborníci tak budú mať zarámčované procesy svojej multidisciplinárnej odbornej činnosti a dieťa a jeho rodina budú mať garanciu, že proces identifikácie potrieb a následný sled intervencií, ktoré by malo každé dieťa so svojou rodinou získať v rámci systému, bude kvalitný a efektívny.

Ak všetko dobre pôjde, v polovici roka 2023 budeme mať na Slovensku v systéme VPaP známe procesné, obsahové, výkonové aj materiálno-technické štandardy.

Znamená to, že každý školský psychológ bude mať okrem iného návod, aké kroky má robiť po tom, čo sa do jeho starostlivosti dieťa, žiak, rodič dostanú. Bude vedieť, čo bude obsahom jednotlivých činností, akú diagnostiku použiť, kedy a akého kolegu si prizvať na pomoc. Bude mať zadané, čo znamená prevencia alebo poradenstvo. V neposlednom rade bude jeho riaditeľ vedieť, koľko konzultácií je reálne zvládnuť za deň a koľko odborných zamestnancov by sa malo starať o školu s určitým počtom žiakov. A mnoho iných dôležitých vecí.

V materiáli, ktorý vám prinášame, z týchto štandardov vychádzame. Ak niektorá z popisovaných činností nie je v štandardoch definovaná, vychádzali sme z logiky zaužívanej praxe a všeobecných zásad poradenstva či prevencie.

V prílohách nájdete aj vzor Evidenčnej knihy žiadateľov o odbornú starostlivosť, Osobného spisu klienta, Informovaného súhlasu a pod. Spôsob ich používania je upravený v procesnom štandarde Odborné činnosti školského psychológa.

Niekoľko príkladov riešenia konkrétnych situácií nájdete v linkoch zakomponovaných do textu, ďalšie budú zverejnené v Atlase dobrej praxe, ktorý pre vás VÚDPaP pripravuje.

Teoretická časť

4. Úvod

Školskí psychológovia sú vysokokvalifikovaní odborníci v oblasti psychológie, špeciálne v školskom prostredí. Očakáva sa od nich, že poznajú odpovede na otázky ohľadom vývinu dieťaťa, jeho špecifických potrieb, hodnotenia, rodičovstva, disciplíny, závislostí, krízového manažmentu a mnohé iné. Nemusíte vedieť svojim klientom odpovedať na všetko, ale nikdy nesmiete svojich klientov takpovediac nechať visieť vo vzduchu. Je potrebné klienta odporučiť inému odborníkovi, v lepšom prípade poskytnúť pomoc a podporu v rámci školského multidisciplinárneho tímu. Modely práce školského psychológa sa odvíjajú od jeho profesijného vybavenia (metodologický a filozofický prístup, absolvovanie výcvikov, stáží, praxe, ďalšieho vzdelávania), od filozofie a vízie školy, podpory vedenia a pedagogického tímu, od osobnostného vybavenia školského psychológa.

V každom prípade školský psychológ spolupracuje s učiteľmi, rodičmi a ďalšími profesionálmi z multidisciplinárneho tímu na vytváraní bezpečného, zdravého a podporného učebného prostredia. Kolegami školského psychológa sú rovnako aj ostatní školskí psychológovia na Slovensku. Dnes, v dobe dostupného online kontaktu s hocikým z každého kúta Slovenska, je jednoduché poradiť sa s inými kolegami zo škôl aj z poradní, v prípade potreby konzultovať aj denne. Nezapúdajte pritom na to, že primárnym kontaktom v prípade potreby metodickej podpory je pre vás váš uvádzajúci odborný zamestnanec. Vo všeobecnosti platí, že vaše metodické vedenie má na starosti CPPPaP v danom okrese alebo v sídle kraja, resp. VÚDPaP. Tému spolupráce v rámci školy a systému VPaP sa budeme venovať aj neskôr.

Neustále pamätajte na to, že vaším cieľom je podpora školy, rast všetkých jej účastníkov a pomoc pri vytváraní bezpečného prostredia.

Kde školskí psychológovia pracujú?

Väčšina školských psychológov pracuje priamo v materských, základných a stredných školách bez rozdielu zriaďovateľa (tzn. či je škola štátna, súkromná alebo cirkevná). Niektorí pracujú v CPPPaP a do konkrétnych škôl podľa dohody dochádzajú vo vybraných dňoch a vo vybranom čase.

Objem pracovného úväzku školského psychológa je v školách rôzny. Môže sa pohybovať v rozsahu od 100% ako školský psychológ (odborný zamestnanec), cez 50% ako školský psychológ – 50% učiteľ (pedagogický zamestnanec), až po úväzky veľmi nízke – 10, niekedy aj menej hodín týždenne. Je možné diskutovať o výhodách vs. nevýhodách alebo efektívnosti vs. neefektívnosti toho ktorého modelu. Vy, ktorí publikáciu držíte v rukách, viete, že ideálny stav je prítomnosť aspoň jedného školského psychológa v škole na plný úväzok. Bohužiaľ, uvedené zatiaľ ani zďaleka nie je realitou súčasného školstva, avšak na druhej strane musíme uviesť aj pozitívne príklady, kedy sa na jednej škole nachádzajú dvaja školskí psychológovia a škola má tiež ďalší tzv. podporný tím – školského špeciálneho pedagóga, sociálneho pedagóga, výchovného poradcu.

Prečo je rozdiel mať a nemať školského psychológa priamo v škole?

Všetky deti a adolescenti, rovnako ako dospelí, čelia každodenne rôznym školským, pracovným či osobným problémom. Škola je väčšinou prvým miestom, kde je identifikovaný možný problém žiaka a potreba jeho podpory. Tu sa identifikuje potreba podporných opatrení a obyčajne sú aj v škole tieto činnosti zahájené. Ak má škola školského psychológa, ten dokáže tieto činnosti uskutočniť okamžite buď sám alebo je schopný vytvoriť časový priestor pre zahájenie činnosti podporného tímu a jednotlivé činnosti koordinovať. Dokáže rozlíšiť či a v ktorej fáze je potrebné dieťa odovzdať do ďalšej starostlivosti (CPPPaP, CŠPP, ŠVZ a i.). Školský psychológ tiež vstupuje do školského prostredia ako odborník, ktorý prináša škole možnosť pracovať s ťažkosťami detí a žiakov (nielen v oblasti vzdelávania) ešte pred ich rozvinutím. Tu nastupuje jeho preventívna funkcia a práve prítomnosťou školského psychológa priamo v škole je možné reagovať a intervenovať veľmi rýchlo a tiež si zabezpečiť spätnú väzbu o úspešnosti / neúspešnosti zvolenej podpory. Ak má škola vlastného školského psychológa, ten školu pozná zvnútra, pozná jej históriu, príbehy školy, najrôznejšie situácie dokáže riešiť dlhodobejšie.

Významnou je tiež schopnosť školského psychológa poskytovať reflexiu učiteľom, odkrývať im ich silné stránky a pomáhať pri práci s deťmi a kolektívom. Môže byť aj poradcom vedeniu školy. A v ideálnom prípade sa spolupodieľať na formovaní vízie školy.

Dobrá príprava vám ušetrí množstvo práce

Kvalitnú prípravu na svoju prvú pozíciu školského psychológa môžete oceniť nielen v prvých dňoch a týždňoch svojej činnosti v škole, ale určite aj v ďalšom období. Školský rok je plný dynamických zmien a vaša dôsledná príprava na školský rok vám dodá istotu a pomôže "udržať kormidlo" pevne v rukách. A to, čo vám asi doteraz nikto nezdôraznil je, že veľmi pravdepodobne budete v práci izolovaní. Áno, celý deň budete v kontakte s ľuďmi, obklopení žiakmi, kolegami, avšak po profesionálnej línii budete v škole osamotení, ale nie sami. Nezapúdajte na to a okrem metodického vedenia využite aj možnosť zaradiť sa do podporných skupín, využiť môžete aj supervíziu. V prvom roku budete zaradení do adaptačného vzdelávania a to by vám malo uľahčiť prechod zo štúdia do praxe, pretože množstvo škôl sa snaží povinné adaptačné vzdelávanie realizovať čo najlepšie.

Ako by mohla vyzeráť vaša konzultačná miestnosť?

Určite viete, že zabezpečiť si priaznivé pracovné prostredie je polovica úspechu. Počas svojej praxe v školách budete občas aj svojich kolegov alebo rodičov usmerňovať v tom, ako by malo vyzeráť prostredie triedy, či učebný kútik dieťaťa v domácnosti. Tak začnite od seba. Možno ste počas svojich štúdií mali predstavu, že ako školský psychológ budete sedieť v útulnej miestnosti plnej terapeutických materiálov, na stene bude visieť plagát Freuda, budete si popíjať bylinkový čaj a čakať na klienta, aby ste si podebatili v príjemnej atmosfére o jeho pocitoch. Všetko bude trochu inak.

Jednoznačne musí byť vaša pracovná miestnosť iba vašou. Nakoľko v nej budete realizovať množstvo individuálnych sedení, nie je možné, aby ste sa o tento priestor delili s niekým iným. Je možné, že si vedenie školy nebude vedieť vopred predstaviť, aké sú nevyhnutné podmienky pre vašu prácu. V tom prípade vysvetlite riaditeľovi špecifiká vašej práce, hlavne to, aká je dôležitá dôvernoscť vzťahu medzi klientom a psychológom, ale aj potrebu zachovania

diskrétnosti a izolovanosti od ostatných zamestnancov školy. Nie vždy si budete môcť vybrať, kde budete umiestnení a aká veľká bude miestnosť, ale ak áno, tak siahnite po väčšej miestnosti a tiež sa posnažte zariadiť si ju tak, aby nepôsobila príliš sterilne, stiesnena. Nebojte sa popri základnom nábytku doplniť zopár milých obrazov, vankúše, deky, kvety či iné dekorácie. Miestnosť si zariadte tak, aby ste sa tam predovšetkým vy cítili príjemne. Poslúži vám často aj ako zdroj pokoja a energie. Je dôležité, aby miestnosť bola zvukovo izolovaná, ale hlavne viditeľne označená.

Vaša pracovňa by pritom mala spĺňať minimálne kritériá pre výkon psychologickej činnosti. Výsledky testov, vaše poznámky o klientoch, uložené kópie vyšetrení od iných odborníkov sú dôvernými materiálmi, ku ktorým nesmie mať prístup nikto nepovolaný. Takéto písomnosti musia byť uložené v uzamykateľnej skrini, do ktorej máte prístup len vy. Keď odchádzate z miestnosti, odložte si do nej zo svojho pracovného stola všetko, čo by mohlo identifikovať vašich klientov a dôvod, pre ktorý sa stretávate.

Čo sa vám bude na vašej práci páčiť?

Počas našej praxe školských psychológov sme od svojich žiakov a študentov, študentov pripravujúcich sa na svoje budúce povolanie, ako aj kolegov či rodičov dostávali často otázky, prečo sme sa pre toto povolanie rozhodli. Čo nám toto náročné povolanie dáva? A čo nám berie? Je možné ho vykonávať celý pracovný život? Alebo budeme po niekoľkých rokoch takí unavení, že nebudeme môcť pokračovať?

Lásku k svojmu povolaniu školskí psychológovia vysvetľujú [takto](#):

- neexistujú dva rovnaké dni – to isté dieťa vám v jeden deň odmieta zúčastniť sa preventívnej skupinovej aktivity a na druhý deň absolvujete spolu nádhernú individuálnu konzultáciu s využitím kresby,
- práca s ľuďmi má obrovskú silu, dobíja nám baterky, dáva nám zmysel žiť,
- počas dňa aj týždňa máte vyššiu možnosť usporiadať si jednotlivé činnosti tak, ako vyhovujú vášmu pracovnému tempu (čas na individuálne sedenie, čas na diagnostiku, čas na prestávku),
- môžete si vybudovať niekoľkoročné vzťahy s deťmi alebo ich rodinami,
- môžete byť jedným z mála, kto v dieťaťi objaví potenciál, ktorý iní nevidia,
- vnímame svoju prácu ako zmysluplnú, pretože máme možnosť usmerňovať mladých ľudí a i.

Čo vás môže ešte prekvapiť?

Práca školského psychológa je špecifická a v priebehu vašej praxe budete mať pocit, že sa náplň a aj forma neustále mení. Je to v poriadku, pretože vaša práca musí reflektovať meniace sa požiadavky spoločnosti, ale aj školstva a predovšetkým konkrétnej školy na žiakov, pedagógov a v neposlednom rade aj vás – školských psychológov. Môže sa tiež stať, že pedagogickí zamestnanci nebudú mať jasnú predstavu o vašich kompetenciách, náplni práce a tiež forme vzájomnej spolupráce. Môže sa vám zdať, že vás učitelia nebudú prijímať s nadšením a vymedzia vám ako jediného klienta žiaka. Podmienky pre vašu prácu v škole si síce vytvárate sami, ale do veľkej miery podliehajú tomu, ako vás vníma vedenie školy a najmä riaditeľ, ktorý je vám z hľadiska pracovno-právneho vzťahu nadriadený, ale z pohľadu odbornej kompetencie je laikom. Preto je potrebné, aby ste mnohé témy mali prediskutované ešte pred podpísaním pracovnej zmluvy.

Z hľadiska etického rozmeru budete mať väčšiu mieru zodpovednosti oproti kolegom. Nie je nič nezvyčajné, ak sa dostanete do situácie, keď bude stáť pred morálnou dilemou. Pomocníkom vám bude [etický kódex práce školského psychológa](#), ale tiež vzájomná komunikácia so školskými psychológmi v systéme VPpP. Nielen poznanie, ale predovšetkým rešpektovanie etického kódexu vám tak zaručí dôveru vašich klientov .

Tiež je potrebné uvedomiť si, že vaša sieť sociálnych kontaktov sa bude každým školským rokom zväčšovať a to zvyšuje nielen riziko (vzájomných) závislostí, ale tiež požiadavku na vysokú frekvenciu kontaktov s klientami. Preto je potrebné naučiť sa od začiatku oddeľovať prácu od súkromného života, dôsledne dodržiavať etiku práce školského psychológa (napr. s klientom pracovať iba na oficiálnej pôde, nie v kaviarni, u vás doma, zväžiť pridávanie si žiakov medzi „priateľov“ na sociálnych sieťach a pod.).

A na záver – pripravte sa na to, že široký rozsah vašich každodenných aktivít bude výrazne formovať vašu profesijnú identitu. A tak sa od mediátora a vyjednávača, cez bádateľa dostanete aj k diagnostike či prevencii. Ale preto ste predsa do tejto práce prišli, či nie?

5. Ako začať v novej práci?

Školský psychológ ako článok systému psychologického a výchovného poradenstva poskytuje v školách psychologickú pomoc nielen deťom a ich zákonným zástupcom, ale aj svojim kolegom – učiteľom, vychovávateľom, majstrom odborného výcviku, školským špeciálnym pedagógom a sociálnym pedagógom. Jednou z prvých úloh školského psychológa pri nástupe do práce je dosiahnutie toho, že škola ako systém (od manažmentu školy, cez učiteľov, žiakov až po ich rodičov) si uvedomuje významný potenciál pomoci školského psychológa škole. To tiež vytvára priaznivý východzí bod pre jeho ďalšie aktivity.

Nielen naše skúsenosti potvrdzujú, že na súčasného učiteľa je kladený vysoký tlak zo strany žiakov, rodičov aj celej spoločnosti. Neustála potreba profesionálneho rastu a zvyšovanie počtu činností „nepedagogického“ charakteru kladú vysoké nároky na jeho celkovú osobnosť. Na jednej strane narastá potreba uplatňovania nových technológií a postupov vo vyučovaní, na strane druhej má byť učiteľ empatický, schopný riešiť medziľudské konflikty, rozdávať dobrú náladu a optimizmus. Je prirodzené, že množstvo nárokov a očakávaní (občas protichodných) nie vždy učiteľ zvláda efektívne a práve tu sa vytvára priestor pre prácu školského psychológa.

Vo vzťahu k pedagogickým zamestnancom školský psychológ:

- vykonáva konzultačnú a informačnú činnosti orientovanú na adekvátne uplatňovanie psychologických aspektov výchovy a vzdelávania v školských podmienkach so zreteľom na optimálny osobnostný vývin žiakov pre pedagogických pracovníkov školy alebo školského zariadenia,
- poskytuje poradenské služby kolegom v oblasti profesijného, osobnostného, partnersko-maritálneho rozvoja a pod.,
- zaoberá sa problémami psychickej záťaže kolegov a možnosťami ich prekonávania,
- v rámci svojej pôsobnosti pomáha pri riešení medziľudských vzťahov v škole a pri optimalizácii jej sociálnej klímy (Gajdošová, E. et al., 2010),
- zaoberá sa primárnou prevenciou vo vzťahu k učiteľom – školský psychológ podľa autoriek Valihorová, Lajčiaková (2014, s. 96) „uskutočňuje ovplyvňovanie postojov, spôsobov komunikácie a štýlov výchovy učiteľov.“, preventívne programy pre žiakov dizajnuje aj na základe podnetov od učiteľov.

Nutnou podmienkou úspešnej práce školského psychológa v škole je ujasnenie si jeho kompetencií a náplne práce. Tento proces sa začína vzájomnou komunikáciou s vedením školy a následne s učiteľmi. Školský psychológ má v škole špecifické postavenie, odlišné od učiteľa. Nemá v náplni práce pedagogický dozor na chodbe školy či zastupovanie na vyučovacej hodine. Zdôraznite vedeniu školy, že vašou primárnou činnosťou je poradenstvo a prevencia. Vyhnite sa tak možným nedorozumeniam v oblasti riešenia konkrétnych prípadov. Zdôrazniť treba to, že vašou úlohou nie je zasahovať okamžite pri konfliktoch v triedach, prísť na hodinu riešiť napr. neustále vyrušujúceho žiaka, ale predovšetkým konzultačno-poradenská a preventívna činnosť, ktorej ale predchádza dôkladné plánovanie. Spomeňte aj to, že na vašu odbornú činnosť máte vyhradenú svoju konzultačnú miestnosť a aj keď krátke neformálne rozhovory na chodbách školy sú prípustné a častokrát veľmi príjemné, etika práce školského psychológa určuje nielen obsah, ale aj formu, ako sa táto odborná činnosť môže a kde nesmie uskutočňovať.

Budovanie vzťahu školský psychológ – pedagogickí zamestnanci je trvalým procesom a môžete na ňom pracovať predovšetkým cez informovanie o svojich kompetenciách a konkrétnych činnostiach a tiež o postupoch vašej práce.

Ako môžete postupovať?

- hneď v prvých dňoch po vašom nástupe do práce skonzultujte svoju náplň práce ako aj rozsah kompetencií s vedením školy a nastavte si, ako môžete tieto informácie čo najskôr zdieľať s pedagogickými zamestnancami,
- počas pedagogických porád si vyžiadajte priestor na pravidelné informovanie kolegov o svojej práci,
- pedagogickým zamestnancom tiež hneď na začiatku vysvetlite, že na objektívne riešenie niektorých prípadov/situácií sa budete potrebovať zúčastniť ako pozorovateľ ich vyučovacej hodiny, vtedy učiteľa ubezpečte, že tam nie ste na posudzovanie ich pedagogických kompetencií,
- na informačných tabuliach, internetovej stránke alebo facebookovej stránke školy pravidelne informujte o svojej činnosti, pripravovaných aktivitách, o harmonograme vašej práce, konzultačných hodinách pre učiteľov, prípadne o vašej neprítomnosti v konkrétny dátum,
- spolupodieľajte sa na plánovaní a realizácii aktivít v spolupráci so žiackou školskou radou a zabezpečte, aby o tom, že ste súčasťou aktivít ŽŠR, vedeli aj kolegovia – učители,
- pre pedagogických zamestnancov pripravujte odborné vzdelávacie aktivity, témy vyberajte podľa ich aktuálnej požiadavky, zdôraznite im, že vašou kompetenciou je tiež podieľanie sa na ich odbornom a osobnostnom raste, tiež pomoc pri zvyšovaní ich sebaúcty a sebavedomia, ktoré sú potrebné k zvládaniu náročných pracovných situácií,
- pravidelne (aspoň 1x za mesiac) si vyhradte priestor pre osobnú konzultáciu s každým triednym učiteľom o potrebách a problémoch žiakov v jeho triede, o prípadných zmenách v správaní, napredovaní či zaostávaní v učení, o vzťahoch v triede,
- pre triednych učiteľov pripravte zoznam tém, ktoré v spolupráci s vami môžu diskutovať počas triednických hodín a tiež im ponúknite informáciu o rozsahu vašej pomoci s témou,
- v prípade, ak sa na vašej škole zaviedli tzv. ranné komunity, buďte učiteľom sprievodcom už pri vyberaní obsahu – témy komunity, ale tiež v prípade požiadavky aj pri samotnom procese.

Pripravte sa na to, že nie každý učiteľ víta ako prínosnú prítomnosť školského psychológa v škole. Niektorí môžu mať od vás prehnané očakávania, že problém vyriešite vy a vyriešite ho v krátkom čase. Spolupráca s učiteľmi sa vám môže občas zdať ako najnáročnejšia, avšak nastavením si optimálnej formy komunikácie s nimi a charakteru konzultačného-poradenského vzťahu školský psychológ vs. pedagogický zamestnanec si postupne dokážete vybudovať svoju pozíciu v škole tak, aby ste boli skutočne akceptovaným článkom školského systému.

Nezabudnite na spätnú väzbu, pretože využívanie reflexie ako aj sebareflexie v celom kolektíve školy je spôsobom, ako môžete svoje služby nielen rozširovať, ale predovšetkým skvalitňovať.

Nezabudli sme na žiakov?

Hoci by sa podľa predchádzajúcich riadkov mohlo zdať, že väčšina pozornosti školského psychológa by sa mala sústrediť na učiteľov, nie je to samozrejme pravda. „Škola“ vás

zamestnala hlavne kvôli práci so žiakmi. Aj väčšina nášho Manuálu je o tom, ako pristupovať k problémom žiakov. Venujeme im kapitoly o poradenstve, prevencii, intervencii, diagnostike aj celú praktickú časť. Na úvod si predsa len spomeňme, ako ich upozorniť na to, že je v škole niekto, kto si ich vypočuje, ak to budú potrebovať:

- Nájdite si čas a predstavte sa v každej triede. Po dohode s triednymi učiteľmi choďte do triedy, povedzte žiakom o svojej práci, o psychológii všeobecne. Informujte ich o tom, kde vás nájdú, ako vás môžu kontaktovať, že na niektoré kroky budete potrebovať aj súhlas zákonného zástupcu. Povedzte im, že sa neskôr stretnete aj na skupinových preventívnych aktivitách. A v neposlednom rade vyvráťte mýty o práci psychológa („Nie, lieky nepredpisujem. ... Nechodia ku mne len blázni. ... To, že sedíme v kruhu, neznamená, že ide o psychoterapiu. ... Naozaj neviem odhaliť, čo presne si myslíte len tým, že sa na vás pozriem.“).
- Zdôraznite žiakom, že ste v škole hlavne preto, aby ste ich počúvali, ak to budú potrebovať.
- Hoci budovanie dôvery si vyžaduje dlhší čas ako len jedno stretnutie, žiaci by mali vedieť, že informácie, ktoré vám povedia, sú dôverné a vy ich bez ich súhlasu neprezoďte spolužiakom alebo učiteľom (s výnimkou zákonom stanovených situácií).
- Oznam o tom, že je v škole psychológ, môžete umiestniť nielen na nástenku vo vestibule, ale aj na nástenky v triedach.
- Zverejniť môžete aj svoj pracovný mail, prípadne telefónne číslo.

A čo rodičia?

Práca s rodinou je jednou z významných odborných činností školského psychológa. Je všeobecne platné, že dobrá vzájomná spolupráca rodiny so školou má viditeľný pozitívny vplyv na úspešnosť žiakov v škole nielen zvýšením celkového pozitívneho vzťahu žiaka ku škole a k učeniu ako takému, ale tiež znižuje množstvo problémov v správaní. Je to práca veľmi náročná, ale súčasne môže byť aj nesmierne obohacujúca. Bližším poznaním rodiny žiaka dokážete riešiť jeho “problémy” skutočne v súlade s jeho potrebami.

Na úspešné zvládnutie procesu práce s rodinou je potrebné celostné zameranie pohľadu na rodinu a častokrát sú veľmi potrebné okrem teoretických znalostí aj praktické skúsenosti a zručnosti. Tie získate práve vzájomným zdieľaním s kolegami s dlhšou pedagogickou praxou alebo absolvovaním rôznych výcvikov špeciálne zameraných na prácu s rodinou. S rodinou je totiž potrebné pracovať ako so systémom, v ktorom je každý jej článok navzájom prepojený. Tiež je potrebné mať na pamäti, že práca s rodinou má dlhodobý charakter.

Školský psychológ najčastejšie intervenuje v rodinách problémových a dysfunkčných. Je to práca s rodinou v kríze, počas rozvodu alebo po rozvode, rodinou mnohoproblémovou a rodinou, v ktorej je prítomné násilie.

Samozrejme oveľa príjemnejšou je vzájomná spolupráca školského psychológa a rodiny v oblasti poradenstva, resp. rastu, kedy základným princípom je vytvorenie kooperatívneho vzťahu, vyššia participácia a angažovanosť rodičov na dianí v škole a s tým súvisiacia efektívna komunikácia školského psychológa s rodinou.

Preto vašou úlohou nebude iba intervenovať v problémových rodinách, ale cielene a systematicky od začiatku zvyšovať počet rodičov, ktorí budú so školou a teda aj s vami spolupracovať, zlepšovať kvalitu vzťahov (budovať vzájomnú úctu, dôveru, akceptáciu) a

rozširovať vašu vzájomnú spoluprácu o nové formy.

Vo všeobecnosti sa budete stretávať s týmito 5 základnými typmi rodičov a ich postojov ku kooperácii so školou a teda aj s vami – školským psychológom (Gajdošová, s.a.):

1. rodič, ktorý sa vyhýba spolupráci so školou,
2. rodič, ktorý neakceptuje pozvania do školy, je ľahostajný k spolupráci,
3. rodič, ktorý potrebuje povzbudenie a podporu na nadviazanie spolupráce,
4. rodič, ktorý chce spolupracovať a prichádza s vlastnými nápadmi a návrhmi,
5. rodič príliš angažovaný, autoritatívny, s vysokou potrebou kontroly spolupráce.

Práve z dôvodu rôznorodosti vzťahu rodičov ku škole by ste o vašej náplni práce, o vašich kompetenciách, ale aj vašej pracovnej dobe, resp. konzultačných hodinách mali rodičov informovať čo najskôr na začiatku školského roka rôznymi spôsobmi:

- Na niektorých školách sa ešte v júni predchádzajúceho školského roka pred nástupom do 1. ročníka organizujú rodičovské stretnutia pre rodičov budúcich prvákov. Ich cieľom je napr. predstavenie filozofie školy, jednotlivých zamestnancov, formálne informácie o priebehu vyučovania, objednávanie školskej uniformy (napr. na stredných odborných školách). Určite využite tento priestor a o svojej práci napr. krátkym príhovorom k rodičom ich informujte.
- Prostredníctvom edupage informujte všetkých rodičov školy krátkou správou o tom, že v škole pracujete, v akom rozsahu, akým spôsobom vás môžu kontaktovať a kedy ste im k dispozícii.
- Na viditeľné miesto pri vstupe do školy vyveste na nástenku všetky vyššie uvedené informácie o sebe – vaše meno, konzultačné hodiny, miestnosť, kontakt.
- Zúčastnite sa rodičovských združení na začiatku školského roka – fyzicky vstúpte do prváckych tried a v ostatných triedach poprosť učiteľov, aby o vašej práci v škole krátko informovali rodičov.
- Predovšetkým pri rodičoch prvákov (ktorí sa možno s pozíciou školského psychológa ešte nestretli) je potrebné najskôr vytvorenie dôverného vzťahu a to je možné práve písomnou formou (nakoľko dáva rodičovi väčší pocit bezpečia). Práve ich informujte o svojej činnosti rozsiahlejším listom, ktorý im môžete zaslať mailom alebo cez edupage schránky. V alternatívnych školách je partnerstvo škola – rodina dominantným a využívajú sa na to napr. aj listy rodičom zaslané prostredníctvom dieťaťa.
- Na začiatku školského roka si dotazníkom môžete od rodičov pýtať informáciu o témach, ktoré majú potrebu počas školského roka s vami diskutovať. Na základe zistení následne ponúknite rodičom besedy, workshopy či iné vzdelávacie aktivity.
- V priebehu školského roka sa vo väčšine škôl organizuje Deň otvorených dverí. Je určený budúcim záujemcom o školu – žiakom, ale tiež ich rodičom. Preto by ste na tejto akcii nemali chýbať a na svoju činnosť si už tu “spraviť reklamu”.
- V prípade, že v škole nemôže prebiehať prezenčné vyučovanie, informujte žiakov aj ich zákonných zástupcov, ako sa s vami vedia spojiť online. Ponúknite viacero platforiem, na ktorých si vytvoríte pracovné konto (okrem Edupage napr. Facebook, Skype, Zoom a i.)

Podmienkou efektívnej spolupráce s rodinou je komunikácia, ktorá však musí byť partnerská. Od začiatku vašej práce musí rodič cítiť, že je vo svojej role podporovaný, vypočutý a cíti, že to, o čom hovorí, vás zaujíma. Vašou úlohou totiž nie je rodiča meniť, ale sprevádzať ho v jeho častokrát náročnej rodičovskej úlohe. V prípade, že sa potrebujete o téme práce s rodinou dozvedieť viac (formy práce s rodinou, ako viesť s rodinou rozhovor, zhodnotenie správania rodiča), k dispozícii je [materiál](#) E. Gajdošovej.

6. Legislatívne minimum

Zákony, vyhlášky, metodické pokyny

Hoci hlavnou činnosťou školského psychológa nie je čítať si zákony a vyhlášky, mali by ste vedieť o tom, kde a akým spôsobom je upravená pedagogická aj odborná činnosť zamestnancov rezortu školstva. Áno, uznávame, táto časť bude trochu nudná, tak poďme rýchlo na to:

Základným zákonom, ktorý rámcuje legislatívne prostredie slovenského školstva, je Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní v znení neskorších predpisov, čiže [Školský zákon](#).

Je dôležitý, pretože definuje všetky pojmy, s ktorými sa stretávame vo výchove a vzdelávaní, zároveň vymedzuje základné pravidlá, ktoré pri svojej činnosti musia rešpektovať všetky školy a školské zariadenia:

- Kto je to žiak a kto dieťa?
- Kto je dieťa/žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami?
- Kto je dieťa/žiak so zdravotným znevýhodnením, postihnutím, nadaním, prípadne dieťa/žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia?
- Akým spôsobom a v akom veku začína a končí školská dochádzka, odklad školskej dochádzky, predčasné zaškolenie?
- Ako sa ukončuje štúdium v strednej škole?
- Čo je individuálne vzdelávanie, individuálny učebný plán?
- Aký má byť počet žiakov v triede?
- Čo sú špeciálne výchovné zariadenia - diagnostické centrá, reedukačné centrá, LVS?
- Čo sú školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie – centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, centrá špeciálno-pedagogického poradenstva?

Kedykoľvek budete hľadať nejakú definíciu, použite Školský zákon ako primárny zdroj. Je to dôležité najmä v školských dokumentoch, pri kontakte s inými školami či školskými zariadeniami a aj pri kontakte s inštitúciami mimo rezortu školstva. Samozrejme nepredpokladáme, že ho budete vedieť naspamäť, ale je dobré sa v ňom orientovať - napr. v správe nepísať o 10-ročnom dieťati, pretože "dieťaťom" je pred nástupom do školy a pod.

Druhým dôležitým zákonom je Zákon č. 138/2019 Z.z. [o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov](#).

Ten hovorí o vašich právach, povinnostiach, kariérom postupe aj vzťahu k iným pedagogickým a odborným zamestnancom. Nájdete v ňom aj:

- aké sú kategórie pedagogických a odborných zamestnancov, ich kariérové stupne a kariérové pozície,
- základnú charakteristiku činnosti jednotlivých kategórií odborných aj pedagogických zamestnancov - psychológa, školského psychológa, školského špeciálneho pedagóga, kariérového poradcu, sociálneho pedagóga,
- čo je profesijný štandard a čo profesijný rozvoj.

K niektorým z týchto pojmov sa vrátíme neskôr.

Mali by ste si prečítať aj Zákon č. 199/1994 Z. z. o [psychologickej činnosti](#) a Slovenskej komore psychológov v znení neskorších predpisov. Ten si môžete naozaj prečítať celý, v súčasnej podobe má totiž len 3 paragrafy a hovorí o psychologickej činnosti a o povinnosti mlčanlivosti. V rámci reformy starostlivosti o duševné zdravie sa aktuálne pripravuje jeho novelizácia.

To, čo je v zákonoch, ďalej spresňujú **vyhlášky, smernice a metodické pokyny**, pričom platí hierarchia zákon > vyhláška > smernica > metodický pokyn. V čase pandémie platili napr. aj usmernenia vydané ministerstvom, ale tie sú obmedzené na určitý čas alebo situáciu. Vyhlášky, smernice a rezortné metodické pokyny nájdete na [stránke Štátnej školskej inšpekcie](#), rovnako aj na [stránke MŠVVaŠ SR](#).

Z nich najdôležitejšie sú:

- vyhláška MŠ SR č. 325/2008 Z.z. o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie,
- vyhláška MŠ SR č. 320/2008 Z.z. o základnej škole v znení neskorších predpisov,
- vyhláška MŠVVaŠ SR č. 65/2015 Z.z. o stredných školách v znení neskorších predpisov,
- vyhláška MŠ SR č. 318/2008 Z.z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov,
- vyhláška MŠ SR č. 322/2008 Z.z. o špeciálnych školách v znení neskorších predpisov.

a mnohé ďalšie. Dôležité sú napr. metodické pokyny na hodnotenie a klasifikáciu pre základné a stredné školy.

Zvlášť by sme vás chceli upozorniť na [legislatívne podklady pre výchovu a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami](#), ktoré sú zverejnené na stránke Štátneho pedagogického ústavu.

Kvalitný [materiál k problematike školskej integrácie](#), je na stránke Štátnej školskej inšpekcie.

V neposlednom rade výborný [materiál o tvorbe individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov](#) pre žiakov so ŠVVP nájdete aj na stránke Metodicko-pedagogického centra.

Kvalifikačné predpoklady

Kto môže pracovať na pozícii školského psychológa? Nemusí ním byť len absolvent vysokoškolského štúdia psychológie. [Vyhláška č. 1/2020 Z. z.](#) o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov hovorí, že to môže byť nielen odborník, ktorý má:

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore psychológia, pričom študijný program môže byť zameraný aj na pedagogickú psychológiu, školskú psychológiu, poradenskú psychológiu alebo pracovnú a organizačnú psychológiu,
- ale i odborník, ktorý spĺňa iné kvalifikačné predpoklady definované vyhláškou MŠVVaŠ SR č. 1/2020 Z.z., príloha č. 10

Mzda

Super, našli ste si „svoju“ prvú školu, dohodli ste si s vedením termín nástupu a podpisujete svoju prvú zmluvu. Čo má obsahovať korektný dokument, nájdete v Zákonníku práce a iných legislatívnych dokumentoch, o ktorých hovoriť nebudeme. Okrem iného v nej ale nájdete aj všetky zložky funkčného platu tak, ako to určuje Zákon č. 553/2003 Z.z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov. Výšku svojho platu a to, ako sa bude pohybovať v budúcnosti, nájdete na stránke MŠVVaŠ SR: <https://www.minedu.sk/data/att/15521.pdf>.

Pre školských psychológov platí príloha č. 3, ktorá v čase písania tohto materiálu (leto 2020) vyzerala takto:

Platová trieda	Platová tarifa	
6	976,50	Začínajúci odborný zamestnanec
7	1064,50	Samostatný odborný zamestnanec
8	1193,00	Odborný zamestnanec s prvou atestáciou
9	1336,00	Odborný zamestnanec s druhou atestáciou

Uvedené sumy sa zvyšujú podľa odpracovaných rokov, takže ak by sa nemenili tabuľky (resp. nezvyšovali platy v školstve) napr. po desiatich rokoch budete mať výšku hrubej mzdy 1096,50 EUR (platová trieda 7, započítaná prax 10 rokov = 1064,50 EUR + 32,00 EUR). Plat vám môže zvýšiť vedenie vašej školy odmenami či osobným ohodnotením, ale môžete pre to niečo spraviť aj sami. Cestou je zvýšenie kariérového stupňa.

Kariérové stupne

V čase nástupu do svojho prvého zamestnania začínate v kariérovom stupni „začínajúci odborný zamestnanec“. Po absolvovaní adaptačného vzdelávania sa dostanete do stupňa „samostatný odborný zamestnanec“. Tento posun je povinný, adaptačné vzdelávanie absolvovať musíte.

Ak budete šikovní a aj svoju šikovnosť preukážete prostredníctvom vykonania prvej alebo druhej atestácie, môžete sa dostať až do stupňa „odborný zamestnanec s druhou atestáciou“. Ako to celé funguje, nájdete v tabuľke:

Kariérový stupeň	Ako sa ním stanete	Časové lehoty podľa Zákona č. 138/2019 Z.z.
Začínajúci odborný zamestnanec	Nástupom do prvého zamestnania v škole	Začiatok – najneskôr do 5 dní od vzniku pracovného pomeru (§ 51) Ukončenie – najneskôr do 2 rokov od nástupu do pracovného pomeru (§ 31)
Samostatný odborný zamestnanec	Ukončením adaptačného vzdelávania	
Odborný zamestnanec s prvou atestáciou	Vykonaním prvej atestácie, alebo vykonaním druhej atestácie pre inú kategóriu OZ ako do ktorej ste zaradení, alebo získaním VŠ vzdelania 3. stupňa	Najmenej päť rokov výkonu pracovnej činnosti v kategórii samostatný odborný zamestnanec (§ 30)
Odborný zamestnanec s druhou atestáciou	Vykonaním druhej atestácie, alebo získaním VŠ vzdelania 3. stupňa	Najmenej päť rokov výkonu pracovnej činnosti v kategórii Odborný zamestnanec s prvou atestáciou (§ 30)

V Zákone č. 138/2019 Z.z. nájdete všetky podmienky týkajúce sa adaptačného vzdelávania, atestačného procesu aj atestačného portfólia. Mnohé z nich sú však v tejto chvíli pre vás ako začínajúceho školského psychológa natoľko vzdialené, že sa nimi zaoberať nebudeme.

Vzdelávanie

Základným vzdelávaním, ktoré po nástupe do zamestnania absolvujete, je adaptačné vzdelávanie. Na tomto mieste o ňom uvedieme niekoľko faktov, podrobnejšie informácie opäť nájdete v Zákone č. 138/2019 Z.z., § 51 a 52 a vo vyhláske MŠVVaŠ SR č. 361/2019 Z.z. o vzdelávaní v profesijnom rozvoji:

- poskytovateľom vzdelávania je škola,
- odborným garantom je (väčšinou) riaditeľ školy,
- jeho program schvaľuje riaditeľ,
- ten, kto vás „zaškoľuje“, je uvádzajúci odborný zamestnanec,
- ukončuje sa na základe odporúčania uvádzajúceho odborného zamestnanca pred trojčlennou skúšobnou komisiou podľa programu adaptačného vzdelávania,
- ukončením adaptačného vzdelávania spĺňate kompetencie definované v Profesionálnych štandardoch.

Profesijné štandardy vydalo MŠVVaŠ SR (Pokyn ministra č. 39/2017) a sú [zverejnené](#) na stránke ministerstva. Určujú vám, ktoré kompetencie máte preukazovať, ak ste v jednotlivých kariérových stupňoch. Ak niektoré z nich nespĺňate, mali by ste si podľa toho plánovať svoje ďalšie vzdelávanie. To si raz ročne uvádzate do „**Ročného plánu profesijného rozvoja**“ (nemýliť si s Plánom práce na školský rok). Dobrou správou je, že náklady na vzdelávanie hradí zamestnávateľ, ak ide o aktualizáčn a adaptačné vzdelávanie. Zamestnávateľ vám tiež *môže uhradiť* náklady na rozširujúce vzdelávanie, ktoré je v súlade s plánom profesijného rozvoja a ročným plánom vzdelávania. Zároveň máte nárok na pracovné voľno s náhradou funkčného platu v rozsahu 5 pracovných dní v kalendárnom roku. Akékoľvek iné vzdelávania vám zamestnávateľ preplácať nemusí a môže požadovať, aby ste si na účasť na nich čerpali dovolenku.

Po piatich rokoch od toho, ako ste sa stali samostatným odborným zamestnancom, môžete požiadať o **vykonanie prvej atestácie**. Pri nej preukážete, že disponujete profesijnými kompetenciami vymedzenými profesijným štandardom pre kariérový stupeň odborný zamestnanec s prvou atestáciou. Dokazujete to prostredníctvom obhajoby atestačného portfólia, ktoré tvoria všetky dôkazy splnenia požadovaných štandardov: doklady o účasti na vzdelávaní, záznamy vašej odbornej činnosti (video, pracovné listy, záznamové hárky), zoznam publikovaných odborných článkov a pod. a úspešnou atestačnou skúškou.

7. Náplň práce a plán práce

Školského psychológa prijíma do pracovného pomeru riaditeľ školy. Častokrát sa však stáva, že riaditeľ a niekedy ani sám školský psychológ nemajú jasnú predstavu o náplni jeho práce. Preto je pre všetkých dôležité si vopred stanoviť, aké sú požiadavky školy a čo je v kompetencii a možnostiach školského psychológa. Vzťah medzi riaditeľom školy a psychológom je kľúčový. Je na majstrovstve aj skúsenostiach školského psychológa vedieť správne interpretovať zákazky od riaditeľa, pričom sa však musí držať etiky práce školského psychológa. Základom je vybudovanie dôvery, ktorú si získava postupne, niekedy aj niekoľko mesiacov až rokov. [Náplň práce](#) je prílohou pracovnej zmluvy.

Na základe náplne práce a v súlade s inými školskými dokumentami si každý školský psychológ pripravuje každý školský rok vlastný **Plán práce školského psychológa**. Vychádzať môžete z koncepcie práce školského psychológa, ktoré sú rozpracované napr. v publikáciách [Jána Hvozdíka](#) alebo Evy Gajdošovej. Požiadavky na školského psychológa sú v každej škole iné, čo vedie k nejednotnému plánu práce školského psychológa. Každá škola má iné podmienky, iné vedenie, iných pedagogických aj nepedagogických zamestnancov, iných žiakov s inou motiváciou a aj s inými rodičmi (napr. školský psychológ v základnej škole bude každý rok prítomný pri zápise detí do prvého ročníka, v strednej škole bude pripravovať žiakov na maturitnú skúšku). Je tam veľa inakosti, preto je potrebné držať sa určitého základu, ktorý si školský psychológ musí vedieť obhájiť a síce odborne, no zrozumiteľne s vedením vydiskutovať. Celkovo však možno povedať, že plán práce by mal byť zostavený zmysluplne, prehľadne, vecne a s ohľadom na jeho praktické využitie v bežnom, každodennom fungovaní. Mal by byť rozdelený do myšlienkovu ucelených častí tak, aby boli úlohy rozdelené podľa mesiacov v danom školskom roku. Dobre

zostavený plán práce má obsahovať primerané množstvo úloh. Niekedy je menej viac. Pri jeho tvorbe netreba zabúdať, že úlohy je potrebné aj kontrolovať a vyhodnocovať. Treba rátať aj s neočakávanými činnosťami a požiadavkami (intervencia).

Pri tvorbe plánu práce by sa mali dodržiavať tieto zásady:

- stručnosť, jasnosť, prehľadnosť,
- stanoviť reálne a splniteľné ciele,
- každý rok inovovať plán.

Prioritou má byť prevencia a poradenstvo. My Vám ponúkame vzorový plán práce, ktorý si môžete prispôbiť podľa svojich možností s schopnosťami a podľa potrieb školy. (Príloha č. 1)

Dôležitým podkladom pre váš každoročný plán práce je určite aj [Sprievodca školským rokom](#). Vydáva ho pre každý školský rok MŠVVaŠ. Obsahuje aktuálne pokyny, odporúčania aj povinnosti škôl. V oblasti prevencie v ňom nájdete podnety na to, ktorým globálnym, prierezovým témam sa venovať, ako pristupovať k žiakom so ŠVVP, k národnostným menšinám, ako podporovať výchovu k ľudským právam a pod.

Na konci školského roka bude od vás riaditeľ školy vyžadovať odovzdanie **záverečnej alebo vyhodnocovacej správy**. Tá vychádza z plánu práce a popisujete, čo ste z plánu splnili a čo ste robili inak, navyše. Nemá pevne danú formu ani obsah. V úvode opíšete:

- s kým ste spolupracovali,
- ako sa vám darilo dodržať plán vrátane príčin, prečo sa ho dodržať nepodarilo (napr. v školskom roku 2019/2020 kvôli pandémie, stretnutie pre rodičov sa neuskutočnilo kvôli malému záujmu a pod.).

V časti o individuálnom poradenstve opíšete problémový okruh a k nemu dôležité čísla, napr.:

- poruchy učenia – 20 klientov – celkovo 50 stretnutí,
- problémy vo vzťahoch, s láskou, zamilovanosťou – 10 klientov – 20 stretnutí.

Tieto problémové okruhy si vytvoríte a nazviete sami. V časti o skupinovom poradenstve opíšete preventívnu a intervenčnú prácu s triedami:

- Prevencia vzniku závislostí – 6 tried (prípadne vymenujte) – spolu 15 stretnutí,
- Intervencia kvôli šikanovaniu – VII. A – 5 stretnutí.

V ďalšej časti opíšete iné činnosti nespádajúce do týchto dvoch:

- Seminár pre učiteľov o IVVP – 23 účastníkov
- Podpora činnosti žiackej školskej rady – celoročne, 10 stretnutí
- Zorganizovanie darovania krvi pre chorého spolužiaka v IV.A

Jednu časť záverečnej správy si vyčleňte aj na zoznam vami absolvovaných vzdelávaní, školení, workshopov.

Záverečná správa je zároveň dobrou príležitosťou na to, aby ste zhodnotili trendy a tendencie, ktoré odpozorujete v živote žiakov:

- V súlade s celoslovenským trendom pozorujem väčšiu toleranciu k užívaniu nelegálnych látok, príčinou je ...
- V čase pandémie narástol počet žiakov, ktorí sa nezúčastňovali vyučovania, preto navrhujem

...

- Po zavedení ranných komunít v triedach klesá počet prípadov šikanovania, celkovo sa zlepšujú vzťahy. Súvisí to s ...
- Pri prevencii ... sme využili spoluprácu s o.z., preto do budúca odporúčam pokračovať v ...

V správe by ste sa mali zamerať predovšetkým na svoju činnosť. Pravdepodobne bude súčasťou celoškolskej hodnotiacej správy, ktorá bude zverejnená. Údaje vo vašej správe by preto mali byť natoľko anonymné, aby bola zachovaná vaša povinnosť mlčanlivosti a zároveň etický kódex práce školského psychológa.

Nebudte prekvapení, ak si od vás riaditeľ bude pýtať okrem záverečnej správy aj zoznam žiakov, s ktorými ste pracovali. Zo strany riaditeľa je to logická požiadavka, sám totiž nemá možnosť inak kontrolovať vašu prácu. Môžete to čakať hlavne u riaditeľov, ktorí doteraz so zamestnávaním školského psychológa nemajú skúsenosť a vlastne ani sami nevedia, aký objem práce a v akej oblasti od vás môžu čakať. Môžete mu zoznam žiakov poskytnúť, ale nesmiete informovať riaditeľov o podrobnostiach vašej práce. Tzn. zoznam môže obsahovať napr. meno žiaka, triedu a počet stretnutí vrátane konzultácií s rodičmi, prípadne dátumy stretnutí. Takýto zoznam môže slúžiť aj pre triedneho učiteľa na porovnanie si dochádzky. Niektorí žiaci budú totiž radi vyhľadávať vaše služby hlavne počas neobľúbených vyučovacích hodín.

Všetky informácie, ktoré ste získali v rámci výkonu profesionálnej psychologickéj činnosti sú dôverné. Ak si to situácia vyžaduje, informácie poskytnite len so súhlasom zákonného zástupcu a v prípade, že je žiak plnoletý, tak so súhlasom žiaka. To platí aj pri podávaní informácií štátnym orgánom alebo orgánom verejnej moci. Výnimkou môže byť informácia, ktorá by v prípade jej neoznámenia mohla viesť k ohrozeniu psychického alebo fyzického zdravia žiaka alebo inej osoby. V tomto prípade máte **oznamovaciu povinnosť**. Oznamovacia povinnosť znamená, že existujú natoľko závažné situácie, ktoré nás zbavujú mlčanlivosti, ak sa o nich dozvieme. Napríklad pri sexuálnom zneužívaní v rodine alebo ak sa na žiakovi pácha trestný čin.

8. Spolupráca s inými pedagogickými a odbornými zamestnancami

Pozícia školského psychológa je veľmi dôležitou multidisciplinárnou pozíciou v škole. Vytvára akúsi pomyselnú sieť medzi systémom školy (napr. riaditeľ, učitelia, výchovný poradca, koordinátor prevencie, rodičia, žiaci a pod.) a inými odborníkmi (napr. lekár, psychiater, klinický psychológ, logopéd, špeciálny pedagóg, sociálny pracovník a pod.). Zároveň v prípade potreby oslovuje inštitúcie ako CPPPaP, ČŠPP, ÚPSVaR, mimovládne organizácie pracujúce s deťmi a mládežou a pod.

Vaša činnosť sa bude denne prelínať s činnosťou iných odborných a pedagogických zamestnancov. V niektorých oblastiach sa budete prirodzene dopĺňať, ale aj zámerne spolupracovať. Inokedy možno budete mať pocit, že si navzájom „konkurujete“, no je to vždy o vašej dohode a vymedzení si oblastí činnosti vo vašej konkrétnej škole. Myslite na to, čo je najlepšie pre vašich klientov.

Vo väčšine škôl tvoria okrem vás multidisciplinárny tím aj školský špeciálny pedagóg, výchovný poradca, koordinátor prevencie, kariérový poradca, pedagogický asistent.

Školský špeciálny pedagóg bude po odbornej stránke váš najdôležitejší kolega. S ním sa budete najviac dopĺňať a pravdepodobne budete mať veľa spoločných klientov. Zvyčajne:

- individuálne alebo v triede poskytuje výchovu, vzdelávanie a špeciálno-pedagogické intervencie deťom a žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, rizikovým vývinom, zameriava sa aj na reedukáciu porúch učenia sa a správania, poskytuje poradenstvo aj zákonným zástupcom a učiteľom,
- v spolupráci so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie (najmä ČŠPP) poskytuje špeciálno-pedagogické intervencie aj iným deťom a žiakom, ktoré nie sú deťmi a žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- poskytuje špeciálno-pedagogické poradenstvo deťom, žiakom, zákonným zástupcom, pedagogickým zamestnancom a odborným zamestnancom,
- koordinuje súčinnosť s ČŠPP a CPPPaP.

Synergiu odborných kompetencií školského psychológa a školského špeciálneho pedagóga opísala Kopčanová (2006):

- „obaja spolupracujú na vypracovávaní individuálnych učebných plánov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- pripravujú programy rozvoja osobnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- podieľajú sa na zaraďovaní a preradovaní žiakov do špeciálnych škôl,
- spolupracujú na reintegrácii žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami späť do štandardných škôl,
- spolupracujú s riaditeľom a vedením školy pri zabezpečovaní optimalizácie výchovno-vzdelávacieho procesu - obsahu, organizácie, foriem, metód a prostriedkov výchovy a vzdelávania,
- pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia pripravujú rozvíjajúce programy na

špeciálnu starostlivosť o nich v procese výchovy a vzdelávania, na podporu ich osobnostného rozvoja a rozvoja ich schopností,

- vyhľadávajú žiakov tvorivých, nadaných a talentovaných a v spolupráci s učiteľmi pripravujú pre nich špeciálne diferencované postupy vo výchove a vzdelávaní,
- pomáhajú žiakom neprospievajúcim a žiakom učiacich sa pod svoje možnosti, navrhujú a v rámci svojej pôsobnosti sa zúčastňujú na realizácii priamych a nepriamych intervencií do výchovno-vzdelávacieho procesu a špeciálnych učebných a rozvíjajúcich programov pre nich,
- venujú sa žiakom s problémami v správaní a poruchami správania. V spolupráci s výchovným poradcom a vyučujúcimi sa podieľajú na tvorbe a realizácii intervenčných programov na modifikáciu nežiaduceho správania (či už priamymi intervenciami alebo intervenciami sprostredkovanými učiteľmi a rodičmi) na eliminovanie týchto problémov.

Kooperatívne fungovanie školského psychológa a školského špeciálneho pedagóga v škole si vyžaduje citlivé chápanie a rešpektovanie kompetencií oboch navzájom ako rovnocenných odborníkov. Majú si byť vedomí, že spoločný úspech možno dosiahnuť len na základe jasného vymedzenia úloh a zodpovednosti oboch zainteresovaných. Neodmysliteľnou súčasťou dobrej spolupráce je najmä pravidelná komunikácia a snaha riešiť problémy konštruktívnou diskusiou.

Obom odborníkom v triede na mnohých školách pomáha **pedagogický asistent** (nazývaný aj asistent učiteľa). Ten „podľa požiadaviek učiteľa, vychovávateľa alebo majstra odbornej výchovy a v spolupráci s odbornými zamestnancami vytvára rovnosť príležitostí vo výchove a vzdelávaní, pomáha dieťaťu, žiakovi alebo skupine detí alebo žiakov pri prekonávaní architektonických, informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér“ (Zákon č. 138/2019 Z. z.). To je ten trpezlivý, ochotný človek s veľkým sebaovládaním, ktorý priamo v triede na vyučovaní realizuje intervencie odporúčané školským špeciálnym pedagógom. Ak školského špeciálneho pedagóga škola nemá, bude na vás, aby ste si spolu s ním premysleli implementáciu intervencií odporúčaných ČŠPP alebo CPPPAP.

Podľa Školského zákona je úlohou **výchovného poradcu** „vykonávanie poradenstva pri riešení osobnostných, vzdelávacích, profesionálnych a sociálnych potrieb detí a žiakov najmä pri riešení otázok výchovy, vzdelávania a profesijnej orientácie mládeže, ako aj v oblasti prevencie problémového a delikventného vývinu detí a mládeže“. Mal by tiež „sprostredkovať deťom, žiakom a ich zákonným zástupcom pedagogické, psychologické, sociálne, psychoterapeutické, reedukačné a iné služby, ktoré koordinuje v spolupráci s triednymi učiteľmi“. V tomto bode odporúčame s výchovným poradcom logickú dohodu, že to budete mať na starosti vy. Vo všeobecnosti sú činnosti výchovného poradcu definované veľmi široko. Dohodnite si preto vo vašej škole podobu spolupráce. (Je napr. výborné, ak má výchovný poradca vytvorené dobré kontakty na sociálnych kurátorov a vie účinne riešiť problém záškoláctva.)

Koordinátor prevencie (podľa Zákona č. 138/2019 Z.z. Školský koordinátor vo výchove a vzdelávaní, prípadne Školský poradca) sa v niektorých školách nazýva aj koordinátor prevencie sociálno-patologických javov, či koordinátor protidrogovej výchovy. Ako už z názvu vyplýva, má na starosti koordinovať prevenciu v škole. Pod prevenciou sa pritom bežne v školách chápe aj organizovanie celoškolských akcií (výchovné koncerty, „protidrogové“ koncerty, zapojenie do celoslovenských zbierok či iné dobrovoľníctvo, besedy, súťaže a pod.). Účinnosť takýchto akcií a ich spojitosť s prevenciou konkrétneho rizikového správania je síce často otázna, je však v slovenských školách realitou. Opäť odporúčame dohodnúť si, čo budete realizovať vy a čo

koordinátor prevencie.

Kariérový poradca má na starosti poskytovanie poradenstva v oblasti kariérového vývinu žiaka a jeho zosúladienie s individuálnymi predpokladmi a záujmami a s potrebami trhu práce (Školský zákon). Tzn. na základe diagnostiky profesijnej orientácie a osobnostných vlastností a predpokladov odporúčať žiakovi a jeho zákonným zástupcom výber vhodnej strednej či vysokej školy, učebného či študijného odboru, uľahčiť rozhodovanie pri úvahe o duálnom vzdelávaní a pod. Spoluprácu s činnosťou školského psychológa vidíme práve v oblasti diagnostiky, kedy použitie psychodiagnostických metód umožní žiakom lepšie poznať svoje silné a slabé stránky a na základe toho podporiť výber vhodného obsahu ďalšieho štúdia.

Riaditeľ školy môže vo vnútornom predpise určiť, že pozíciu kariérový poradca bude vykonávať školský psychológ. **Avšak pozor! Je to možné až u samostatného odborného zamestnanca, nie u začínajúceho.** Ak to po ukončení adaptačného vzdelávania bude aj váš prípad, je potrebné sledovať aktuálne legislatívne zmeny v kariérovom poradenstve v systéme regionálneho školstva. Užitočné informácie a odkazy pre výber študijného a profesijného smerovania ako aj informácie o duálnom vzdelávaní nájdete na stránke <https://www.minedu.sk/karierove-poradenstvo/>.

Kariérové poradenstvo je komplexný prístup k jednotlivcovi, ktorý zohľadňuje všetky aspekty jeho osobného, profesionálneho a sociálneho života. K tomu, aby sme získali potrebné informácie o jednotlivcovi, používame rôzne hodnotiace metódy a techniky. Pri kariérovom poradenstve vedíme žiakov určitými fázami, a to od psychometrickej, edukačnej až po fázu spracovania všetkých informácií, ktorá by ich mala do viesť k správne nasmerovaniu pri voľbe školy alebo pri kariérovom rozhodnutí.

Pri realizácii kariérového poradenstva odporúčame dodržať zásadu dobrovoľnosti, pracovať na motivácii žiakov k spolupráci a podporiť ich aktivitu. To, [akoľko bude kariérové poradenstvo efektívne](#), záleží od záujmu žiaka zúčastniť sa ho. Čím kvalitnejší vzťah so žiakmi máte, tým viac vám budú dôverovať a tým viac sa budú zapájať do aktivít, ktoré im ponúknete.

Hoci nepatria medzi pedagogických ani odborných zamestnancov a väčšinou nie sú ani plnoletí, „kolegami“ školského psychológa sú aj členovia fungujúcej **žiackej školskej rady**. Sú to zvyčajne zástupcovia žiakov z každej triedy. Spoluprácou s nimi získate prehľad o atmosfére v jednotlivých triedach, o tom, čím žiaci žijú a celostný pohľad na fungovanie školy. Členovia rady vám môžu pomôcť pri organizovaní niektorých preventívnych aktivít v triedach, môžete ich využiť na distribúciu predtlačených informácií a pod. Vnímajte ich ako rovnocenných vedeniu školy. Hoci nemajú rozhodovaciu právomoc, zastupujú dôležitý „hlas ľudu“.

V neposlednom rade veľmi často budete komunikovať s **triednym učiteľom**. Bude pre vás zdrojom cenných poznatkov o žiakoch aj ich rodičoch. Triedny učiteľ má zvyčajne informácie o rodinných vzťahoch žiakov, dokáže vám sprostredkovať kontakt na zákonných zástupcov, pozná prednosti aj nedostatky každého žiaka. Pri plánovaní prevencie vám rovnako odporúčame v prvom rade koordináciu s triednym učiteľom.

Spolupráca v systéme výchovného poradenstva a prevencie

Školský psychológ je jednou zo zložiek systému výchovného poradenstva a prevencie. Spolu s ním ho tvoria **CPPPaP, CŠPP, výchovný a kariérový poradca, tiež školský špeciálny, liečebný a sociálny pedagóg a koordinátor prevencie**. (Školský zákon, § 130). Z pohľadu legislatívy sú jednotlivé zložky rovnocenné a zákon priamo hovorí o tom, že sú „organizačne a obsahovo prepojené“.

Pre vás ako začínajúcich školských psychológov je dôležitý fakt, že centrá pedagogicko-psychologického poradenstva realizujú vaše metodické vedenie. Jeho spôsob nie je aktuálne štandardizovaný, väčšinou spočíva v pravidelných metodických stretnutiach a možnosti konzultácií v prípade, že to potrebujete. CPPPaP môže tiež metodicky aj personálne podporovať napr. vaše preventívne a intervenčné aktivity. *Dôležité je vedieť, že každý školský psychológ, sa na CPPPaP môže v prípade potreby kedykoľvek obrátiť, a to aj individuálne.*

Môže sa stať, že sa vám riaditeľ ani žiadny zo zamestnancov CPPPaP po vašom nástupe do zamestnania automaticky neozve. Váš zamestnávateľ a CPPPaP nemajú spoločného zriaďovateľa, riaditeľ školy alebo školského zariadenia zatiaľ nemá povinnosť informovať nikoho o tom, že vás prijal do zamestnania.

Prax jednotlivých CPPPaP sa pritom môže značne odlišovať. Niektoré pre vás budú organizovať pravidelné stretnutia napr. raz mesačne, iné menej často. Stretnutia môžu mať formu supervízie, Bálintovskej skupiny, informácie o legislatíve atď. Preto sa čo najskôr po nástupe do zamestnania skontaktujte s CPPPaP vo vašom okrese a informujte sa, v čom všetkom a ohľadom akých tém vám vedia pomôcť alebo vás zastúpiť. CPPPaP vedia zastrešiť aj kariérové poradenstvo, ktoré realizujú najmä formou diagnostiky schopností a záujmov žiakov, iné realizujú aj poradenstvo a vzdelávanie pedagogických zamestnancov v školách. Väčšinou sú takéto vzdelávania zamerané na poradenstvo pre pedagogických zamestnancov v oblasti vzdelávania detí so ŠVVP alebo zdravotným postihnutím.

Multidisciplinarita, multidisciplinárny prístup, multidisciplinárny tím. Pojmy, s ktorými sa budeme v budúcnosti stretávať čoraz častejšie. Dôvody uvádzajú Križo a Krnáčová [s.a.]:

„Odborný tím predstavuje tím odborníkov, ktorí sú prítomní priamo v škole a aktívne sa podieľajú na tvorbe kultúry školy, pracujú nielen so žiakmi, ale aj s učiteľmi, rodičmi a hlavne **nastavujú systematické procesy**. Personálne ide predovšetkým o školského špeciálneho pedagóga a školského psychológa. (...) Samotná prítomnosť týchto dvoch odborníkov ale ešte zďaleka nezabezpečuje napredovanie. (...) Školský psychológ by mal mať napr. významný dosah na školský poriadok, kultúru zborovne, vzdelávanie, vedenie (manažment) školy. Obaja odborníci by mali byť súčasťou širšieho vedenia školy. Dôležité rozhodnutia a smerovania by mali mať odborné posúdenie týchto profesionálov.“

MDP tím je potom skupina ľudí s navzájom sa dopĺňajúcimi zručnosťami, ktorí sú oddaní spoločnému účelu, dosahovaniu cieľov a prístupu, za ktorý vzájomne preberajú zodpovednosť.

Klient dostáva podporu všetkých odborníkov v tíme, ktorí spoločne plánujú, organizujú a koordinujú odbornú činnosť v jeho prospech.

Ako sa uvádza v obsahovom zameraní NP Štandardy **za multidisciplinárny prístup** považujeme „prístup, kedy klienta a jeho potreby vnímame v širšom kontexte a komplexnejšie. Pri pomenovávaní jeho potrieb a stanovovaní cieľov oslovujeme odborníkov z príbuzných odborov (pedagogika, psychológia, neurológia, sociálna práca, pediatria, pedopsychiatria atď.). Spoločnou spoluprácou s ostatnými odborníkmi vytvárame rámec, v ktorom klientovi poskytujeme najvyššiu mieru odbornej starostlivosti.“

Príklad školského MDP tímu, kde je dieťa prijímateľom služby:

- zákonní zástupcovia sa v prípade potreby vyjadrujú k plánom intervencií a starostlivosti,
- triedny učiteľ s podporou asistenta pracuje so žiakom na hodine i cez prestávky, komunikuje s rodičmi aj ostatnými učiteľmi,
- školský špeciálny pedagóg poskytuje špecifickú podporu v oblasti terapie, poradenstva, sprevádzania, reedukácie, usmernenia učiteľov,
- psychológ v CPPPaP spolu so špec.pg. vykonáva diagnostiku, zabezpečuje jednorazovú alebo pravidelnú psychologickú intervenciu, poskytuje vzdelávanie rodičom a učiteľom,
- kariérový poradca podporuje žiaka pri rozhodovaní o ďalšom vzdelávaní primerane jeho schopnostiam, realizuje aktivity zamerané na poradenstvo a výber povolania pre rodičov.

9. Poradenstvo

Individuálne poradenstvo je základnou formou práce školského psychológa. Procesné a obsahové štandardy odborných činností školského psychológa definujú jednotlivé odborné činnosti. Či už ide o jednorazové konzultácie alebo dlhodobý poradenský proces, predstavuje poradenstvo v školskom prostredí najrozšírenejšiu, každodennú formu pomoci jednotlivcom aj malým skupinám. Človek, ktorý ide po prvýkrát vyhľadať psychologickú pomoc, si pravdepodobne najčastejšie predstavuje práve individuálne poradenstvo. V tej predstave pri ňom kladie otázky, na ktoré „múdry a skúsený“ psychológ okamžite ponúka jednoduché, účinné rady. Sami viete, ako ďaleko od reality táto predstava je. Práve naopak – poskytovanie receptov na život, dobrý rád a univerzálne platných návodov v skutočnom poradenstve takmer úplne absentuje. Klient nedosiahne žiadny posun, ak sa on sám nebude snažiť hľadať riešenia vo svojom živote.

Úlohou školského psychológa je pri poradenstve sprevádzanie klienta. Má byť ochotný klientovi pomôcť v rámci svojich síl a možností.

Nikdy by nemal klienta pri jednotlivých krokoch predbiehať, ťahať ho svojím smerom, tlačiť ho niekam a do niečoho. Tiež nie je dobré, ak má potrebu klientovi pomáhať na základe vlastných nevyriešených problémov, detských tráum či nesplnených ambícií. Naším nepriateľom pri psychologickom poradenstve sú naše predsudky a subjektívne presvedčenia.

Poradenstvo za žiadnych okolností nesmie klientovi ublížiť. Klientovi nedávame falošné a nereálne sľuby, vždy ho upozorníme na hranice poradenstva a naše kompetencie.

Dobrý deň, môžete mi poradiť?

Niekoť zaklopal na dvere vašej pracovne, vy ste otvorili a zaznela táto veta. V tej chvíli sa začal poradenský proces, hoci ešte nebola nahlas formulovaná konkrétna požiadavka, ani ste s klientom neuzavreli poradenský kontrakt. Zo strany klienta však už táto požiadavka existuje, minimálne v jeho predstavách. Prichádza k vám, pretože od vás očakáva odpoveď a zároveň verí vo vaše schopnosti poskytnúť mu takú pomoc, vďaka ktorej v jeho živote nastane pozitívna zmena. Nie je reálne očakávať, že by presnú požiadavku všetci klienti vedeli aj okamžite verbalizovať, no minimálne v pocity rovine v ich „hlave“ existuje. Vaším klientom pritom môže byť:

- dieťa alebo žiak,
- jeho zákonný zástupca (rodič, náhradný rodič, opatrovník a pod.),
- pedagogický, odborný, ale aj nepedagogický zamestnanec školy.

Prístup ku klientovi, miera jeho angažovanosti a aktivity bude samozrejme odlišná vzhľadom na vek klienta. V prípade 6-ročného predškolača bude poradenský proces fungovať len v úzkej spolupráci s jeho zákonnými zástupcami. Stredoškolač už asi bude vedieť svoje problémy riešiť

s vašou pomocou aj sám. Učiteľ za vami najčastejšie príde s otázkou týkajúcou sa jeho pracovných postupov. Vždy však bude platiť, že bez ochoty klienta spolupracovať s vami na hľadaní riešenia poradenský proces fungovať nebude. Neskôr si opíšeme základné hranice a formálne postupy prebiehajúce pri poradenskom procese.

Samozrejme sa vám stane, že občas dostanete aj otázku, ktorá možno nespadá do vašej kompetencie, prípadne je tak triviálna, že je na ňu možné nájsť odpoveď jednoduchým vyhľadávaním v internetovom vyhľadávači. Vtedy máte dve možnosti:

Prvá možnosť je, že si klienta vypočujete, upozorníte ho na to, že riešenie tohto problému do vašej kompetencie nespadá a odkážete ho na iné informačné zdroje.

Druhá: Klienta si vypočujete, upozorníte ho na to, že riešenie tohto problému do vašej kompetencie nespadá, ale že ste ochotní s ním nájsť odpoveď. Nasleduje postup, že zistíte, kto zastupuje dejepis v VII.A; zopakujete informácie o exkurzii vyvesené na nástenke; požičiate tretiakovi ceruzku a pod.

Rozdiel medzi prvou a druhou možnosťou je v uvedomení si, prečo žiak prišiel práve za vami. Dôvodom pravdepodobne nebude to, že si uvedené informácie nevie zistiť. Skôr to bude dobrý pocit z vás ako človeka, vzťah, ktorý s vami má, dôvera. A to sú základné stavebné kamene poradenského vzťahu, ktorý si možno s tým istým žiakom budete budovať o niekoľko mesiacov či týždňov neskôr.

Nie každý klient sa do vašej starostlivosti dostane dobrovoľne, veľa bude takých, ktorí prídu na žiadosť iných a budú v odpore. Tých mladších privedú rodičia, tých starších možno učiteľ, keď si už sám nevie rady na vyučovacej hodine. V odpore však môže prísť aj samotný rodič či učiteľ. Ten prvý preto, lebo je dlhodobo nahnevaný na školu, ktorá „nerozumie“ jeho dieťaťu. Učiteľ vás možno nepovažuje za autoritu vzhľadom na váš vek alebo odmieta to, že „ste v škole na to, aby ste ho sledovali“. V tomto prípade je vaším prvotným cieľom zmiernenie odporu. Energia, ktorú klient vkladá do odporu a hnevu, má svoj zdroj a ten je lepšie konštruktívne využiť na spoločné hľadanie riešenia jeho problémov.

Konzultácia či poradenstvo?

Na mnoho otázok, ktoré vaši klienti sformulujú, je možné nájsť odpoveď počas jedného stretnutia. Sem môže patriť informovanie rodiča o platnej legislatíve týkajúcej sa jeho dieťaťa, sprostredkovanie kontaktu na kolegu z CŠPP s vysvetlením celého diagnostického procesu, odpoveď učiteľovi, či jeho príprava na hodinu je vhodná pre žiaka so ŠVVP, či návod skupine žiakov, ako by mali postupovať, ak chcú svoju požiadavku predniesť vedeniu.

V tomto prípade sa jedná o **konzultáciu**. Považujeme za ňu najmä jednorazový, ale aj opakovaný rozhovor s klientom, ktorého cieľom je riešiť prezentovaný problém, situáciu alebo inú špecifickú potrebu. Počas tohto rozhovoru príde (vždy v spolupráci s klientom) k:

1. zozbieraní informácií,
2. zdefinovaní problému,

3. vymedzení cieľov,
4. nastaveniu stratégií riešenia a vytvoreniu plánu ďalšieho postupu.

Konzultácia môže byť realizovaná aj opakovane – napríklad sa potrebujete na nastavenie stratégií či vytvorenie plánu vopred pripraviť, potrebujete si s klientom zadefinovať faktory vedúce k riešeniu problémovej situácie, chcete mu poskytnúť podporu a spätnú väzbu.

Poradenstvo je založené na vzťahu s klientom, pričom školský psychológ podporuje osobnostný rast, rozvoj, sociálnu zrelosť či lepšie uplatnenie klienta nielen v prostredí školy, ale všeobecne v živote. Delí sa na niekoľko fáz, ktoré na seba nadväzujú a pre efektívny poradenský proces ich nie je možné preskočiť:

1. *Vstupným rozhovorom* zisťujeme pôvod, povahu ťažkostí či problémov klienta. V tejto fáze sa budete rozhodovať, či pôjde o krátkodobú konzultáciu alebo o dlhodobšie poradenstvo. Podľa Gajdošovej (2015) sú dôležité informácie o tom, prečo žiak prišiel, o aký špecifický problém ide, kedy sa objavil, ako často sa vyskytuje a ako dlho trvá, v ktorom prostredí sa vyskytuje najčastejšie, aké intervencie sa už skúšali aplikovať a pod. Stretnutie zaznamenáte v Evidenčnej knihe žiadateľov o odbornú starostlivosť (Príloha č. 2).
2. Na základe dostupných informácií (rodičia, učiteľ, pedagogická dokumentácia, správa z lekárskeho vyšetrenia) a údajov získaných zo vstupného rozhovoru, výstupu z diagnostického procesu (napr. depistáž, sociometria uskutočnená v triede), informácií z diagnostickej správy z poradenského zariadenia alebo iných zdrojov školský psychológ *stanovuje cieľ poradenstva*, plánuje poradenský postup a uzatvára s klientom poradenský kontrakt. Nesmieme zabúdať ani na priame pozorovanie žiaka, ale napr. aj výsledky a priebeh preventívnej práce s triedou, ak sa taká v triede uskutočnila. Známe údaje aj záznamy o každej konzultácii školský psychológ zaznamená v Osobnom spise klienta (Príloha č. 3).
3. *Poradenský kontrakt* obsahuje: ciele poradenstva, predpokladaný počet a frekvenciu stretnutí, formy a metódy práce s klientom, dohodnuté špecifické podmienky poradenstva, komunikáciu so zákonným zástupcom, prípadne treťou stranou (iný odborný či pedagogický zamestnanec), zapojenie MDP školského tímu a ďalších odborníkov, spôsob ukončenia a vyhodnotenia poradenstva. Zadefinovanie týchto bodov vám v začiatkoch môže slúžiť ako akási osnova poradenského procesu, pomôže vám ujasniť si, o čo vlastne pri stretnutiach s klientom pôjde. V priebehu poradenstva sa samozrejme môže spoločný cieľ klienta a školského psychológa meniť. *Poradenský kontrakt nemusí mať nevyhnutne podobu písomnej dohody podpísanej oboma stranami. Je však dôležité si s klientom nahlas povedať, ako bude celý proces vyzeráť a aké sú jeho ciele.*
4. *Samotný poradenský proces* vychádzajúci z poradenského kontraktu. V ňom je podľa Gajdošovej (2015) dôležité začať budovaním si vzťahu so žiakom (klientom): „Niektorí žiaci nemajú problém prísť do kontaktu so školským psychológom, pre iných je to dlhotrvajúci proces.“ Počas implementácie plánu na zmenu správania využívame „metódu klasického alebo operačného podmieňovania, ako napr. systematickú desenzitizáciu, posilňovanie alebo modelovanie, výcviky sociálnych zručností či

sebainštrukčné metódy“ (Gajdošová, 2015). Podľa potreby do poradenského procesu vstupujú zákonní zástupcovia žiaka, učitelia či iní zamestnanci školy, ale aj starí rodičia, súrodenci, spolužiaci a pod.

5. Priebežná evalvácia a záverečné vyhodnotenie poradenského procesu v školskom prostredí sleduje naplnenie cieľov poradenstva. Posudzujeme, do akej miery prichádzajú u žiaka pokroky a či sú v súlade so stanoveným plánom poradenstva. Pri vyhodnocovaní poradenského procesu môžeme dospieť k záverom:
 - dosiahlo sa úplné naplnenie cieľov poradenstva a poradenský proces sa ukončuje alebo dochádza k formulácii nového cieľa a vytvoreniu nového kontraktu,
 - dosiahlo sa čiastočné naplnenie cieľov, napr. pokroky sú malé alebo pomalé. V tom prípade prichádza k úprave plánu odbornej starostlivosti, napr. v spolupráci s MDP tímom v škole alebo ďalšími externými odborníkmi (v školstve alebo mimo školstva). Musí ísť k zmene postupu, prístupu alebo metódy.
 - ciele poradenstva sa nenaplnili: v nadväznosti na to identifikujeme prekážky a príčiny nenaplnenia poradenských cieľov a dochádza k zmene poradenského kontraktu, zmene poradenského postupu alebo ukončenie poradenstva s odporúčaním ďalšej odbornej starostlivosti.
6. Na základe záveru z vyhodnotenia poradenského procesu sa *ukončuje poradenský proces záverečnou konzultáciou* s klientom, prípadne v spolupráci so zákonným zástupcom, odborným alebo pedagogickým zamestnancom alebo iným odborníkom mimo rezortu školstva. Ukončenie poradenstva môže byť na žiadosť klienta a zákonného zástupcu.

Príklady priebehu poradenského procesu nájdete napr. v [dokumente Pomoc v praxi](#).

Podľa procesných štandardov pre Odborné činnosti školského psychológa je dôležitým rozdielom medzi konzultáciou a poradenstvom získanie súhlasu klienta, resp. jeho zákonného zástupcu. Pri konzultácii nie je potrebný. V prípade poradenstva pre žiakov mladších ako 18 rokov získate **informovaný súhlas** od zákonného zástupcu, pri žiakoch nad 18 rokov od samotného žiaka. Informovaný súhlas sa potom stane súčasťou Osobného spisu klienta.

(Prílohy 8 – 11)

Pozor, platí, že v prípade plnoletého žiaka jeho zákonných zástupcov či iných príbuzných o poradenskom procese, jeho priebehu a výsledkoch môžete informovať len s jeho výslovným súhlasom! To isté platí aj vo vzťahu k iným odborným alebo pedagogickým zamestnancom.

Metódy poradenskej práce s klientom

Samotný obsah a forma stretnutí, teda to, ako s klientom pracujete, bude plne závisieť od vašich skúseností s poradenstvom. Ako začínajúcim školským psychológom vám bude v tomto veľkou pomocou váš uvádzajúci odborný zamestnanec. S jeho podporou sa postupne osamostatníte a veríme, že aj osmelíte. Je v poriadku, ak budete spočiatku cítiť tlak zodpovednosti za celý proces aj jeho výsledok. Ani po dlhých rokoch praxe by tento tlak nemal úplne vymiznúť, práve naopak, podľa nás indikuje vašu zaangažovanosť a zodpovedný prístup k práci.

Nie je v možnostiach nášho materiálu opísať všetky podrobnosti poradenskej práce s klientom a vedenia poradenského rozhovoru. Výbornou pomôckou vám v tomto môže byť napríklad kniha Poradenský proces od autorov Gabura – Pružinská (1995). Využite aj možnosť zúčastniť sa každého vzdelávania, na ktorom bude zaradená zážitková časť. Pri nich si budete mať možnosť precvičiť jednotlivé aktivity či techniky práce s klientom a to v bezpečí výcvikovej skupiny. Ako ich postupne budete zaraďovať do svojho repertoáru, sami zistíte, do akej miery a pri ktorých klientoch sú najúčinnnejšie.

10. Prevencia

Jednou z najdôležitejších činností školského psychológa je preventívna činnosť. Jej cieľom je ovplyvňovať správanie aj postoje žiakov žiadúcim smerom. Šanca, že sa to podarí, sa zvyšuje vtedy, ak vykonávateľ prevencie (Biziková, 2018):

- pôsobí systematicky a dlhodobo – od primárneho, resp. predprimárneho stupňa po záverečný stupeň, pričom dbá na vhodnosť a primeranosť informácií, metód a foriem; veľmi prínosná je tiež nadväznosť v rámci jednotlivých stupňov;
- orientuje svoje pôsobenie na pozitívne alternatívy – na riešenia, ktoré sú pre mladých akceptovateľné a reálne (nie sú len „zbožným prianím dospelých“); nespolieha sa na jednorazové akcie a kampane;
- preferuje metódy založené na sociálnom učení – na vytváraní sociálnych zručností, skupinovom zvládaní i riešení problémových situácií, úloh a využívaní tvorivých postupov, zapájajúcich rozumové i emočné aspekty.

Na splnenie týchto cieľov môžeme využiť preventívno-výchovnú činnosť alebo preventívne aktivity. Podľa Štandardov prevencie ich definujeme nasledovne:

Pri **preventívno-výchovnej činnosti** ide o odborné preventívne vzdelávacie aktivity a intervenčné metódy rôzneho charakteru (napr. informatívneho, zážitkového). Zameriavajú sa predovšetkým na rôzne oblasti prevencie rizikového správania, prevencie školských a výchovných problémov, na posilnenie úspešnej adaptácie žiakov na školu a rozvoj zručností pre riadenie kariéry a iné. Sem spadajú aktivity, ktorých dĺžka nepresiahne 3 stretnutia: prednášky, besedy, osvetová činnosť, kurzy, workshopy, výcvikové skupiny a pod.

Preventívne programy sú dlhodobo trvajúce programy, ktoré sú vytvorené a realizované ako ucelené súbory aktivít s využívaním príslušných manuálov a s určeným počtom a postupnosťou sedení. Môžu to byť programy vytvorené odbornými zamestnancami poradenského zariadenia, pričom sa program monitoruje a vyhodnocuje, musí mať vopred stanovený cieľ, čiastkové ciele, zameranie, definované cieľové skupiny, harmonogram a vyhodnotenie. Rozsahom ide o 4 - 7 stretnutí (strednodobý preventívny program), resp. 8 a viac (dlhodobý preventívny program).

Inak povedané, preventívnym programom nazývame súbor techník či postupov zameraných na ciele vytváranie takých situácií, ktoré následne môže jedinec vo svojom okolí použiť ako nové vzorce správania. Práve z tohto dôvodu chápeme preventívne programy ako neoddeliteľnú súčasť prevencie v školách. Pri prevencii rizikového správania založeného (prevažne) na skupinovej dynamike ani nie je možné v školských podmienkach efektívne pracovať s jednotlivcom bez účasti ostatných členov triedneho kolektívu. Sociálne učenie, ktoré pri skupinovej interakcii prebieha, sa deje na základe vytvárania podmienok na zmeny v oblasti interpersonálnych sociálnych zručností, napr. kvalitatívnej zmeny v sociálnej komunikácii, rozvoja empatie, zmeny prístupu k rizikovému správaniu, zvyšovania sebavedomia a pod. Každý preventívny program je zameraný na rozvoj iných zručností, pričom spoločným menovateľom všetkých dobre koncipovaných a realizovaných preventívnych (a intervenčných) programov, ale aj sociálno-psychologických výcvikov je to, že na účastníkoch pozorujeme pozitívne zmeny. V ideálnom prípade sú tieto zmeny trvalé a ovplyvnia osobnosť jedinca (Papp, 2018).

Dôležité je vykonávať prevenciu systematicky a cielene, plánovať si jednotlivé aktivity v spolupráci s ostatnými zamestnancami školy (pozri predchádzajúce kapitoly) a vykonávať ich v kontexte aktuálnych potrieb nielen školy, ale aj celej spoločnosti.

- Primárne je dôležité predchádzať výskytu rizikového správania, jeho rozvinutiu, ideálne úplne zabrániť tomu, aby sa rizikové správanie prejavilo.
- V prípade, že sa primárny cieľ napr. pomocou preventívneho programu nepodarilo splniť, posunúť prvé prejavy rizikového správania do neskoršieho veku. Je predpoklad, že osobnosť bude s pribúdajúcim vekom po fyzickej aj psychickej stránke odolnejšia napr. voči nežiaducim účinkom alkoholu alebo tabaku, prípadne bude mať vyššiu mieru sebakontroly.
- Ak sa už niektorý z prejavov rizikového správania objavil a rozvinul, zastaviť ho a predísť tak vzniku napr. fyzickej či psychickej závislosti, ktorá by si už vyžadovala liečbu.

Podľa Európskych štandardov kvality protidrogovej prevencie (2011) môžeme rozdeliť preventívne programy do troch kategórií:

- 1) Univerzálne programy zamerané na všeobecnú populáciu, ako i na špecifické podskupiny, ktoré nie sú identifikovateľné na základe individuálnych rizikových faktorov, napr. adolescenti.
- 2) Selektívne programy zacielené na špecifické skupiny jedincov, u ktorých je zvýšené riziko problémov. Selektívna prevencia je zameraná na špecifické subpopulácie v podmienkach vysokého rizika, t.j. vyššieho rizika ako je priemer v prípade bezprostredného rizika, ako aj rizika prítomného počas celého života.
- 3) Indikované programy zamerané na jednotlivcov, ktorí nemajú podľa diagnostických kritérií problémy, ale u ktorých sú prítomné niektoré skoré znaky problémového správania. Indikovaná prevencia je zameraná na identifikáciu jednotlivcov, ktorí prejavujú špeciálne príznaky a symptómy. Napríklad v prípade psychickej poruchy, neprospechu v škole, vysokého stupňa nespoločenského správania a pod.

V školskej praxi využívame najmä univerzálne a selektívne programy. Toto delenie vychádza zo staršieho, tradičnejšieho delenia prevencie, s ktorým sa v odborných textoch bežne stretnete ([Matula, Takáčová, 2007](#)):

- 1) Primárna prevencia zahŕňa vytváranie optimálnych podmienok pre telesný, psychický a sociálny vývin jednotlivca. Zabezpečovanie týchto podmienok a predpokladov je celospoločenská úloha, ktorá má byť zahrnutá do programov školskej, zdravotníckej a sociálnej politiky štátu. Dotýka sa širokého okruhu pedagógov (učiteľov, vychovávateľov), ekonómov, politikov, sociológov, legislatívy, ale aj urbanistov, architektov a pod.
- 2) Sekundárna prevencia má zabrániť vzniku porúch sociálneho a psychického vývinu, zachytiť ich v počiatočnom štádiu a okamžite zabezpečiť potrebné opatrenia pre ohrozených jedincov. Na tejto úrovni by sa mali najviac angažovať psychologické, zdravotnícke a sociálne služby a výchovné inštitúcie, vrátane školy a rodiny.
- 3) Terciárna prevencia má predchádzať zhoršovaniu stavu, recidívam a znižovať následky sociálnopatologických javov. Na tejto úrovni by sa mali uplatňovať predovšetkým úzko špecializovaní odborníci.

Iné možné delenie preventívnych programov ponúka [Smiková](#) (2012), keď hovorí o:

- programoch zameraných na objasňovanie informácií a hodnôt, v ktorých sa kladie dôraz na znalosti a vedomosti,
- programoch zameraných na emocionálne vzdelávanie a výchovu obsahujúce nácvik zručností v rozhodovaní, objasňovanie hodnôt, zvyšovanie sebaúcty,
- programoch zameraných na sociálny vplyv informujúcich žiakov o rovesníckych a iných sociálnych tlakoch a rozvíjajúcich zručnosti potrebné na odolávanie týmto tlakom,
- programoch všeobecných zahŕňajúcich prácu s informáciami a tréning zručností,
- alternatívnych programoch zdôrazňujúcich tréning životných zručností.

Ak potom vychádzame napr. z popisu cieľových kompetencií pre žiakov základných škôl, základom prevencie je rozvoj všeobecných kompetencií žiakov s dôrazom na ([podľa ŠPÚ](#)):

- rozvoj sociálnych spôsobilosti, ktoré sú nápomocné pri orientácii v sociálnych vzťahoch, formovaní zodpovednosti za vlastné správanie a uvedomovaní si dôsledkov konania,
- posilňovanie komunikačných spôsobilosti, s cieľom nasmerovať a získavať žiakov k preferovaniu konštruktívneho riešenia problémov a konfliktov, nácviku adekvátnych reakcií na stres, neúspech a kritiku,
- vytváranie pozitívnej sociálnej klímy v prostredí školy, ktorej základom je atmosféra dôvery, bezpečia, istoty a prijatia,
- formovanie pozitívnych postojov k spoločenským (mravným, morálnym) a humanistickým hodnotám.

Všeobecné zásady vykonávania preventívnych aktivít

Ak sa chystáte realizovať skupinovú aktivitu, myslite na to, že:

- Dôležitá je vaša predchádzajúca osobná skúsenosť so skupinovou prácou.
- Vašou úlohou je podporovať sebvýjadrenie účastníkov, nie prezentovať vlastné „správne názory“. Máte facilitovať dianie v skupine, podnecovať aj podporovať zážitkové učenie.
- Prevencia nie je skupinová psychoterapia. Nezachádzajte do zbytočných podrobností z osobného života žiakov, neotvárajte témy, ktoré nie je možné počas skupinového stretnutia dotiahnuť do konca.
- Dávajte si primerané ciele. Nepúšťajte sa do tém, v ktorých sa necítite byť doma. Voľte si primeranú veľkosť skupiny. Pred začiatkom jeho realizácie by ste mali poznať preventívny program aj skupinu, v ktorej ho idete realizovať, minimálne však jedno z toho.

Zostavenie vlastnej preventívnej aktivity

Ako začínajúci školský psychológ sa pravdepodobne nebudete púšťať do zostavovania vlastného preventívneho programu. Je však možné, že po nadobudnutí prvotných skúseností budete uvažovať nad krátkou preventívnou aktivitou, ktorá bude vychádzať z overených efektívnych metodologických prístupov.

Vo svojej podstate je preventívna aktivita z didaktického hľadiska rovnaká, ako vyučovacia hodina. Mali by ste si preto odpovedať na podobné otázky, aké by si mal klásť dobrý učiteľ, ktorý ide žiakov naučiť rovnicu o dvoch neznámych alebo Ohmov zákon. Do triedy idete s rovnakým cieľom – žiakov niečo naučiť (napr. to, že každý máme ľudské práva alebo že šikanovanie nie je dobré pre nikoho).

Vo vzťahu k cieľu aktivity je dôležité si uvedomiť

Aká bude organizácia stretnutia? Aké bude otvorenie a ukončenie? Aké sú časové dotácie jednotlivých techník? Aké bude usporiadanie triedy? Aké technické podmienky potrebujete? Aký bude systém metód a metodických postupov z hľadiska ich účinnosti?

Vo vzťahu k žiakom

Je cieľ aktivity formulovaný adekvátne? Je reálne splniteľný? Je zrozumiteľne formulovaný? Je dosiahnuteľný vzhľadom na priestorové a technické podmienky? Je primeraný veku a osobnostnej zrelosti žiaka? Bude pre žiakov zaujímavý? Budú ochotní spolupracovať?

Aký je rozsah teoretických poznatkov, ktoré musia žiaci zvládnuť? Majú logickú štruktúru, pokiaľ ide o viac hodín? Sú tieto teoretické poznatky pre nich zrozumiteľné a primerané?

Na základe toho je potom potrebné vo vzťahu k cieľu myslieť aj na nasledovné:

- Aký bude spôsob komunikácie so žiakmi, aké typy otázok budete dávať? Budú súčasťou programu nejaké príkazy?
- Ako zvýšite motiváciu žiakov v prípade menej zaujímavých tém?
- Ako na nich bude pôsobiť vaša reč a vyjadrovacie schopnosti, mimika, gestikulácia, vystupovanie, zovňajšok, celkový dojem? Máte dostatočnú autoritu?
- Do akej miery si pri tejto téme viete zachovať psychickú vyrovnanosť, pedagogický takt, optimizmus?
- Ste schopní zároveň pozorovať dianie v skupine, na základe svojho pozorovania ho diagnostikovať a následne vyhodnotiť?

Mnoho z uvedeného dokáže pred začatím realizácie prevencie posúdiť len skúsený preventista na základe minulých skúseností s vedením skupiny. Každá skupina je iná, skoro v každej skupine je žiak, ktorý dokáže prekvapiť. Priebeh realizácie môže byť ovplyvnený vonkajšími vplyvmi (ruch z vedľajšej triedy, teplo či zima v miestnosti, priveľa žiakov na rozmiery miestnosti...) aj vnútorným nastavením žiakov a lektora (žiaci sú pred ťažkou písomkou, je prvý deň po prázdninách, nevnímajú vás ako autoritu...). Z týchto, ale aj mnohých iných dôvodov vám ako začínajúcim psychológom namiesto vlastných **odporúčame využívať najmä overené preventívne aktivity a preventívne programy.**

Zdroje preventívnych programov

Na Slovensku nemáme jeden zdroj, ktorý by obsahoval kompletný zoznam preventívnych aktivít a preventívnych programov vrátane ich odporúčaného zamerania na konkrétnu cieľovú skupinu či problémový okruh. Je to spôsobené viacerými faktormi, tým najdôležitejším je asi to, že nie sú vyvíjané centrálné, napr. z príkazu MŠVVaŠ. Kde ich môžete nájsť?

Základným smerovaním na to, čomu sa venovať každoročne v oblasti prevencie, je Sprievodca školským rokom, o ktorom sme hovorili v šiestej kapitole. Vo všeobecnosti o prioritách MŠVVaŠ v oblasti prevencie sa hovorí na stránke

<https://www.minedu.sk/8012-sk/prevenicia-socialno-patologických-javov/>.

Portál komposyt.sk ponúka metodiku prevencie, ale aj odborné články na tému prevencia

<https://www.komposyt.sk/pre-odbornikov/psychologicka-cinnost/prevenicia>.

Pokiaľ ide o konkrétne programy, starším, ale veľmi kvalitne spracovaným programom univerzálnej prevencie je program Cesta k emocionálnej zrelosti Š. Matulu (1999), ktorý vydal VÚDPaP. V čase vydania bol distribuovaný do väčšiny škôl na Slovensku a na prácu s ním boli vyškolení najmä triedni učitelia, koordinátori prevencie, výchovní poradcovia. Spýtajte sa ich na to, v mnohých kabinetoch a školských knižniciach Cestu pravdepodobne nájdete. Ak uvažujete nad realizáciou svojho prvého preventívneho programu, týmto odporúčame začať.

Špecializované preventívne programy sú zamerané na obsahovo špecifickú problematiku a nájdete ich najmä u organizácií, ktoré sú na ne zamerané. Tzn. ak sa organizácia venuje prevencii obchodovania s ľuďmi, pravdepodobne pracuje aj s mládežou a má na túto tému spracovanú metodiku. Samozrejme nie všetky takého metodiky sú dostupné online a zadarmo. Pre prácu s kvalitným programom je dôležité absolvovať k nemu (niekedy platené) vzdelávanie, spoplatnená býva aj samotná príručka, či licencia na používanie. Ak do toho nechcete investovať vlastné prostriedky, zahrňte si takéto vzdelávania do Ročného plánu osobného profesijného rozvoja, ako sme o tom hovorili v kapitole o legislatíve.

Z ponuky na Slovensku dostupných programov vám ponúkame aspoň niektoré, ktoré sme vybrali na základe ich vysokej kvality a dobrých ohlasov zo strany odbornej verejnosti:

Veľmi kvalitné preventívne aktivity vrátane mnohých dokumentárnych filmov a metodík práce s nimi ponúka stránka <https://globalnevzdelavanie.sk/>, za ktorou stoja mimovládne organizácie Človek v ohrození, CEEV Živica a PDCS. Globálne vzdelávanie priamo prispieva k naplneniu vzdelávacích cieľov, definovaných v štátnych vzdelávacích programoch a Sprievodcovi školským rokom, pričom ponúka kombináciu aktuálnych tém a interaktívnych metód previazaných s učebnými osnovami.

Cieľovou skupinou preventívneho programu [Kozmo](#), zameraného na rozvoj emocionálnej inteligencie, prosociálneho správania, spolupráce a empatie sú deti predškolského veku a žiaci na začiatku školskej dochádzky. Vydalo ho Centrum Slniečko, n. o. pomáhajúce týraným, sexuálne zneužívaným, zanedbávaným deťom a obetiam domáceho násillia. Vznikol na základe dlhodobej, systematickej práce Centra Slniečko, n. o. v oblasti ochrany práv dieťaťa so zámerom robiť na Slovensku komplexnú prevenciu násillia u detí. Preventívny program Kozmo je koncipovaný v súlade so Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie v materských školách a Štátnym vzdelávacím programom pre primárne vzdelávanie.

Program [Zippyho kamaráti](#) Ligy za duševné zdravie určený pre 5 až 7-ročné deti sa zameriava na emocionálne zdravie a vzťahy s inými ľuďmi. Program bol dôkladne testovaný a hodnotený. Jeho vývoj trval viac ako šesť rokov a dovedna ho absolvovali státisíce detí v Európe, Ázii, Severnej a Južnej Amerike. Podrobnejšie štúdie o účinnosti programu [nájdete tu](#) (v angličtine).

Program [Druhý krok](#) je zameraný na sociálno-emocionálny rozvoj detí v materských školách a žiakov na 1.stupni základných škôl. Učí ich byť empatickými, vcítiť sa do situácie iného, dobre komunikovať s inými, správne riešiť konflikty, neublížovať iným a zvládať agresiu a hnev. Preventívny program (v origináli Second step) je bežnou súčasťou vyučovania v materských a základných školách v mnohých krajinách sveta ako napr. vo Fínsku, Nemecku, Dánsku, Nórsku, Švédsku, Veľkej Británii, Rakúsku, Islande, Lotyšsku, Kanade, USA, Japonsku či Austrálii. MŠVVaŠ SR odporúča využívať preventívny program ako učebnú pomôcku vo vyučovaní predmetu Etická výchova na prvom stupni základných škôl, aj mimo vyučovania a pri práci školských psychológov.

Viac [o prínose programu](#) (v angličtine).

S výberom vhodných preventívnych programov vám pomôže váš uvádzajúci odborný zamestnanec podľa konkrétnych podmienok školy, jej prevládajúcich problémov, regionálnych špecifik, zamerania školy atď.

Skupinová intervencia (indikovaná prevencia)

Slovo intervencia pochádzajúce z latinského jazyka môžeme preložiť ako zakročenie, zásah, či zákrok v prospech osoby alebo veci, prípadne príhovor u niekoho, za niekoho, za niečo a pod. V praxi slovo intervencia používame v zmysle uskutočnenia zmeny vo vzťahoch medzi žiakmi, prípadne medzi žiakmi a zamestnancami školy s cieľom zlepšiť ich.

V školskom prostredí je najdôležitejším rozdielom medzi prevenciou a intervenciou rozsah plánovania činností. Preventívne aktivity máte väčšinou naplánované na celý školský rok dopredu, často v spolupráci s inými pedagogickými a odbornými zamestnancami. Požiadavka na skupinovú intervenciu prichádza neplánovane, pričom väčšinou reaguje na akútny výskyt nejakého problematického správania či javu: šikanovanie, bitka, alebo aj tragická udalosť v škole.

Rovnako ako preventívne, aj intervenčné aktivity využívajú na dosiahnutie želaného efektu okrem skupinovej dynamiky aj aktívne sociálne učenie a prvky kognitívne-behaviorálneho prístupu.

Pri zaevidovaní požiadavky, resp. zistení potreby intervenčného zásahu v triede je vašou úlohou naplánovanie termínu a priebehu intervenčnej aktivity a často aj jej zostavenie. Otázky, na ktoré by ste pred zostavením aktivity mali poznať odpoveď, sme uviedli v časti „Zostavenie vlastnej preventívnej aktivity“. Ako pripomínajú Gallá a kol. (2005), aby bola preventívna aktivita efektívna, je potrebné ju konštruovať na konkrétne sociálne prostredie (konkrétnu triedu), v ktorom bude realizovaná a na jeho konkrétne potreby. Efektívna preventívna aj intervenčná aktivita by mala mať jasné, špecifikované a realistické ciele a úlohy.

V prípade intervencie je veľmi dôležitá rýchlosť vášho zásahu. Nežiadúce správanie jedného či viacerých žiakov v triede je potrebné čo najskôr identifikovať a zastaviť, aby nedochádzalo k zhoršeniu situácie - napr. v prípade šikanovania by mohlo prerásť do ďalšej fázy.

Prípravu každého intervenčného zásahu konzultujte so svojim uvádzajúcim odborným zamestnancom. Ak si na intervenciu v triede sami netrúfate, požiadajte o pomoc CPPPaP.

Na základe intervenčného zásahu vám následne odporúčame naplánovať si univerzálne preventívne aktivity v danej triede. Príklad so šikanovaním:

Triedna učiteľka vás upozornila na šikanovanie. V triede ste počas troch stretnutí dosiahli to, že šikanovanie prestalo. Zároveň ste ale zistili, že jeho iniciátormi sú dvaja žiaci, s ktorými má zvyšok triedy zlé vzťahy. Na základe toho si naplánujete univerzálny preventívny program na zlepšenie vzťahov v triede.

Zároveň výstupom intervencie bude, že s agresormi aj obeťami budete pracovať individuálne.

Krízová intervencia

Špeciálny druhom intervencie je krízová intervencia. Je potrebná v situáciách, ktoré často prichádzajú náhle, majú tragický charakter a nadmerne zaťažujú psychiku zasiahnutých osôb. Podľa Anyalaiovej [s.a.] „krízová udalosť je akákoľvek udalosť, alebo ich sekvencia, ktorá prekoná bežné copingové mechanizmy v prostredí školy.“ Môže ísť o úmrtie žiaka v dôsledku nehody či choroby, prírodnú katastrofu, smrť učiteľa, ťažké zranenia viacerých žiakov počas nehody a pod., pričom sa nemusia odohrať priamo v škole. Dôsledkom takýchto udalostí je často stres až trauma. (Pre viac informácií o súvislostiach medzi stresom, krízou a traumou, ako aj o ich prejavoch a následkoch pozrite napr. [Vernarcová, Papp, 2020](#)). Ako prevenciu následného rozvinutia posttraumatickej stresovej poruchy vykonávame **krízovú intervenciu**.

Úlohou školského psychológa je v takýchto prípadoch:

- posúdiť vplyv udalosti na školu alebo komunitu a na základe toho plánovať priebeh krízovej intervencie v škole,
- identifikovať žiakov či zamestnancov školy, ktorí potrebujú skupinovú a individuálnu pomoc,
- zmobilizovať interné zdroje v škole,
- zabezpečiť prenos informácií medzi jednotlivými zložkami tímu vykonávajúceho krízovú intervenciu,
- zabezpečovať komplexný manažment krízovej intervencie v škole,
- zabezpečovať podporu krízového tímu, spolupracovať s ním,
- priamo vykonávať krízovú intervenciu.

Nakoľko ide pri vyššie uvedených udalostiach o extrémnu psychickú záťaž dotknutých osôb, krízová intervencia používa osvedčené postupy a overené techniky a scenáre. Odporúčame vám preto realizovať krízovú intervenciu až po tom, čo absolvujete kvalitné špecializované vzdelávanie.

Ak vo vašej škole takáto udalosť nastane, čo najskôr kontaktujte CPPPaP (krízová intervencia by mala prebehnúť cca 48 hodín po udalosti). V spolupráci s nimi sa dohodnite na tom, kto bude krízovú intervenciu realizovať a aká bude vaša úloha.

11. Psychologická diagnostika

Školský psychológ by sa mal usilovať o čo najkomplexnejšie poznanie osobnosti žiaka tak, aby mohol na základe tohto poznania odporúčať učiteľovi a zákonným zástupcom najvhodnejší prístup k jeho výchove aj vzdelávaniu. K tomu mu dopomáha aj psychologická diagnostika, ktorá môže mať skupinový alebo individuálny charakter.

Od vzniku školskej psychológie ako vednej disciplíny vykonávali školskí psychológovia v školách len orientačnú diagnostiku, často pomocou neštandardizovaných metód. Štandardizované psychodiagnostické metódy boli vyhradené zamestnancom CPPPaP. Nový Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a o odborných zamestnancoch priniesol zmenu a pre školských psychológov v zásade voľnú ruku v psychologicknej diagnostike. Mnoho kolegov sa tejto zmene potešilo a pocítili to ako zrovnoprávnenie s činnosťou CPPPaP. My si naopak nemyslíme, že by táto skutočnosť zásadne zmenila náplň práce školského psychológa a že by sa jeho zameranie malo presunúť od poradenstva a prevencie smerom k testovaniu.

Stále je potrebné brať do úvahy skutočnosť, že pokiaľ žiak potrebuje akékoľvek oficiálne rozhodnutie, vydáva ho CPPPaP alebo ČŠPP (aj) na základe kvalifikovanej a komplexnej diagnostickej činnosti. Inak povedané - v kompetencii školských psychológov nie je vypracovávanie posudkov a správ s komplexnou diagnostikou a s odporúčaniami. To zostáva výlučne v kompetencii psychológov a špeciálnych pedagógov školských zariadení VP a P.

Diagnostické závery školského psychológa síce môžu pomáhať poradenskému psychológovi napláňovať vlastnú stratégiu intervencie alebo informovať učiteľov či ďalších odborníkov o vhodných postupoch, ale pre akékoľvek potrebné oficiálne zmeny v starostlivosti o žiaka je potrebná diagnostika z CPPPaP alebo ČŠPP. Pritom najmä pri výkonových testoch platí, že výsledky zistené počas diagnostiky sú použiteľné len vtedy, ak dieťa či žiak *neprejde duplicitne v krátkom časovom slede tou istou batériou testov. Krátky čas pritom znamená aj niekoľko mesiacov, v praxi sa ten istý test používa najskôr po roku.*

Predchádzajúce riadky vás nemajú úplne odradiť od toho, aby ste za žiadnych okolností nikdy žiadnu diagnostiku nevykonávali. Skôr vám odporúčame skoordinať svoju diagnostickú činnosť s CPPPaP, ktoré vás metodicky vedie a s ČŠPP. Mnoho testov a dotazníkov poradenskí psychológovia nepoužívajú a vy ich používaním neznížite kvalitu celého poradenského procesu. Otázkou ale samozrejme zostáva, nakoľko je ich použitie vo vašej praxi potrebné a čo to prinesie vášmu klientovi.

Tlak na diagnostikovanie môže prísť aj zo strany manažmentu školy. Pre neho je niekedy motiváciou na prijatie školského psychológa do zamestnania aj to, že bude mať rýchly a jednoduchý prístup k výsledkom psychologicknej diagnostiky. Zo strany vedenia školy ide o neznalosť kompetencií zložiek systému VP a P a vašou úlohou bude vysvetliť to.

Je možné, že požiadavka na realizáciu psychologickú diagnostiku príde aj od rodičov žiakov. Pre nich sú takéto výsledky v praxi použiteľné len pre vlastnú informáciu a takáto objednávka je v tomto prípade v poriadku. Tu si však odporúčame overiť, či napr. žiak nemá v blízkej budúcnosti dohodnutý termín v školskom zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Asi každý zo starších kolegov sa totiž stretol s rodičom, ktorý absolvuje s dieťaťom opakované vyšetrenia u rôznych psychológov s cieľom dosiahnuť čo najlepší výsledok. Neprijemná pre všetky strany môže byť aj snaha konfrontovať napr. poradenského psychológa s vašim „neoficiálnym“ výsledkom (ktorý samozrejme rodičovi slúži ako „dôkaz“, že CPPPaP jeho dieťaťu vedome ubližuje a výsledky skresľuje).

Súčasťou vašej práce bude aj **spolupráca s ČŠPP**. Tie zabezpečujú najmä komplexnú špeciálnopedagogickú diagnostickú, poradenskú a intervenčnú odbornú činnosť pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno – vzdelávacími potrebami. V praxi bude s ČŠPP komunikovať prioritne školský špeciálny pedagóg. V prípade, že ho škola nemá, bude to vašou úlohou.

Na tomto mieste by sme vám chceli pripomenúť, aby ste nezabúdali na tie najzákladnejšie diagnostické metódy – pozorovanie a rozhovor. Nie je na ne potrebné žiadne špeciálne vybavenie, investícia ani príprava. Jednoducho – všímajte si, čo žiaci robia. A keď vám niečo z ich správania nebude dávať zmysel, spýtajte sa ich na to. Ak budete mať so žiakmi zdravý, rešpektujúci vzťah, budú ochotní sa s vami rozprávať takmer o čomkoľvek.

Vaša každodenná prítomnosť v škole vám oproti zamestnancom CPPPaP dáva veľkú výhodu v možnostiach diagnostiky skupinových vzťahov v triede. Takáto diagnostika je nevyhnutná na podrobné poznanie klímy školskej triedy, ktorá má zásadný význam pre existenciu žiaka v škole, ovplyvňuje spokojnosť žiakov a ich chuť pracovať (Matula a kol.). Poznanie sociálnych vzťahov v triede vám pomôže nielen pri plánovaní preventívnych aktivít a ich cielenom nasmerovaní na problémové oblasti, ale aj pri nutnosti intervenčného zásahu.

Pri skupinovej a hromadnej diagnostike školský psychológ používa dotazníky, škály a ratingové metódy, ktoré psychológ v CPPPaP pri individuálnej diagnostike nepoužije, preto pri ich použití ani nehrozí riziko zníženia výpovednej hodnoty psychodiagnostického vyšetrenia v CPPPaP. Najčastejšie diagnostikovanými oblasťami v triede sú:

- všeobecná diagnostika skupinových vzťahov, sociálnej atmosféry, rozloženia sociálneho vplyvu v triede – sociometria,
- zistenie prítomnosti, resp. úrovne šikanovania v triede,
- diagnostika výskytu niektorého z prejavov rizikového správania.

Klíma školy a školskej triedy, popis štruktúrnych vzťahov v triede, prvky skupinovej dynamiky, sociálne roly v skupine a pod. sú širokými a zároveň veľmi zaujímavými témami a ich poznanie môže pomôcť nielen školskému psychológovi, ale aj triednemu učiteľovi, výchovnému poradcovi, či koordinátorovi prevencie. Viac informácií nájdete napr. v [materiáli](#) o Skupinovej práci autorov Matula a kol., ale aj v každej učebnici sociálnej psychológie. Niektoré z diagnostických metód určených pre skupinové použitie sú uvedené [tu](#), pred ich prvotnou administráciou a prípadnou kúpou iných sa poraďte so svojím uvádzajúcim odborným zamestnancom.

Praktická časť

V tejto časti vám ponúkame prehľad najčastejšie sa vyskytujúcich problémov v praxi školského psychológa. Hoci sme už niekoľkokrát zdôraznili, že každá škola je špecifická svojimi žiakmi, učiteľmi aj rodičmi, ich sociálnym a kultúrnym zázemím, mnoho majú spoločné. Tým spoločným sú práve problémové oblasti, ktoré sa vyskytujú v každej škole bez ohľadu na to, v ktorom regióne Slovenska sa nachádza.

Vzhľadom na to, že náš Manuál nemá ambíciu byť učebnicou podrobne opisujúcou detailné riešenia každého popísaného problému, uvádzame pri každom len základný vhľad do problematiky s odkazmi na odporúčanú literatúru. Pevne veríme, že v prípade vášho záujmu si ďalšie kvalitné zdroje nájdete sami.

1. Školská spôsobilosť

Nástup dieťaťa do školy a s tým spojený zápis predškolákov do prvého ročníka je významným medzníkom v živote dieťaťa a občas môže byť aj prvým kontaktom jeho rodičov s odborníkmi, ktorí sú pri zápise v škole prítomní. Okrem učiteľa je to aj školský psychológ alebo školský špeciálny pedagóg. Práve oni súborom svojich odborných aktivít dokážu rozlíšiť medzi deťmi, ktoré sú zrelé pre vstup do školy a tými, pre ktoré je vhodný tzv. odklad povinnej školskej dochádzky. Pre mnohé deti, ale aj ich rodiny môže byť vstup do školy náročným obdobím, pre niekoho je to vytúžené obdobie. Škola je v našej spoločnosti vnímaná ako prostredie, kde sa kladie dôraz na výkon a predpoklady na tento výkon je potrebné u predškoláka zmapovať. Pre nezrelé dieťa je totiž zlyhávanie v škole nepríjemnou skúsenosťou, ktorá môže negatívne zasiahnuť nielen jeho sebavedomie, sociálnu pozíciu, ale predovšetkým jeho celkové nastavenie na túžbu učiť sa vo všeobecnosti.

V našej praxi sa stretávame s pojmami školská zrelosť, školská pripravenosť a školská spôsobilosť. Na objasnenie týchto pojmov existujú rôzne prístupy a tiež vymedzenia rôznych aspektov určenia kritérií školskej pripravenosti dieťaťa (napr. Školský zákon pracuje s pojmom „školská spôsobilosť“). Tiež vplyvom spoločenských zmien a zmien v školskom systéme danej krajiny sa požiadavky na školskú spôsobilosť môžu rôzniť a v čase aj meniť.

Školská zrelosť je podmienená dosiahnutím takej telesnej, rozumovej, sociálno-citovej a pracovno-motivačnej spôsobilosti dieťaťa, aby bez problémov zvládlo nároky, ktoré na neho kladie škola. V psychológii skôr označuje biologickú zrelosť dieťaťa. Školská pripravenosť je charakterizovaná ako zvládnutie určitých vedomostí, zručností a schopností v praktickej činnosti. Školská spôsobilosť znamená prítomnosť schopností a zručností dosiahnutých biologickým zrením a výchovou a dnes je v praxi tento pojem uprednostňovaný (Baranovská, 2014).

Kritéria a znaky školskej spôsobilosti majú byť školskému psychológovi všeobecne známe. Znaky školskej spôsobilosti delíme na:

- fyzickú spôsobilosť,
- psychickú spôsobilosť,
- sociálno-emocionálnu spôsobilosť.

Všeobecne platné kritériá (zložky) školskej pripravenosti sú nasledovné (Borbélyová, Špernáková, 2014):

1. vek dieťaťa
2. telesná (somatická, fyzická) spôsobilosť
3. pripravenosť v oblasti hrubej a jemnej motoriky, vizuomotorickej koordinácie
4. psychická (kognitívna, mentálna) pripravenosť
5. pripravenosť v oblasti komunikácie (reč, sluchové vnímanie a fonologické uvedomovanie)
6. sociálna vyspelosť
7. pracovná pripravenosť, emocionálna a kontrolno-regulačná vyspelosť

Bližšie informácie môžete nájsť v odborných publikáciách od ďalších autorov (Gatial, V. et al., 2011, Gajdošová, E. et al., 2010 a i.).

Ako musia postupovať zákonní zástupcovia a čo je úlohou vás, školského psychológa?

Pred vstupom do školy musí dieťa spĺňať kritérium veku (ak do 31.8. predošlého školského roku dieťa dosiahne vek 6 rokov, zákonný zástupca je povinný ho zapísať do prvého ročníka). K tomuto kritériu sa pripája tiež požiadavka sociálnej, emocionálnej a pracovnej pripravenosti. Dieťa musí disponovať dostatočnými schopnosťami a zručnosťami aj v oblasti prijatia roly školáka. Aktuálnu legislatívu v tejto oblasti predstavuje §19, zákona č. 245/2008 Z.z. Podľa zákona je zákonný zástupca dieťaťa povinný prihlásiť dieťa na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole. (Zároveň platí, že pre dieťa, ktoré dosiahlo päť rokov veku do 31. augusta, ktorý predchádza začiatku školského roka, od ktorého bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole, je povinné predprimárne vzdelávanie.)

Zápis sa spravidla koná od 15. januára do 15. februára, ktorý predchádza začiatku školského roka, v ktorom má dieťa začať plniť povinnú školskú dochádzku.

Ešte predtým, ako sa zrealizuje zápis do 1. ročníka základnej školy, môže dieťa absolvovať testy školskej spôsobilosti. Tie pomáhajú určiť vhodný začiatok zaškoľovania detí (vstup do 1. ročníka) a u detí, ktorých vývin nie je rovnomerný, umožňujú vyrovnanie existujúcich vývinových nedostatkov do obdobia vstupu dieťaťa do školy. Väčšina detí, ktoré dovŕšia 6. rok života, nepotrebuje prejsť testovaním školskej spôsobilosti. V praxi sú v rámci pedagogickej diagnostiky učiteľkami v materských školách diagnostikované jednotlivé schopnosti, zručnosti a vedomosti detí. Hranica medzi pripravenosťou a nepripravenosťou dieťaťa je však často relatívna, preto testovanie školskej spôsobilosti štandardizovanými testami je plne v kompetencii CPPPaP. O vyšetrenie žiada výhradne zákonný zástupca. Mnohé CPPPaP ponúkajú materským školám realizáciu depistážneho vyšetrenia školskej spôsobilosti detí. V indikovaných prípadoch CPPPaP zabezpečuje individuálne psychologické vyšetrenie školskej spôsobilosti s prípadnou intervenciou (individuálnou alebo skupinovú) – tou je stimulačný program pre deti s odloženým začiatkom povinnej školskej dochádzky.

Nezabudnite, že samotný zápis do 1. ročníka v škole nenahrádza odbornú diagnostiku.

Pre školu (a prítomného školského psychológa v škole) je zápis prvou príležitosťou na zoznámenie sa s dieťaťom a orientačné posúdenie, či je dieťa na školskú dochádzku pripravené. Zápis teda plní nielen depistážnu ale aj preventívnu funkciu, keď rodičom školský psychológ

vysvetlí, v čom je dieťa nepripravené a navrhne možné riešenia.

Úlohy, ktoré môže školský psychológ dieťaťu pri zápise predložiť obsahujú:

- kresbu ľudskej postavy,
- kresbu geometrických tvarov,
- recitovanie básničky,
- určovanie farieb, identifikáciu priestorových a časových vzťahov,
- počítanie predmetov do desať,
- schopnosť zopakovať dlhšiu vetu, číslo a i.

Počas plnenia týchto úloh môžete nadobudnúť dojem, že dieťa na školu nie je dostatočne pripravené. Typickými prejavmi nezrelosti, ktoré môžete odpozorovať pri zápise sú:

- oneskorený vývin reči, citová labilita, bojazlivosť, plačlivosť, závislosť a nesamostatnosť, hravosť, nadmerná pohyblivosť, rýchla únava pozornosti, neschopnosť zapamätania, neschopnosť dokončiť prácu, negativizmus až vzdorovitosť dieťaťa a i. Prítomnosť vyššie uvedených prejavov však nemusí byť automaticky prejavom nezrelosti. Príčinou môže byť napr. trvalá osobnostná charakteristika dieťaťa, aktuálny fyzický stav (málo spánku), vplyv prostredia (podnetná miestnosť) a i.

Príčiny môžu byť tiež dočasné alebo trvalé. Príčinami dočasnej nepripravenosti môže byť dlhodobá choroba dieťaťa (častá alebo dlhodobá hospitalizácia dieťaťa v nemocnici), citová deprivácia, dočasná psychická traumatizácia, sociálna a výchovná zanedbanosť, prípadne nedostatočná zrelosť organizmu dieťaťa (resp. jeho CNS).

Trvalou nepripravenosťou rozumieme také prekážky, ktoré neumožňujú dieťaťu vyvíjať sa bežným tempom. V týchto prípadoch je potrebné zvážiť návrh odkladu povinnej školskej dochádzky (čo však patrí plne do kompetencie CPPPaP).

Množstvo základných škôl sa na zápis budúcich prváčikov dôsledne pripraví a do tejto prípravy intenzívne zaangažuje školského psychológa, prípadne školského špeciálneho pedagóga, ktorí sú následne na zápise prítomní. Ak sa pre zápis určí téma (napr. Rozprávkový svet), tej sa podriaďujú jednotlivé aktivity a úlohy, ktoré má dieťa plniť. Samozrejme, že takáto diagnostika je iba orientačná, ale k poznámkam o dieťati zo zápisu sa môže pedagóg vrátiť aj počas obdobia, keď je už dieťa prváčikom v nasledujúcom školskom roku. Vo väčších školách sa realizuje zápis paralelne vo viacerých triedach naraz a školský psychológ tak prirodzene nemôže byť pri zápise každého dieťaťa. Je však k dispozícii, a to nielen kolegom – učiteľom, ale aj rodičom. (zdroj: Júlia Švecová, ZŠ Martinská ul., Žilina, osobný rozhovor)

Práca školského psychológa vo vzťahu k prvákovi v ZŠ nekončí zápisom. V praxi sa totiž stretávame tiež so žiakmi, ktorí boli aj napriek nepripravenosti na školu zaškolení. Problémy vyplývajúce z predčasného zaškolenia sa objavujú hneď v prvých týždňoch školského roka. Takéto dieťa viete však v úzkej spolupráci s triednou učiteľkou včas identifikovať. Všímnúť si môžete:

- zvýšenú únavu, vyčerpanosť,
- zvýšenú námahu pri učení, pričom školské výsledky zostávajú pod úrovňou očakávaného štandardu,
- nezáujem o učenie, rezignáciu,
- hravosť a nesústredenosť,
- zvýšený motorický nepokoj,

- emocionálnu nestabilitu, rozkolísanosť,
- strach zo školy, traumatizácia,
- psychosomatické ťažkosti (bolesti bruška, hlavy),
- znižovanie sebaúcty, sebavedomia,
- výraznejšie ťažkosti v adaptácii na kolektív,
- sťažené postavenie medzi rovesníkmi,
- problémy v učení (potreba väčšej časovej dotácie na prácu, zdĺhavé osvojovanie si nového učiva),
- problémy v správaní v škole i doma (odmieta pracovať, nerobí si domáce úlohy, zabúda si pomôcky...).

Úlohou školského psychológa je od prvých dní sledovať žiakov, ktorí boli napriek novej nepripravenosti na školu zaškolení. Niektorí z nich sa na školu s postupom času adaptujú a spolu s prístupom učiteľa a odborných zamestnancov prekonajú dočasné problémy.

V dokumente od autoriek Guziová-Đuríková (2014) nájdete súbor podporných aktivít pre prácu so žiakmi v prípade, že vyššie uvedené prípadné znaky nezrelosti objavíte.

V spolupráci s príslušným CPPPpP, resp. školským špeciálnym pedagógom a učiteľmi pracujte so žiakmi tak, aby prebiehalo zámerné rozvíjanie, či náprava deficitných oblastí od myslenia až po rečovú oblasť. Školské zariadenie výchovného poradenstva a prevencie vám dokáže poskytnúť už existujúce, prípadne nimi overené stimulačné programy pre žiakov. Každý rodič si želá, aby jeho dieťa nastupovalo do školy s radosťou a nádejou, že požiadavky školy zvládne bez väčších ťažkostí. A práve školský psychológ môže takémuto úspešnému zaškoleniu významne pomôcť.

2. Učebné štýly žiakov

Na základe zvyšujúcich sa nárokov na edukáciu a zároveň prehĺbovania tak pedagogických ako aj psychologických poznatkov sa v školách venuje veľká pozornosť učebným štýlom. Veľa sa hovorí o tom, že by žiak mal vedieť, aký je jeho preferovaný učebný štýl a držať sa ho, čo povedie k lepšiemu a efektívnejšiemu procesu učenia sa, získavania informácií a ich spracovania. Problematika učebných štýlov je celkom náročná. Mohli by sme zostaviť širokú škálu názorov od odborníkov, ktorí sa problematike venujú. Od tých najpozitívnejších až po tie negatívne. Možno je to aj tým, že žiaci si svoje učebné štýly málokedy uvedomujú a časom sa menia. Zdôraznil to aj Turek (2010), ktorý hovorí o učebných štýloch ako o súhrne postupov, ktoré jednotlivec pri učení v určitom období preferuje a ktoré možno diagnostikovať, ale aj meniť. Učebné štýly môžu pôsobiť pri edukácii na kvalitu a výsledky edukácie a zároveň pozitívne ovplyvňujú postoje žiakov k učeniu. Preto by sa mal učiteľ v procese vyučovania oboznámiť s učebnými štýlmi svojich žiakov a zároveň sa nimi do určitej miery riadiť. „ Ak učiteľ chce, aby sa všetci žiaci naozaj naučili čo najviac, nemôže nútiť žiakov, aby sa čo najviac prispôbili vyučovaniu, ale naopak, musí čo najviac prispôbiť vyučovanie jednotlivým žiakom“ (Kosová 1998). Taktiež je veľmi dôležité viesť žiakov k správnym návykom pri príprave na vyučovanie, čiže naučiť žiakov učiť sa.

Na rozvoj motivácie a osvojovania efektívnych učebných zručností existuje mnoho postupov. Za účelom riešenia danej problematiky vznikol program, ktorý vytvorila Jana Dulinová a je dostupný na internete.

Spôsob a štýl učenia výrazne ovplyvňujú rôzne individuálne odlišnosti potrieb, ktoré sa u jednotlivých žiakov líšia, a to napríklad: osobné pracovné tempo, prevažujúci typ temperamentu, spôsob vnímania, dominantný typ inteligencie, osobné preferencie a emocionálne, vôľové, sociálne a charakterové kvality. Preto je dobré brať učebné štýly ako súčasť viacerých faktorov, ktoré ovplyvňujú vzdelávacie výsledky žiakov a vzhľadom k ich menlivosti je potrebné pravidelne ich prehodnocovať a dopĺňať.

Treba poznamenať, že okrem učebných štýlov existujú aj štýly kognitívne, ktoré ich môžu ovplyvňovať, no nemali by sme si ich s nimi pliesť. V prípade kognitívnych štýlov ide o poznávacie štýly, ktoré sa týkajú preferencie spôsobu, akým jedinec informácie prijíma a spracováva. Sú buď vrodené alebo osvojené v priebehu raných štádií vývoja. Je to akýsi spôsob myslenia jedinca a jeho zmena počas života je veľmi náročná. Zmena učebného štýlu je o niečo jednoduchšia. Žiaci sa nad učebnými štýlmi mnohokrát detailnejšie nezamýšľajú a neberú ich ako niečo, na čom by mohli popracovať. Ich uvedomovanie si však môže pomôcť k lepšiemu osvojovaniu si techník, ktorých využívanie je pre daného žiaka prínosné.

Existuje množstvo klasifikácií, podľa ktorých ich môžeme rozlišovať druhy učebných štýlov. Medzi známe klasifikácie patrí napríklad klasifikácia podľa dominancie mozgových hemisfér, klasifikácia podľa zmyslových preferencií VARK, klasifikácia podľa motivácie a zámeru, klasifikácia podľa viacnásobných inteligencií H. Gardnera, klasifikácia z pohľadu sociálnej determinácie učenia či klasifikácia podľa vnímania reality a spracovania informácií. Nie je ideálne snažiť sa analyzovať žiakov podľa každej jednej existujúcej klasifikácie, a to z dôvodu, že by bolo hľadanie vyhovujúcich metód príliš zdĺhavé a učiteľ by musel skúšať nespočetné množstvo kombinácií týchto metód, čo by mohlo vplyvať na výučbu negatívne.

Úloha školského psychológa

Vašou úlohou je úzka spolupráca s učiteľom v oblasti diagnostiky učebných štýlov, pričom podnet môže prísť od vás alebo od učiteľa, v individuálnych prípadoch aj od rodičov či žiakov. Výsledky diagnostiky je vhodné prejsť si nielen s učiteľom, ale aj so samotnými žiakmi. Je dôležité im veku primeraným spôsobom vysvetliť, aké sú ich silné aj slabé stránky, čo im môže uľahčiť domácu prípravu aj zapamätanie si učebnej látky na hodine. Učiteľovi môžeme pomôcť tým, že spolu s ním prispôbíme spôsob prípravy na vyučovaciu hodinu učebným štýlom žiakov, resp. ich individuálnym rozdiely v učení.

Existuje veľké množstvo metód, ktoré môžu učitelia pri výučbe využívať. Ohľad však treba brať aj na samotného učiteľa, ktorý pravdepodobne nepodá až tak dobrý výkon v prípade, že bude využívať vyučovaciu metódu, pri ktorej sa nebude cítiť komfortne a nebude mu vyhovovať, čo môže následne negatívne vplývať aj na výkon študentov spojený s danou látkou/predmetom. Svoju rolu zohrávajú taktiež okolnosti ako zloženie triedy, vyučovaná látka, dostupný čas či dostupné zdroje. Je teda zrejmé, že nie je možné zvoliť tú istú metódu za každých okolností a učiteľ by si toho mal byť vedomý. V prípade, že sa neosvedčí metóda, ktorú začne používať, je vhodné skúsiť iné metódy a posúdiť ich úspešnosť. V mnohých prípadoch je úspešné využitie viacerých metód. Žiakov môžeme deliť do viacerých kategórií podľa toho, k akému učebnému štýlu sa prikláňajú. Pokiaľ máme prehľad o tom, aký učebný štýl vyhovuje žiakom v triede najviac, učiteľ ho môže použiť ako základ a kombinovať ho s ďalšími metódami, ktoré môže využívať.

Kde hľadať informácie?

V prílohách nájdete dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie (Príloha č. 12)

Dotazník Povrchový a hĺbkový prístup k učeniu (klasifikácia podľa motivácie a zámeru).

O učebných štýloch pri vyučovaní cudzích jazykov.

Všeobecne o učebných štýloch žiakov a vyučovacích štýloch učiteľov.

Množstvo zahraničných zdrojov nájdete napr. aj v článkoch [tu](#) a [tu](#).

3. Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Cieľom školskej integrácie je pomôcť žiakovi so ŠVVP zvládnuť školskú dochádzku a všeobecné požiadavky školy s čo najlepšimi výsledkami. Povinnosťou školy je zabezpečiť personálne, priestorové a materiálno-technické podmienky na vzdelávanie detí a žiakov v školskej integrácii v súlade so školským vzdelávacím programom a vzdelávacími programami pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením a všeobecným intelektovým nadaním tak, aby mali zabezpečený rovnaký prístup ku vzdelávaniu.

V zmysle platnej legislatívy škola vzdeláva začlenených žiakov so ŠVVP, vytvára pre nich podmienky prostredníctvom individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu (ďalej IVVP), alebo prostredníctvom vzdelávacích programov určených pre školy, ktoré vzdelávajú žiakov so ŠVVP (§ 7 ods. 5 Školského zákona). Príslušné poradenské zariadenie odporučí, či je v konkrétnom prípade vhodné použiť vzdelávací program určený pre školu, alebo je vhodné žiakovi vypracovať IVP. Pri tvorbe IVP škola vychádza zo záverov a odporúčaní uvedených v správach z diagnostického vyšetrenia CPPPaP alebo ČŠPP zaradeného do siete škôl a školských zariadení, s prihliadnutím na aktuálne podmienky školy. Odbornú a metodickú pomoc pri výchove a vzdelávaní dieťaťa alebo žiaka so zdravotným znevýhodnením vzdelávaného v školskej integrácii poskytuje poradenské zariadenie, ktoré ho má v starostlivosti.

Vyžaduje si to dobre riadenú kooperáciu všetkých zainteresovaných strán (CPPPaP, ČŠPP, školský špeciálny pedagóg, rodič, žiak, školský psychológ, triedny učiteľ, pedagogický asistent atď.). Ak je v škole školský špeciálny pedagóg, spisovú dokumentáciu k integrácii zvyčajne vedie on. Pokiaľ riaditeľ poverí vedením spisu vás, je potrebné riadiť sa Sprievodcom školským rokom pre konkrétny rok a priebežne počas celého školského roka sledovať stránku Ministerstva školstva (napr. link <https://www.minedu.sk/data/att/14770.pdf>, strana 44), kde nájdete najaktuálnejšie odporúčania na daný školský rok. Zároveň je dôležité spolupracovať so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie, ktoré danému žiakovi odporučilo integráciu. Ak vám nie je niečo jasné zo správy, ktorú škole zaslalo dané zariadenie, alebo sa vám nedarí vypracovať IVVP, je potrebné kontaktovať špeciálneho pedagóga, ktorý správu vypracoval. Dobre vypracovaný IVVP považujeme za veľmi dôležitú časť v procese integrácie. Je povinnou súčasťou dokumentácie každého integrovaného žiaka. Možno vám proces integrácie bude pripadať zložitý a počas svojho prvého roka v zamestnaní ho ani sami administrovať nebudete, napriek tomu si k nemu uvedme niekoľko bodov:

- Pri vypracovaní návrhu sa používa tlačivo Návrh na vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole, v základnej škole, v strednej škole a v špeciálnej škole. Tento návrh musí mať vypísaný každý integrovaný žiak. V prípade, že k vám do školy prišiel žiak, ktorý už bol integrovaný v inej škole, je potrebné vyžiadať si z nej kópiu jeho integračného spisu. Ten sú vám povinní automaticky poskytnúť.
- Cenné informácie k integrácii a k vyplňaniu návrhu nájdete aj v publikácii Školská integrácia od autoriek Gandelová, Skočíková, Tholtová.
- Vzory alebo pomôcky k tvorbe IVVP a k úprave učebných osnov nájdete aj na stránkach niektorých CPPPaP a ČŠPP.

- Celý proces integrácie musí byť realizovaný v súčinnosti so zákonným zástupcom. V prípade starších žiakov je ideálne ich do procesu tiež zapojiť. Po vypracovaní návrhu podpíše IVVP riaditeľ školy, zákonný zástupca, triedny učiteľ, na niektorých školách aj výchovný poradca.
- Čokoľvek v návrhu upravujete, alebo doň doplňate, musí to byť podložené a prekonzultované so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie a aj so zákonným zástupcom.
- Školy musia pravidelne sledovať a vyhodnocovať efektivitu IVVP v oblasti odstraňovania deficitov žiaka. V prípade, že sa intervencie ukážu ako neúčinné alebo málo účinné, je nevyhnutné, aby boli nastavené iným spôsobom.
- Kontrolu efektivity integrácie uskutočňujte priebežne, minimálne však na konci každého klasifikačného obdobia. Každý pedagóg, zákonný zástupca aj žiak (napr. stredoškolák) môže stručne opísať, ako vidí priebeh integrácie on a čo by navrhoval alebo odporučil pre zefektívnenie integrácie. Písomné správy o žiakovi od učiteľov sú súčasťou spisu integrovaného žiaka.
- O rozsahu prítomnosti asistenta učiteľa počas výchovno-vzdelávacieho procesu žiakov so zdravotným znevýhodnením rozhoduje riaditeľ školy na základe odporúčania poradenského zariadenia, závažnosti zdravotného znevýhodnenia a možností vzhľadom k počtu asistentov pôsobiacich v škole.

O integrácii žiaka je potrebné informovať primeraným spôsobom aj žiacky kolektív. Predídete tak nevhodným poznámkam na adresu integrovaného žiaka, šikanovaniu alebo iným rizikovým prejavom. O podrobnostiach ohľadom „diagnózy“ vášho klienta samozrejme hovoriť nemôžete. Môžete ale zrealizovať voľnú diskusiu, počas ktorej triedu všeobecne oboznámite s problematikou integrácie a žiakov so ŠVVP. **S výslovným súhlasom žiaka a jeho zákonného zástupcu** môžete aj konkretizovať o akého žiaka ide a požiadať jeho spolužiakov o toleranciu a spoluprácu.

Dôležité informačné zdroje:

- [Štátny pedagogický ústav](#)
- [Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie](#)
- [Národný ústav certifikovaných meraní](#)
- www.komposyt.sk

4. Problémové správanie

Problémové správanie nasvedčuje tomu, že sa dieťa dostalo do záťažových situácií, ktoré sa mu nedarí vlastnými silami adekvátne zvládať. Spravidla aj jeho blízke okolie je preťažené pre rôzne problémy a nemá trpezlivosť, čas, alebo dosť pochopenia. Takéto dieťa potrebuje vo zvýšenej miere to, čo potrebujú všetky deti: ľudský vzťah s porozumením (empatiou), bezpodmienečným akceptovaním a kongruenciou. (Čáp – Mareš, 2001, in: Horňáková, Račková, 2016). Dôležité je pritom si uvedomiť, že **to, čo nám v škole spôsobuje problémy, je práve prejav správania, nie žiak ako taký**. Nejde o „problémového žiaka“, rušivé sú len niektoré jeho prejavy.

Porucha správania v *medicínskom význame* je psychiatrický termín a zahŕňa široké spektrum od porúch príjmu potravy, cez sexuálne dysfunkcie, abúzus látok, patologické hráčstvo až po napr. poruchy socializácie. Z *pedagogického hľadiska* „ich chápeme ako široké, etiologicky rôznorodé spektrum maladaptívneho správania, pričom jednotlivec je rezistentný voči bežnému výchovnému pôsobeniu a jedná sa o trvalejší ráz a prejav osobnosti“. (Levčíková a kol., 2013) Ak je žiak s diagnostikovanou poruchou správania umiestnený v bežnej škole, ide o žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Ako ste si už možno uvedomili, v oficiálnych dokumentoch aj odbornej literatúre sa pracuje s pojmami asociálne správanie, delikventné správanie, sociálno-patologické javy, rizikové správanie, maladaptívne správanie. Z nich je najmä v starších dokumentoch súvisiacich so školskou praxou používané slovné spojenie „sociálno-patologické javy“. Toto sa nám nezdá ako vhodné, pretože nepracujeme s „javom“, ale s konkrétnym správaním. V školskej psychológii tiež nejde o komplexnú zmenu človeka, jeho osobnosti – toto je oblasť psychoterapie. Zameriavame sa na niektoré prejavy správania a preto odporúčame používať slovné spojenie „rizikové správanie“ alebo „problémové správanie“.

Čo môžeme pozorovať v školskom prostredí?

- agresívne správanie voči spolužiakom či učiteľom, záškoláctvo, opozičnú vzdorovitú poruchu, vandalizmus, šikanovanie,
- užívanie psychoaktívnych látok: u žiakov základnej a strednej školy predovšetkým užívanie alkoholu, tabaku, kanabinoïdov (marihuana), rozpúšťadiel, ale napr. aj liekov, steroidov, hormónov,
- nadmerné používanie telefónu, nadmerné hranie počítačových hier (k tejto problematike je možné pristupovať aj ako k nelátkovým závislostiam),
- predčasné alebo rizikové sexuálne aktivity.

Hoci mnohé z týchto prejavov správania sa neodohrávajú v škole, majú priamy dosah na atmosféru v triednom kolektíve, na výchovno-vzdelávací proces alebo na školský výkon žiaka. Škola nie je uzavretý systém, je ovplyvňovaná aj tým, čo žiaci prežívajú doma, vo svojom voľnom čase. Z uvedeného zoznamu niektoré z prejavov môžu priamo vznikáť v škole, iné sú len dôsledkom toho, čo žiak prežíva doma. Z nich má škola logicky najväčší záujem na riešení tých, ktoré narúšajú vyučovanie alebo pri nich dochádza k agresii voči okoliu (vykrikovanie na hodine, šikanovanie, ničenie školského majetku). Myslíme si, že najzávažnejšími sú šikanovanie a užívanie psychoaktívnych látok, preto im venujeme samostatné kapitoly.

Ako s prejavmi problémového správania pracovať?

Pri znižovaní následkov problémového správania musíme vždy vychádzať z primárnej príčiny. Rozdeliť ich môžeme na zapríčinené endogénnymi faktormi, výchovnými faktormi a iné príčiny.

Pri *endogénnych faktoroch* ide najmä o deficit pozornosti a hyperkinetickú poruchu (ADHD, F 90 podľa MKCH-10). Školský výkon v tomto prípade naruša hlavne neschopnosť vydržať pri činnosti vyžadujúcej sústredenie, tendencia prechádzať z jednej činnosti na druhú bez ich dokončenia a dezorganizovaná, nedostatočne regulovaná a nadmerná aktivita. Vďaka tomu môžu byť takíto žiaci učiteľmi vnímaní ako veľmi rušivý element v triede. Ich neschopnosť sústrediť sa na dodržiavanie pravidiel môže byť hodnotené ako úmyselné.

Učiteľom môžete pomôcť tým, že takýchto žiakov budete pozitívne posilňovať v žiadúcom správaní, trénovať s nimi sociálne zručnosti, naučíte ich relaxovať. Dôležitá je aj podpora ich rodičov – tí zvyčajne o svojom dieťati počávajú hlavne negatíva a sťažnosti, preto budú radi za každú snahu pomôcť mu. Na vybitie napätia tiež môžete pre takýchto žiakov zriadiť miestnosť, kde cez prestávku budú môcť cielene napr. boxovať do vreca. Rovnako ak je treba takéhoto žiaka cez vyučovaciu hodinu na chvíľu odviezť z triedy, môže to byť vaša úloha.

Nevhodné výchovné faktory sa môžu prejavovať ako agresívne správanie voči okoliu, ľahostajnosť voči školskej dochádzke a školským povinnostiam, nedodržiavanie sociálnych noriem, fajčenie v škole, ale aj krádeže, úteky z domu, nerešpektovanie autorít a pod. Podľa závažnosti týchto prejavov je vašou úlohou pomáhať učiteľom pri snahe zaangažovať do problému rodičov a korigovať ich výchovné prístupy. So žiakmi v individuálnom poradenstve pôjde o posilňovanie žiadúceho správania, intervencie v prípade akútneho výskytu uvedeného správania, prípadne aj spolupráca so sociálnou kuratelou.

Pri iných príčinách problémového správania je dôležité zistiť primárny zdroj problémov. Môže ísť o kombináciu viacerých, napr. ADHD kombinované s nesprávnymi výchovnými postupmi. Inokedy samotný prejav správania môže byť žiadosťou žiaka o upriamenie pozornosti na jeho vlastné problémy – porušovanie pravidiel ako dôsledok hyperprotektívnej výchovy, nevhodné či sexuálne vyzývavé správanie ako následok sexuálneho zneužívania a pod.

Uvedená problematika je vďaka rôznorodým príčinám veľmi široká, viac informácií nájdete:

- V metodicko-informatívnom materiáli vydanom ŠPÚ.
- O žiakovi s ADHD v triede na stránke komposyt.sk.
- O osvedčených pedagogických skúsenostiach s intervenciou na stránke MPC.
- Na stránkach venovaných poruchám správania, poruchám príjmu potravy atď.

5. Šikanovanie

Šikanovaním označujeme úmyselné fyzické alebo psychické napádanie jedného žiaka iným, resp. skupinou žiakov s úmyslom mu fyzicky alebo psychicky ublížiť. Je to napríklad bitie alebo vyhrážanie sa fyzickým útokom, krádeže peňazí a vecí, ich schovávanie a ničenie vecí, ale aj ohováranie, ale aj nadávky, vylúčenie zo spoločnosti ostatných, vtipy na adresu obete, ohováranie, vymýšľanie si nepravdivých príbehov a podobne. Útočníkom pritom môže byť jedno, alebo skupina detí/žiakov. Aby sme nejaké konanie mohli nazvať šikanovaním, musia byť splnené dva znaky:

- Incidenty sú opakované. Jednorazové napadnutie, útok za šikanovanie nepovažujeme.
- Prevaha útočníka nad obeťou. Táto prevaha môže spočívať vo fyzickej sile, početnej prevahe skupiny, alebo aj v psychickej prevahe nad obeťou.

Podľa Koláča (2001) sa rozvinuté šikanovanie neobjavuje zo dňa na deň. Má svoje etapy vývinu, od na prvý pohľad „nevinného“ štádia môže postupne vyústiť až do činnosti nadobúdajúcej parametre trestného činu, v krajnom prípade nie je vylúčená až samovražda obete ako dôsledok šikanovania:

1. etapa: Šikanovanie sa začína „nevinným“ ostrakizmom, ktorý sa prejavuje prevažne psychickými formami násilia – ignorovaním, prehliadaním obete, vylúčením zo skupiny, neustálymi miernymi nadávkami, posmieváním sa, ohováraním a intrigovaním, bráním desiatej alebo iných vecí. Ak sa obeť nedokáže brániť, nikomu to nepovie a nikto v triede sa jej nezastane, vzniká riziko vývinu šikanovania v druhej etape.
2. etapa: Postupne sa začína objavovať a stupňovať fyzická agresia – občasné, ale opakované strkanie, potkýnanie, naťahovanie oblečenia, ťahanie za vlasy, podtrhávajúce stoličky, odstrkovanie, bitky, facky vyhladnutej obeti. Ak to pedagóg ani rodič neodhalia alebo to podceňujú, obeť sa nedokáže brániť, ostatní v triede jej nepomôžu, šikanovanie sa zosilňuje a prechádza do ďalšej fázy.
3. etapa: V triede sa vytvorí jadro – k hlavnému agresorovi sa pridávajú ďalší, utvorí sa skupinka dvoch alebo troch, ktorí už postupujú systematicky a cieľavedome s cieľom upevňovať svoju moc a vplyv nielen na vybranú obeť, ale aj na ostatných spolužiakov. Ak ani v tejto etape nedôjde k odhaleniu a riešeniu šikanovania v škole alebo na podnet rodiča, alebo nezasiahne „zdravé jadro triedy“, vzniká ďalší stupeň – rozvinuté šikanovanie.
4. etapa: K agresívnej skupinke sa pridávajú ďalší a zvyšok triedy začína obeť z rôznych príčin ignorovať a úplne vylučovať zo svojej spoločnosti, dokonca sa aj zúčastňovať na šikanovaní. Šikanovanie sa v „nakazenej“ triede v podstate akceptuje ako normálne správanie (nepísaný zákon), začína sa šíriť po celej škole a nadobúdať každodenný charakter.
5. etapa: Všetci rešpektujú normy „šikanovania“, agresori strácajú posledné zvyšky zábran, šikanovanie u nich môže nadobudnúť charakter závislosti a v škole formu „malej epidémie“, ktorej riešenie si vyžaduje veľa energie, pomoc odborníkov a navyše negatívne ovplyvní aj povest' školy.

Vašou úlohou je zastaviť šikanovanie čo najskôr, ideálne najneskôr v druhej etape. Vtedy si pravdepodobne aj dospelí všimnú, že sa v triede niečo deje. Pri prvej etape je ťažké rozlíšiť, či ide o „bežné“ nadávky, ohováranie, náhodné hádky či jednorazový konflikt. Samozrejme ani tieto prejavy do medziľudských vzťahov nepatria, je však nereálne očakávať, že sa vôbec vyskytovať nebudú.

Prevenia šikanovania

Šikanovanie vzniká hlavne zo zlých vzťahov medzi žiakmi. Filozofiou jeho prevencie je preto práve zlepšovanie vzťahov, podpora empatie medzi žiakmi, podpora zdieľania pocitov, nácvik spolupráce. Žiaci by mali žiť v presvedčení, že inakosť je normálna. Mali by si uvedomovať, že každý z nás je niečím iný, že sme jedineční a tým sa môžeme navzájom obohatiť. Čím sú žiaci mladší, tým menej nad odlišnosťou ľudí rozmýšľajú. Idea tolerancie voči druhým by preto mala byť súčasťou prevencie od začiatku školskej dochádzky.

Pravidelné zdieľanie pocitov a empatizácia môžu byť každodennou súčasťou napr. ranných komunít. Tie môže viesť učiteľ v spolupráci s vami. Môžete tiež v škole pôsobiť ako supervízor pre učiteľov, ktorí ranné komunity vedú. V tom prípade ich naučíte techniky a prístupy, ako s triedou pracovať.

Ideálnou prevenciou šikanovania je potom každoročné absolvovanie preventívneho programu zameraného na univerzálnu prevenciu.

Intervencia v triede

V prípade, že zistíte výskyt šikanovania v triede, vašou úlohou v spolupráci s triednym učiteľom bude:

- zabezpečiť dlhodobú psychologickú starostlivosť o obeť,
- zabezpečiť dlhodobú psychologickú starostlivosť o agresorov,
- byť prítomný na stretnutí rodičov a zástupcov školy, kde sa šikanovanie bude prejednávať,
- zrealizovať 1-2 intervenčné stretnutia v triede s jasným poslaním „V škole je nulová tolerancia šikanovania a snahou všetkých dospelých je, aby sa každý žiak cítil bezpečne“.
- následne napláňovať a zrealizovať preventívny program na podporu empatie, tolerancie, spolupráce a dobrých vzťahov v triede.

Intervenčné stretnutia by mali byť zrealizované čo najskôr, prvé najneskôr do týždňa od zistenia šikanovania. Ak je nutné súčasne pracovať s viac triedami, požiadajte o pomoc CPPPaP. Nezabudnite ani na to, že dnes už pravdepodobne každý prípad šikanovania bude mať presah do kyberpriestoru. Spojený môže byť aj s trestnou zodpovednosťou mladistvých, napr. s krádežou, poškodzovaním cudzej veci, obmedzovaním osobnej slobody.

Kde hľadať informácie?

- V **smernici** k prevencii a riešeniu šikanovania vydanéj MŠVVaŠ.
- Na stránke **prevenciasikanovania.sk**.
- Na stránkach niektorých CPPPaP, napríklad CPPPaP Kysucké Nové Mesto alebo CPPPaP Nitra.
- Na stránke **komposyt.sk**
- a v knihách „Bolest šikanování“ M. Koláři a „Jak na šikanu“ P. Říčana a P. Janošovej.

6. Užívanie psychoaktívnych látok

Podľa údajov Národného centra zdravotníckych informácií v priebehu 15 rokov stúpol počet liečených užívateľov nelegálnych drog o 31,2%. Najčastejšie užívanou nelegálnou drogou u nás zostáva marihuana. Trend rastu užívateľov je v oblasti užívania liekov, alkohol a tabak majú pomerne stabilné postavenie.

Prieskum TAD priniesol niekoľko poznatkov: „Chlapci sú významne vyššie ako dievčatá rovnakého veku v celoživotnom výskyte fajčenia, ako aj v občasnom fajčení, pričom tiež uvádzajú, že fajčia viac ich kamarátov. To platí aj o alkohole pre častejšiu vlastnú skúsenosť s pitím piva, vína a liehovín u chlapcov ako u dievčat, ako aj pri náznaku už skutočného pitia a nielen „ochutnania“ týchto troch druhov alkoholu. Týka sa to i podnapitosti a ponuky alkoholu od dospelých osoby. Dievčatám viac prekáža, ak niekto z rodiny nadmerne pije, ako aj to, keď si viacej vypije niektorý z rodičov. Pri ponuke, ako aj pri vlastnom užití nelegálnej drogy, predovšetkým marihuany, platia obdobné vzťahy: výsledky u chlapcov sú vyššie ako u dievčat.“ Očakávaný je aj postoj mládeže k drogám: „Táto pre drogy priaznivá klíma našla svoj odraz v zmene postojov aj správania mladých ľudí voči týmto drogám, aj voči nelegálnym drogám. Mladí vnímajú alkohol a tabak zväčša ako bežné súčasti obrazu muža i ženy, čo sa týka aj fajčenia a pitia u rovesníkov. Občasné aj pravidelné fajčenie u študentov vzrástlo viac ako dvojnásobne, pričom až v roku 2010 sa prejavil mierny pokles. Výnimku predstavuje pitie alkoholu, ktoré sa u časti mládeže čoraz viac problematizuje, najmä v zmysle nárazového pitia, pričom ale pitie alkoholu vo všeobecnosti tvorí aj naďalej bežnú súčasť spoločenskej atmosféry.“

Z údajov v uvedenom prieskume, ale aj zo skúseností organizácií zameraných na riešenie problémov, ktoré vznikajú zneužívaním psychoaktívnych látok alebo závislosťou od nich vyplýva, že minimálne na druhom stupni ZŠ a v SŠ platí:

- V každej triede sa nachádza niekoľko užívateľov alkoholu alebo tabaku.
- V každej škole sa nachádza niekoľko užívateľov nelegálnych drog.
- Pretože dopyt prináša ponuku, v každej škole je diler.

Nie je populárne o týchto faktoch hovoriť nahlas a pravdepodobne žiadna škola na Slovensku si podobné vyhlásenia nedá do svojej výročnej správy, vy by ste však pri plánovaní svojej činnosti mali na ne myslieť. Práve z týchto dôvodov je nevyhnutné a veľmi dôležité (ako sme už písali v kapitole o prevencii) vykonávať prevenciu systematicky a cielene s dôrazom na predchádzanie výskytu rizikového správania. Samotná prevencia je účinná vtedy, ak je vykonávaná vo vývinovo citlivom období a formuje postoje napr. ku konzumácii alkoholu skôr, ako to môžu spraviť rovesníci.

Čo všetko môžete spraviť?

- Naplánovať si a vykonávať preventívne programy v každej triede každého ročníka. Môžu byť zamerané univerzálne na podporu zdravého životného štýlu alebo ich môžete poňať viac špecificky a hovoriť so žiakmi napríklad o fajčení. Je dôležité pritom myslieť na to, že odstrašovanie pomocou zlých príkladov, zákazy a vyhrážanie sa nefungujú. Proces zmeny postoja musí prebehnúť u každého žiaka z jeho vlastnej vôle, jeho vlastným uvedomovaním. Tento proces u každého trvá rôzne dlhý čas a nie je možné ho urýchliť pokynom zvonku.
- Ak z časových alebo organizačných dôvodov nie je možné pracovať v priebehu roka s každou

triedou, zamerajte sa na tie, ktoré sú najrizikovejšie. Po čase sami zistíte, ktorá trieda potrebuje viac starostlivosti ako ostatné.

- Využiť môžete tiež ponuku externých spolupracovníkov – preventistov z CPPPaP, polície, mimovládnych organizácií. V poslednom prípade je dôležité si overiť, či sa za pozadím „boja proti drogám“ neskrýva nevhodná ideológia, sekta či náboženstvo. Overenie je možné na Ministerstve vnútra SR, prípadne sa spýtajte kolegov z iných škôl.
- Ak zistíte, že niektorý zo žiakov je díler, je potrebné spolu s vedením školy oznámiť túto skutočnosť Policajnému zboru SR.
- V individuálnom poradenstve pracujte so žiakmi, ktorým užívanie psychoaktívnych látok spôsobuje ťažkosti. Samozrejmosťou podmienkou je ich vôľa spolupracovať. Ideálnym prípadom je, ak takýto žiak za vami príde z vlastnej iniciatívy a dokáže svoje ťažkosti pomenovať.
- V prípade žiaka (do 18 rokov) s problematickým prístupom k užívaniu psychoaktívnych látok alebo u ktorého sa prejavujú príznaky závislosti, kontaktujte jeho rodičov alebo zákonných zástupcov a oznámte im to. Vysvetlite im, aké sú riziká neliečenej závislosti a to, že je potrebná ich spolupráca. Následne kontaktujte organizáciu zameranú na riešenie problémov, ktoré vznikajú zneužívaním psychoaktívnych látok alebo závislosťou od nich a sprostredkujte tento kontakt rodine žiaka, prípadne priamo dohodnite termín stretnutia.

K otázkam užívania psychoaktívnych látok, závislostí aj prevencie je dostupných mnoho odborných textov a publikácií, niektoré z nich vyberáme:

- Drogový informačný portál infodrogy.sk
- [Program](#) rozvoja osobnosti žiaka so zameraním na drogovú prevenciu
- [Materiál](#) o efektívnej drogovej prevencii v školách a školských zariadeniach
- Príklad [organizácie](#) pracujúcej so závislým klientom a jeho rodinou

7. Ohrozená rodina

Jednou z vecí, na ktoré by sme nikdy nemali pri svojej práci zabúdať, je uvedomenie si toho, že žiak je predovšetkým súčasťou užšej či širšej rodiny a až sekundárne členom školského, triedneho, kamarátskeho kolektívu. Členovia rodiny sú tí, ktorí najviac ovplyvňujú jeho život, učia ho základným pravidlám fungovania vo svete. Od nich preberá návyky aj postoje a väčšinou mu poskytujú najväčšiu emocionálnu podporu.

Ale život rodiny sa nie vždy zaobíde bez problémov. Tzv. denné nepríjemnosti (v psychologickú literatúre označované ako Daily hassels) ako sú časová tieseň, pokazenie elektrospotrebiča v domácnosti, dopravná zápcha sa objavujú v rodinách bez toho, aby významne zasiahli do jej fungovania a stability. V niektorých rodinách sa však problémy zvyknú kumulovať, resp. rásť na intenzite a celý proces môže prechádzať až do krízy.

Nepriaznivé prostredie rodiny a predovšetkým intenzívna alebo dlhodobá trvajúca kríza je pre deti frustrujúca a v mnohých prípadoch stojí za problémami detí v správaní, či rozvojom patologickú osobnosti dieťaťa. Veľmi nepriaznivým javom je neuspokojovanie základných potrieb detí a to nielen fyzických, ale tiež psychických (potreba zmysluplnosti sveta, potreba vlastnej identity, vlastnej sebahodnoty a i.), sociálnych (pocit bezpečia, lásky) a vývinových. Manželské a partnerské nezhody, rozchody či rozvody sú závažné stresové situácie pre všetkých zainteresovaných a je nám známe, že rozvod je druhou najtraumatizujúcejšou udalosťou v živote človeka (bližšie pozri Škálu životných situácií, autori Christie-Seely).

Ohrozené dieťa je spravidla súčasťou ohrozenej rodiny. Za ohrozenú rodinu považujeme rodinu s dieťaťom vo zvlášť náročnej životnej situácii, ktorou autorky Kvašňáková, Balogová (2010) rozumejú súhrn nepriaznivých vplyvov a okolností, ktoré sa vzťahujú k určitému členovi spoločne posudzovaných osôb. Medzi najväčšie krízy v rodine patrí:

- rozvod rodičov (čas pred, počas a po rozvode),
- násilie v rodine,
- závislosť niektorého člena rodiny (rodiča, súrodenca),
- dlhodobé ochorenie člena rodiny,
- úmrtie v rodine.

Prežívanie takýchto krízových udalostí je spravidla pre dieťa veľmi emočne zaťažujúce. Logickou a očakávanou oporou by pre neho mali byť jeho rodičia, prípadne iní členovia rodiny. Tento mechanizmus ale nebude fungovať, ak práve oni sú krízovou situáciou najviac zasiahnutí, prípadne sú jej príčinou. Intenzívny stres a traumatizácia potom spôsobia, že v škole budete u žiakov pozorovať nezvyčajné a neočakávané prejavy správania. Ich škála bude oscilovať od apatie po hyperaktivitu, od sebapoškodzovania po agresivitu voči okoliu - každý z nás má iné kompenzačné mechanizmy. Pre vás je dôležité zistiť, čo stojí za výraznou zmenou v správaní žiaka a akým spôsobom mu môžete pomôcť. Veľmi pravdepodobne bude potrebné, aby ste pri riešení rodinnej situácie siahli po multidisciplinárnej spolupráci (pediater, pedopsychiater, sociálny pracovník a i.).

Koncepcia podpory ohrozenej rodiny

- **Vyhľadávanie a zachytávanie ohrozených detí** - prežívanie náročnej životnej situácie si môžete všimnúť práve vy v škole. Pútanie pozornosti, nevhodné správanie, zhoršený prospech, neplnenie si školských povinností môžu byť signálmi, ktoré by v škole nemali zostať bez povšimnutia. Na tieto zmeny správania u detí a žiakov vás môžu upozorniť učitelia alebo triedni učitelia.
- **Dôvera** - prvou zo základných úloh, ktoré pri práci s ohrozenou rodinou a ohrozenými deťmi musíte splniť, je získanie si dôvery pre spoluprácu. Isteže je to podmienka, ktorá je v našej práci školských psychológov všeobecne platná, ale v tomto prípade je vznik, ale predovšetkým udržanie dôverného vzťahu veľmi dôležitým prvým krokom a oplatí sa na ňom pracovať. Dieťa ubezpečte, že získané informácie od neho sú u vás v bezpečí a nikam ich ďalej neposúvate. Jedinú výnimku tvoria situácie, keď dieťaťu hrozí vážne ohrozenie fyzického alebo psychického zdravia alebo života a trestné činy (v zmysle platnej legislatívy).
- **Podpora a sprevádzanie** - počas trvania celého procesu veľmi intenzívne myslite na ľudský rozmer vašej práce. V ťažkých a boľavých situáciách je pre dieťa a rodičov nesmierne náročné sa otvoriť, priznať si, že potrebujú profesionálnu pomoc. Prax vám ale ukáže, že nie je dôležitý počet rodín, ktorých budete krízou sprevádzať, ale nádej, ktorú im vlejete - že problémy sú riešiteľné a oplatí sa o lepší život zabojsovať. Dieťa potrebuje od vás počuť, že ste tu pre neho, aby ste jemu a celej rodine so situáciou pomohli, že u vás v kancelárii je priestor, kde sa môže tiež vyplakať. Starším môžete aj teoreticky vysvetliť, že kríza je charakteristická istými fázami a tými bude dieťa postupne prechádzať. Môžete ho tak ubezpečiť, že jeho momentálne správanie a prežívanie je primerané a pripraviť ho na to, čo sa s nim môže diať v nasledujúcich dňoch či týždňoch.
- **Rozsah kompetencií** - v prípade potreby kontaktujte CPPPaP, obráťte sa na iných odborníkov a radte sa. Každý krok dôsledne zvažujte a nepúšťajte sa do aktivít/činností, ktoré sú mimo vašej kompetencie a tiež odbornej spôsobilosti (napr. psychoterapeutická činnosť, krízová intervencia).
- **Sieťovanie podpory v školskom prostredí** – pri riešení citlivých otázok týkajúcich sa života rodiny je potrebné dôsledne zvážiť, ktoré informácie môžu byť (za podmienky súhlasu žiaka, príp. iného člena rodiny alebo všetkých súčasne) zdieľané aj s inými zainteresovanými odbornými a pedagogickými zamestnancami školy – výchovný poradca, koordinátor prevencie, sociálny pedagóg, školský špeciálny pedagóg. Triedny učiteľ by v tomto momente mal byť kľúčovou osobou. S vedením školy a triednym učiteľom môžete odkomunikovať aj prípadné „úpravy“ pri vyučovaní. Obrovskou podporou môže byť pre žiaka (ale iba za podmienky, že si to želá!) aj komunikovanie jeho náročnej situácie s triedou, spolužiakmi – im môžete vysvetliť, v akej situácii sa ich spolužiak nachádza, čo prežíva a možno aj nastaviť prípadnú pomoc.
- V prípade, že priebežne počas školského roka zaradíte vzdelávacie aktivity pre ostatných pedagogických a odborných zamestnancov školy o práci s ohrozenými deťmi, v situácii „krízy“ bude pre vás jednoduchšie zostavenie prípadného profesionálneho tímu pre pomoc takémuto žiakovi.

Ak máte záujem o viac informácií z tejto oblasti, témam krízy, traumy a ohrozenia detí a rodín sa podrobnejšie vo svojich dielach venujú J. Langmeier, Z. Matějček, J. Dunovský, J. Prevendárová a i.

Zoznam literatúry

1. ANYALAIIOVÁ, M. [s.a.] *Skupinová krízová intervencia na školách*. Prezentácia ku vzdelávaniu Krízová intervencia na školách pre psychológov, školských psychológov a sociálnych pedagógov. Inštitút osobnostného rozvoja, Piešťany. Prezentácia.
2. BARANOVSKÁ, A. 2014. *Pripravenosť dieťaťa na školu – spôsoby zisťovania a možnosti rozvíjania*. MPC Bratislava. 102 s. ISBN 978-80-8052-533-0 [cit. 2020-5-14] Dostupné na: https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/baranovska_1_0.pdf
3. BORBÉLYOVÁ, D.- ŠPERNÁKOVÁ, B. Testovanie školskej pripravenosti v *pedagogickom kontexte*. MPC Bratislava 2014. 113 s. ISBN 978-80-8052-602-3 [cit. 2020-5-17] Dostupné na: https://mpc-du.sk/sites/default/files/projekty/vystup/borbelyova_spernakova_3_0.pdf
4. BIZIKOVÁ, Ľ. 2018. *Školská socializácia a nové výzvy v prevencii*. [cit. 2020-5-15] Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/metodiky/skolska-socializacia-nove-vyzvy-prevencii.pdf>
5. GABURA, J., PRUŽINSKÁ, J. 1995. *Poradenský proces*. Sociologické nakladateľství, Praha. 147s. ISBN 80-85850-10-9
6. GAJDOŠOVÁ, E. *Spolupráca školy s rodinou*. [cit. 2020-6-12] Dostupné na: <http://www.aspsr.sk/dokumenty/spolupraca.pdf>
7. GAJDOŠOVÁ, E. et al. 2010. *Školská psychológia*. Bratislava: Stimul, 208 s. ISBN 978-80-89236-81-7
8. GAJDOŠOVÁ, E. 2015. *Školská psychológia a školský psychológ pre 21. storočie*. Žilina: Eurokodex, 247s. ISBN 978-80-8155-056-0
9. GAJDOŠOVÁ, E. [s.a.] *Spolupráca školy s rodinou*. [cit. 2020-6-10] Dostupné na: <http://www.aspsr.sk/dokumenty/spolupraca.pdf>
10. GALLÁ, M. et al. 2005. *Manuál efektívnej školskej drogovej prevencie*. Trimbos Institute, Holandský Inštitút pre mentálne zdravie a závislosti. Slovenský preklad a vydanie VÚDPaP, Bratislava.
11. KOPČANOVÁ, D. 2006. Školský psychológ a školský špeciálny pedagóg: Kompetencie a vzájomná spolupráca v oblasti duševného zdravia. In: 2. konferencia ŠKOLA A ZDRAVÍ 21. Brno [cit. 2020-5-6] Dostupné na: http://www.ped.muni.cz/z21/2006/konference_2006/sbornik_2006/pdf/041.pdf

12. KOSOVÁ, B. *Individuálny prístup vo výchove a vzdelávaní*. In: Naša škola. Roč. 12, 1998/99. č. 2. s. 5-11. ISSN 1335-2733
13. KRIŽO, V., KRNÁČOVÁ, Z. [s.a.] *Odborný inkluzívny tím v základnej škole*. Centrum inkluzívneho vzdelávania. Bratislava. Rok neuvedený.
14. KVAŠŇÁKOVÁ, L., BALOGOVÁ, B. 2010. [cit. 2020-5-8] Sociálnoprávna ochrana detí a posudzovanie situácie ohrozenej rodiny. Dostupné na : <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Chovanec1/subor/95.pdf>
15. MATULA, Š., TAKÁČOVÁ, M. 2007. *Stratégia rozvoja a optimalizácie preventívnych postupov v podmienkach činnosti poradenských a preventívnych zariadení*. 31s. Materiál na rokovanie pracovno-odborného seminára: "50 rokov výchovného a psychologického poradenstva na Slovensku" Kamenný Mlyn [cit. 2020-5-8] Dostupné na: https://www.komposyt.sk/pre-odbornikov/psychologicka-cinnost/preview-file/5_preventivne-postupy_matula_takacova-200.pdf
16. MATULA, Š., SLOVÍKOVÁ, M., LIPOVSKÁ, H. [s.a.] *Skupinová práca*. 208s. [cit. 2020-4-29] Dostupné na: <https://www.komposyt.sk/pre-odbornikov/ziak-so-svvp/preview-file/vpvp2-register-skupinova-praca-a4-vnutro-973.pdf>
17. PAPP, E. 2018. *Prevenia extrémizmu v podmienkach strednej školy*. Atestačná práca. Metodicko-pedagogické centrum. 47s. Bratislava.
18. ROVNANOVÁ, L. 2015. *Učebné štýly žiakov a vyučovacie štýly učiteľov*. MPC Bratislava. 70s. ISBN 978-80-565-0953-1
19. SIMS, R.R., SIMS, S.J. 1995. The Importance of Learning Styles: Understanding the Implications for Learning, Course Design, and Education. In Contributions to the Study of Education, Greenwood Publishing Press; vol. 64
20. SMIKOVÁ, E. 2012. *Efektívna drogová prevencia v školách a školských zariadeniach*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 56s. ISBN 978-80-8052-409-8. [cit. 2020-5-3] Dostupné na: https://www.komposyt.sk/pre-odbornikov/psychologicka-cinnost/preview-file/smikova_drogova-prevencia-443.pdf
21. TUREK, I. 2008. *Didaktika*. 2.vyd. Bratislava: Iura, 598s. ISBN 9788080781989
22. VALIHOROVÁ, M., LAJČIAKOVÁ, J. 2014. *Školská psychológia a psychológ v škole*. Žilina: EDIS – vydavateľstvo Žilinskej univerzity pre IPV. 186s. ISBN 978-80-554-0849-1
23. VERNARCOVÁ, J., PAPP, E. 2020. *Informačný materiál pre školských psychológov*. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. [cit. 2020-6-6] Dostupné na: <https://vudpap.sk/informacny-material-pre-skolskych-psychologov/>

24. *Európske štandardy kvality protidrogovej prevencie.* (2011) Manuál pre odborníkov pôsobiacich v oblasti prevencie. Európske monitorovacie centrum pred drogy a drogovú závislosť, Luxemburg. [cit. 2020-6-1] Dostupné na:
<http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>
25. Ten Reasons to be a School Psychologist. [cit. 2020-6-20] Dostupné na:
<https://www.thrivingschoolpsych.com/10-reasons-to-be-a-school-psychologist/>
26. Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
27. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
28. Zákon č.199/1994 Z.z. o psychologickkej činnosti a Slovenskej komore psychológov v znení neskorších predpisov

Zoznam príloh

Pri používaní príloh sa riadte procesným štandardom „Odborné činnosti školského psychológa“ zverejnenom [na stránke VÚDPaP](#)

1. Plán práce školského psychológa na školský rok 2020/2021
2. Evidenčná kniha žiadateľov o odbornú starostlivosť
3. Osobný spis klienta
4. Záznam z konzultácie
5. Záznam z poradenského stretnutia
6. Záznam z depistáže
7. Záznam z pozorovania
8. Záznam zo skupinovej diagnostickej činnosti
9. Záznam z preventívno-výchovnej činnosti
10. Záznam z preventívneho programu
11. Súhlas individuálny do 18 rokov
12. Súhlas individuálny nad 18 rokov
13. MI dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie

1. Plán práce školského psychológa na školský rok 2021/2022

Názov a adresa školy

Plán práce školskej psychológa na školský rok 2021/2022 (VZOR)

(meno)
školský psychológ

riaditeľ školy

Plán práce školského psychológa

Školský rok:

Školský psychológ:

Školský psychológ pri svojej činnosti spolupracuje s vedením školy, školskou špeciálnou pedagogičkou (meno), sociálnym pedagógom (meno), kariérovým poradcom (meno) výchovnou poradkyňou (meno), koordinátorom prevencie (meno), ... a pod. Pri poskytovaní psychologických služieb žiakom, zákonným zástupcom, pedagogickým a odborným zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchove a vzdelávaní, sa školský psychológ riadi pracovnou náplňou a etickým kódexom práce školského psychológa.

A. HLAVNÉ ÚLOHY

Poskytovať odborné psychologické služby žiakom, rodičom, pedagogickým a odborným zamestnancom školy na rozvíjanie ich zdravého osobnostného rozvoja a psychického zdravia využitím moderných foriem a metód diagnostickej, poradenskej a preventívnej práce a to individuálne, skupinovo i hromadne, priamo, v bezprostrednom styku so žiakom alebo sprostredkované prostredníctvom zákonných zástupcov, iných rodinných príslušníkov alebo pedagogických a odborných zamestnancov školy. Odborné činnosti školského psychológa sa sústreďujú najmä na univerzálnu a selektívnu prevenciu, orientačnú diagnostiku, krízovú intervenciu a iné odborné činnosti, ktoré si vyžadujú, aby školský psychológ bol v úzkom kontakte so žiakom, skupinou, alebo triedou. Vykonávajú sa tiež ostatné odborné činnosti (pozorovanie, analýza správania žiaka na vyučovaní, analýza školských prác a ďalšie), ktoré môžu slúžiť ako podklady pre komplexnú diagnostiku v poradenských zariadeniach, teda na vyšších úrovniach podpory. Súčasťou intervenčnej činnosti je aj podpora inklúzie. Na tejto úrovni sa poskytuje podpora rovnako aj zákonným zástupcom resp. rodine žiaka a pedagogickým zamestnancom školy.

Poskytovať služby, rady, návrhy, konzultácie žiakom, zákonným zástupcom, iným rodinným príslušníkom alebo pedagogickým a odborným zamestnancom školy, ktorí vystupujú vo funkcii konzultujúcich a školský psychológ vo funkcii konzultanta. Podpora školského psychológa je adresovaná žiakom s prechodnými alebo trvalými ťažkosťami alebo zvýšenými nárokmi na podporu a ich zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom školy okrem špeciálneho pedagóga s cieľom optimalizovať a podporiť proces výchovy a vzdelávania.

Spolupracovať s inými odbornými zamestnancami a inštitúciami, najmä so zariadeniami výchovného a psychologického poradenstva a prevencie a špeciálnymi výchovnými zariadeniami.

Vzdelávať sa v súlade s Ročným plánom profesijného rozvoja, študovať aktuálne trendy a poznatky najmä v oblasti školskej psychológie, ale aj iných psychologických disciplín a príbuzných vied.

B. PLÁN PRÁCE – AKTIVITY VYKONÁVANÉ CELOROČNE

Konzultačná a poradenská činnosť pre žiakov, rodičov a zamestnancov školy podľa potreby.

Preventívne a intervenčné aktivity podľa potreby.

Identifikácia (diagnostika) problémov a problémových situácií vo výchovno-vzdelávacom procese.

Ďalšie vzdelávanie školskej psychologičky/školského psychológa podľa aktuálnej ponuky a v súlade s Ročným plánom profesijného rozvoja

(doplňte: iné aktivity špecifické pre danú školu)

Mesiac	Činnosť	Externá spolupráca	Výstup
September	Úvodné stretnutie žiakov prvého a piateho ročníka so školskou psychologičkou, podpora procesu adaptácie v ZŠ Meranie učebných štýlov žiakov a ich vyhodnotenie. Aktívna účasť na triednych schôdkach rodičovských združení.		Napr. Záznam o realizácii preventívno-výchovnej aktivity; Vyplnené záznamové hárky; Menný zoznam účastníkov atď. – v súlade s procesným štandardom Odborné činnosti školského psychológa
Október	Projekt „Sebadôvery“, podpora zdravého životného štýlu a prevencia porúch príjmu potravy Individuálne vyhodnotenie učebných štýlov žiakov. Prevencia rizikového správania - šikanovanie Konzultácie s učiteľmi ohľadom integrácie a poradenská činnosť s integrovanými žiakmi.		.

Mesiac	Činnosť	Externá spolupráca	Výstup
November	Prevenencia sexuálneho zneužívania Interaktívna beseda pre študentov na tému „Obchodovanie s ľuďmi“	Občianske združenie pracujúce s obeťami obchodovania s ľuďmi	
December	Sociometria – meranie sociálnych vzťahov v triedach . Projekt „Sebadôvery“, podpora zdravého životného štýlu a prevencia porúch príjmu potravy Diagnostika profesijnej orientácie		
Január	Diagnostika profesijnej orientácie Aktívna účasť na triednych schôdkach rodičovských združení.	V spolupráci s CPPP a P	

Nasledujú podobne rozpracované mesiace do konca školského roka (s výnimkou letných prázdnin). Plán práce nemusí mať formu tabuľky, mal by však vždy obsahovať:

- *Mesiac, v ktorom sa aktivita odohráva,*
- *Jej názov, prípadne stručný popis,*
- *Doplňujúce údaje – ročník, konkrétna trieda, spolupracujúca organizácia a pod.*

V dňa

2. Evidenčná kniha žiadateľov o odbornú starostlivosť

3. Osobný spis klienta

OSOBNÝ SPIS KLIENTA Č. (VZOR)

Meno klienta:

Trieda:

Dátum narodenia:

Bydlisko:

Kontaktná osoba (zákonný zástupca):

Klientom od:

Iniciátor príchodu klienta:

Koordinátor klienta:

Dôvod príchodu klienta

Významné anamnestické údaje

Záznam o diagnostickom rozhovore

Použité diagnostické metódy, diagnostický záver

Záznam o konziliárnom stretnutí ŠPT/MDT (v prípade potreby)

Plán odbornej činnosti s klientom

Podrobnosti poradenského kontraktu (v prípade poradenského procesu)

Zoznam príloh

- Informovaný súhlas zákonného zástupcu
- Správa zo psychologického vyšetrenia
- Správa zo špeciálno-pedagogického vyšetrenia
- Pedagogická charakteristika
- Správa z neurologického vyšetrenia
- Správa z logopedického vyšetrenia
- Správa zo psychiatrického vyšetrenia
-
-
-
-
-

Požadovaná spolupráca

- Školský špeciálny pedagóg
- Sociálny pedagóg
- Triedny učiteľ, iný PZ:
- Výchovný poradca, kariérový poradca, koordinátor prevencie (podčiarknite)
- odborní zamestnanci CPPP a P:
- odborní zamestnanci ČŠPP:
- lekár, zdravotnícke zariadenie:
- UPSVaR:
-
-

Odborná psychologická starostlivosť ukončená dňa:

Dôvod ukončenia:

Iné

4. Záznam z konzultácie

KONZULTÁCIA (VZOR)

Meno školského psychológa

Klient:

Dátum:

Prítomní okrem klienta:

Koordinátor klienta:

Požiadavka klienta

Záznam zo stretnutia

Záver, odporúčanie vrátane zodpovedných osôb::

5. Záznam z poradenského stretnutia

ZÁZNAM Z PORADENSKÉHO STRETNUTIA (VZOR)

(Príloha Osobného spisu klienta)

Meno školského psychológa

Klient:

Dátum:

Prítomní okrem klienta:

Cieľ stretnutia:

Záznam zo stretnutia:

Záver:

Plánované ďalšie stretnutie:

6. Záznam z depistáže

ZÁZNAM Z DEPISTÁŽE (VZOR)

Meno školského psychológa

Trieda, skupina:

Okrem školského psychológa prítomní (meno, organizácia):

Cieľ

Aplikované depistážne metódy, ich vyhodnotenie

Záznam o konzultácii výsledkov depistáže

Konzultované s

Záznam o konziliárnom stretnutí ŠPT/MDT (v prípade potreby)

Plán odbornej starostlivosti vrátane zodpovedných osôb:

Prílohy

7. Záznam z pozorovania

ZÁZNAM Z POZOROVANIA (VZOR)

Meno školského psychológa

Trieda, skupina:

Dátum:

Cieľ pozorovania:

Na podnet:

Záznam z pozorovania (kategórie pozorovaných javov – frekvencia – interakcie – popis a pod.)

Vyhodnotenie pozorovania

Záznam o konzultácii výsledkov pozorovania

Konzultované s

Navrhované opatrenia vrátane zodpovedných osôb:

8. Záznam zo skupinovej diagnostickej činnosti

ZÁZNAM ZO SKUPINOVEJ DIAGNOSTICKEJ ČINNOSTI (VZOR)

Meno školského psychológa

Trieda, skupina:

Okrem školského psychológa prítomní (meno, organizácia):

Cieľ

Aplikované diagnostické metódy, ich vyhodnotenie

Záznam o konzultácii výsledkov skupinovej diagnostickej činnosti

Konzultované s

Záznam o konziliárnom stretnutí ŠPT/MDT (v prípade potreby)

Plán odbornej starostlivosti vrátane zodpovedných osôb

Prílohy

9. Záznam z preventívno-výchovnej činnosti

ZÁZNAM Z PREVENTÍVNO-VÝCHOVNEJ ČINNOSTI (VZOR)

(Krátkodobá – 1-3 stretnutia)

Meno školského psychológa

Trieda, skupina:

Okrem školského psychológa prítomní (meno, organizácia):

Cieľ

Program a harmonogram

Záznam o realizácii (vrátane použitých metód, postupov, pomôcok a pod.)

Záver

Záver prekonzultovaný s

Prílohy

Menný zoznam účastníkov

Iné prílohy:

10. Záznam z preventívneho programu

ZÁZNAM Z PREVENTÍVNEHO PROGRAMU (VZOR)

(4 a viac stretnutí)

Meno školského psychológa

Trieda, skupina:

Okrem školského psychológa prítomní (meno, organizácia):

Cieľ

Program a harmonogram preventívneho programu

Zoznam pomôcok potrebných na realizáciu

Záznam o realizácii preventívneho programu

Vyhodnotenie preventívneho programu

Záver

Záver prekonzultovaný s

Dňa

Záznam z konzultácie

Prílohy

- Menný zoznam účastníkov
- Dotazníky spätnej väzby/posudzovacie škály/záznamy o hodnotení programu účastníkmi
- Iné prílohy, produkty činnosti účastníkov a pod:

11. Individuálny súhlas do 18 rokov

Pri jeho používaní sa riadte platnou legislatívou a procesnými štandardmi vydanými Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie.

Hlavička školy

INFORMOVANÝ SÚHLAS S ODBORNOU PSYCHOLOGICKOU STAROSTLIVOSŤOU A INFORMÁCIA O SPRACÚVANÍ OSOBNÝCH ÚDAJOV (VZOR)

Zákonný zástupca (uveďte: meno a priezvisko, adresa trvalého pobytu, telefónny kontakt):

.....
Svojím podpisom potvrdzujem, že po preštudovaní uvedených informácií **dobrovoľne súhlasím** v zmysle § 2, pís. y); zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“) **s poskytovaním odbornej psychologickej starostlivosti môjmu dieťaťu:**

Meno a priezvisko: Dátum a miesto narodenia:

V dňa:
.....
podpis zákonného zástupcu

Potvrdzujem, že som bol(a) informovaný(á) a riadne poučený(á) o dôvode, účele, spôsobe a možnostiach odbornej psychologickej starostlivosti zo strany školského psychológa v NÁZOV ŠKOLY, ako aj o možných dôsledkoch spojených s navrhovanou starostlivosťou. Poučenie mi bolo poskytnuté zrozumiteľne, ohľaduplne, bez nátlaku, s možnosťou a dostatočným časom slobodne sa rozhodnúť.

V dňa:
.....
podpis zákonného zástupcu

Svojím podpisom potvrdzujem, že súhlasím s tým, aby NÁZOV ŠKOLY za účelom poskytovania odbornej psychologickej starostlivosti môjmu dieťaťu, spracúvala osobné údaje v zmysle čl. 6 ods. 1 písm. a) všeobecného nariadenia o ochrane údajov, v rozsahu uvedenom v § 11, ods. 6 Školského zákona.

V dňa:
.....
podpis zákonného zástupcu

Súhlasím / Nesúhlasím s vyhotovovaním kópií správ z vyšetrení zo zdravotného záznamu dieťaťa, ktoré sú nevyhnutné pre poskytovanie odbornej psychologickej starostlivosti v NÁZOV ŠKOLY a ich uložením v Osobnom spise klienta

Súhlasím / Nesúhlasím s vypracovaním a zaslaním správy z poskytovania odbornej psychologickej starostlivosti inému
– uveďte komu.....

V dňa:
.....
podpis zákonného zástupcu

Povinné informovanie:

Spracúvanie osobných údajov sa riadi nariadením EP a Rady EÚ č. 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) a zákonom SR č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len: „zákon o ochrane osobných údajov“). Súhlas so spracúvaním osobných údajov je možné kedykoľvek odvolať.

Som si vedomý svojich práv, ktoré sú uvedené v čl. 12 až 23 všeobecného nariadenia o ochrane údajov, ktoré upravujú, resp. konkretizujú povinnosti prevádzkovateľa pri uplatňovaní práv dotknutých osôb.

Vyhlasenia dotknutej osoby:

Dotknutá osoba svojím vlastnoručným podpisom vyhlasuje a potvrdzuje, že sa oboznámila so všetkými informáciami uvedenými v tomto dokumente a znením čl. 12 až 23 všeobecného nariadenia o ochrane údajov. Uvedené informácie sú pre dotknutú osobu zrozumiteľné a ich obsahu porozumela.

V dňa:
.....
podpis zákonného zástupcu

Hlavička školy

Informácie o poskytovaní odbornej psychologickkej starostlivosti realizovanej v zmysle § 24 ods. 2 Zákona č. 138/2019 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov

(starostlivo preštudujte pred podpísaním súhlasu)

Odborná psychologická starostlivosť v zmysle §24 ods. 2 Zákona č. 138/2019 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov sa realizuje len s informovaným písomným súhlasom zákonného zástupcu a je možné odmietnuť ju bez akýchkoľvek právnych dôsledkov. Vyšetrenie a odborná psychologická starostlivosť je v NÁZOV ŠKOLY poskytovaná bezplatne.

Poskytovanie odbornej psychologickkej starostlivosti ponúka možnosť dôkladne sa zorientovať v štruktúre psychických vlastností dieťaťa a prípadnú identifikáciu možných nežiaducich vplyvov, ako aj návrh opatrení na riešenie problému alebo ďalších výchovných či vzdelávacích postupov či profesijnej, študijnej a kariérnej orientácie.

Dieťa/zákonný zástupca sú o výsledkoch vyšetrenia a možnosti ďalšej poskytovanej odbornej starostlivosti informovaní v osobnom rozhovore. V prípade požiadania inštitúcie oprávnenej zo zákona alebo zákonného zástupcu sa vypracováva správa o odbornej psychologickkej starostlivosti a zasiela sa inštitúcii oprávnenej zo zákona, ktorá o ňu požiada. Zákonný zástupca má právo oboznámiť sa s jej obsahom.

Pre potreby odbornej psychologickkej starostlivosti sa používajú diagnostické nástroje – tzn. psychologické testy, dotazníky alebo prístrojové metódy vychádzajúce z odborných vedeckých princípov platných v psychológii. Kvantitatívne a kvalitatívne údaje z testov sú súčasťou Osobného spisu klienta spolu s ostatnými získanými údajmi potrebnými pre poskytovanie odbornej psychologickkej starostlivosti, ktorými sú napr. anamnestické údaje, pedagogická charakteristika, záznamy z rozhovorov, interpretácie, poznámky, správa z diagnostického vyšetrenia, závery z konzultácií.

Osobné údaje sú zisťované a spracúvané v zmysle §11 ods. 6 Školského zákona v rozsahu:

O dieťati: meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia, adresa trvalého pobytu alebo miesta, kde sa dieťa obvykle zdržiava, ak sa nezdržiava na adrese trvalého pobytu, údaje o fyzickom zdraví, údaje o duševnom zdraví, mentálna úroveň vrátane výsledkov pedagogicko-psychologickej a špeciálno-pedagogickej diagnostiky,

O zákonných zástupcoch: meno a priezvisko, adresa trvalého pobytu, adresa miesta, kde sa zákonný zástupca obvykle zdržiava, ak sa nezdržiava na adrese trvalého pobytu, kontakt na účely komunikácie.

Všetky tieto údaje sú prísne dôverné, školský psychológ NÁZOV ŠKOLY je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri svojej činnosti, a to aj po skončení pracovnoprávneho vzťahu s NÁZOV ŠKOLY podľa § 8 ods.1, písm. c.) zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov, podľa §3 zákona č. 199/1994 Z. z. o psychologickkej činnosti a Slovenskej komore psychológov v znení neskorších predpisov, podľa § 79 zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako aj podľa § 11 ods.7 Školského zákona.

Bez písomného súhlasu zákonného zástupcu dieťaťa/žiaka nebudú poskytnuté vyššie uvedené osobné údaje iným osobám a po uplynutí lehoty uloženia, ktorá je podľa § 5 ods.3 písm. b.) vyhlášky č. 326/2008 Z. z. o druhoch a náležitostiach vysvedčení a ostatných školských tlačív vrátane spôsobov ich evidencie a uloženia, 20 rokov od posledného poskytnutia starostlivosti, budú skartované a zlikvidované.

12. Individuálny súhlas nad 18 rokov

Pri jeho používaní sa riadte platnou legislatívou a procesnými štandardmi vydanými Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie

Hlavička školy

INFORMOVANÝ SÚHLAS S ODBORNOU PSYCHOLOGICKOU STAROSTLIVOSŤOU A INFORMÁCIA O SPRACÚVANÍ OSOBNÝCH ÚDAJOV (VZOR)

Klient :

Meno a priezvisko: Dátum a miesto narodenia:

Svojím podpisom potvrdzujem, že po preštudovaní uvedených informácií **dobrovoľne súhlasím** v zmysle § 2, pís. y); zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“) **s poskytovaním odbornej psychologickej starostlivosti mojej osobe:**

V dňa:
.....
podpis klienta

Potvrdzujem, že som bol(a) informovaný(á) a riadne poučený(á) o dôvode, účele, spôsobe a možnostiach odbornej psychologickej starostlivosti zo strany školského psychológa v NÁZOV ŠKOLY, ako aj o možných dôsledkoch spojených s navrhovanou starostlivosťou. Poučenie mi bolo poskytnuté zrozumiteľne, ohľaduplne, bez nátlaku, s možnosťou a dostatočným časom slobodne sa rozhodnúť.

V dňa:
.....
podpis klienta

Svojím podpisom potvrdzujem, že súhlasím s tým, aby NÁZOV ŠKOLY za účelom poskytovania odbornej psychologickej starostlivosti môjmu dieťaťu, spracúvala osobné údaje v zmysle čl. 6 ods. 1 písm. a) všeobecného nariadenia o ochrane údajov, v rozsahu uvedenom v § 11, ods. 6 Školského zákona.

V dňa:
.....
podpis klienta

Súhlasím / **Nesúhlasím** s informovaním o priebehu, zisteniach a záveroch poskytnutej odbornej starostlivosti

Súhlasím / **Nesúhlasím** s vyhotovovaním kópií správ z vyšetrení z môjho zdravotného záznamu, ktoré sú nevyhnutné pre poskytovanie odbornej psychologickej starostlivosti v NÁZOV ŠKOLY a ich uložením v **Osobnom spise klienta**

Súhlasím / **Nesúhlasím** s vypracovaním a zaslaním **správy z poskytovania odbornej psychologickej starostlivosti inému** – uveďte komu.....

V dňa:
.....
podpis klienta

Povinné informovanie:

Spracúvanie osobných údajov sa riadi nariadením EP a Rady EÚ č. 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) a zákonom SR č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len: „zákon o ochrane osobných údajov“). Súhlas so spracúvaním osobných údajov je možné kedykoľvek odvolať.

Som si vedomý svojich práv, ktoré sú uvedené v čl. 12 až 23 všeobecného nariadenia o ochrane údajov, ktoré upravujú, resp. konkretizujú povinnosti prevádzkovateľa pri uplatňovaní práv dotknutých osôb.

Vyhlásenia dotknutej osoby:

Dotknutá osoba svojim vlastnoručným podpisom vyhlasuje a potvrdzuje, že sa oboznámila so všetkými informáciami uvedenými v tomto dokumente a znením čl. 12 až 23 všeobecného nariadenia o ochrane údajov. Uvedené informácie sú pre dotknutú osobu zrozumiteľné a ich obsahu porozumela.

V dňa:
.....
podpis dotknutej osoby

Hlavička školy

Informácie o poskytovaní odbornej psychologickej starostlivosti realizovanej v zmysle § 24 ods. 2 Zákona č. 138/2019 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov

(starostlivo preštudujte pred podpísaním súhlasu)

Odborná psychologická starostlivosť sa realizuje len s informovaným písomným súhlasom plnoletého klienta a je možné odmietnuť ju bez akýchkoľvek právnych dôsledkov. Vyšetrenie a odborná psychologická starostlivosť je v NÁZOV ŠKOLY poskytovaná bezplatne.

Poskytovanie odbornej psychologickej starostlivosti ponúka možnosť dôkladne sa zorientovať v štruktúre psychických vlastností klienta a prípadnú identifikáciu možných nežiaducich vplyvov, ako aj návrh opatrení na riešenie problému alebo ďalších výchovných či vzdelávacích postupov či profesijnej, študijnej a kariérnej orientácie.

Klient je o výsledkoch vyšetrenia a možnosti ďalšej poskytovanej odbornej starostlivosti informovaný v osobnom rozhovore. V prípade požiadania inštitúcie oprávnenej zo zákona sa vypracováva správa o odbornej psychologickej starostlivosti a zasiela sa inštitúcii oprávnenej zo zákona, ktorá o ňu požiada. Klient má právo oboznámiť sa s jej obsahom.

Pre potreby odbornej psychologickej starostlivosti sa používajú diagnostické nástroje – tzn. psychologické testy, dotazníky alebo prístrojové metódy vychádzajúce z odborných vedeckých princípov platných v psychológii. Kvantitatívne a kvalitatívne údaje z testov sú súčasťou Osobného spisu klienta spolu s ostatnými získanými údajmi potrebnými pre poskytovanie odbornej psychologickej starostlivosti, ktorými sú napr. anamnestické údaje, pedagogická charakteristika, záznamy z rozhovorov, interpretácie, poznámky, správa z diagnostického vyšetrenia, závery z konzultácií.

Osobné údaje sú zisťované a spracúvané v zmysle §11 ods. 6 Školského zákona v rozsahu:

O klientovi: meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia, adresa trvalého pobytu alebo miesta, kde sa obvykle zdržiava, ak sa nezdržiava na adrese trvalého pobytu, údaje o fyzickom zdraví, údaje o duševnom zdraví, mentálna úroveň vrátane výsledkov pedagogicko-psychologickej a špeciálno-pedagogickej diagnostiky,

Všetky tieto údaje sú prísne dôverné, školský psychológ NÁZOV ŠKOLY je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri svojej činnosti, a to aj po skončení pracovnoprávneho vzťahu s NÁZOV ŠKOLY podľa § 8 ods.1, písm. c.) zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov, podľa §3 zákona č. 199/1994 Z. z. o psychologickej činnosti a Slovenskej komore psychológov v znení neskorších predpisov, podľa § 79 zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako aj podľa § 11 ods.7 Školského zákona.

Bez písomného súhlasu klienta nebudú poskytnuté vyššie uvedené osobné údaje iným osobám a po uplynutí lehoty uloženia, ktorá je podľa § 5 ods.3 písm. b.) vyhlášky č. 326/2008 Z. z. o druhoch a náležitostiach vysvedčení a ostatných školských tlačív vrátane spôsobov ich evidencie a uloženia, 20 rokov od posledného poskytnutia starostlivosti, budú skartované a zlikvidované.

12. MI (Multiple Intelligences survey) dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie

MI dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie (MCKENZIE,W, 1999. *Multiple Intelligences Survey* [online]. Dostupné na internete: <<http://surfaqarium.com/miinvent.htm>>; preložil a upravil Ivan Turek)

Zakrúžkujte tie nižšie uvedené výroky, ktoré vystihujú (sú typické) pre Vašu činnosť, spôsob učenia, Vaše záujmy a záľuby.

Na jednotlivé položky dotazníka neexistujú správne, dobré, ani nesprávne, či zlé odpovede. Preto ho vyplňujte úprimne, čestne a zodpovedne.

1. Rád robím veci vlastnými rukami.
2. Trávim veľa času vonku, na čerstvom vzduchu.
3. Najradšej sa učím spoločne s inými študentmi.
4. Mám rád prehľadnosť a poriadok vo veciach.
5. Mám radšej muzikály ako dramatické hry.
6. Rád čítam knihy.
7. Zaujímajú ma cudzie jazyky.
8. Som ochotný protestovať alebo podpísať petíciu v záujme správnej veci.
9. Text si zapamätávam tak, že sa snažím skladať slová tak, aby sa rýmovali.
10. Viem si myšlienky vo svojej hlave predstaviť.
11. Viem dobre čítať mapy.
12. Mám problém sedieť dlhšie nečinne.
13. Rozčlenenie riešenia úloh na jednotlivé kroky mi veľmi uľahčuje riešenie.
14. Rád sa učím botaniku a zoológiu.
15. Prestavovanie nábytku v byte ma baví.
16. Súhlasím s tvrdením, že „čím viac, tým lepšie“.
17. Mám rád „talk show“ v televízii a v rozhlase.
18. Mám pevné morálne zásady.
19. Zaujíma ma sociálna spravodlivosť.
20. Rád kategorizujem veci podľa ich spoločných znakov.
21. Nerobí mi problém vyjadriť rytmus pohybmi.
22. Nie som spokojný, ak nepoznám zmysel (nechápem logiku) vecí.
23. Ľahko si pamätám lyrické piesne.
24. Písanie poznámok mi uľahčuje chápanie a zapamätanie si učiva.
25. Som „tímový“ hráč.
26. Spravodlivosť je pre mňa veľmi dôležitá.
27. Mám rád šport.
28. Nonverbálnu komunikáciu (gestá, posunky, mimiku) považujem za veľmi dôležitú.

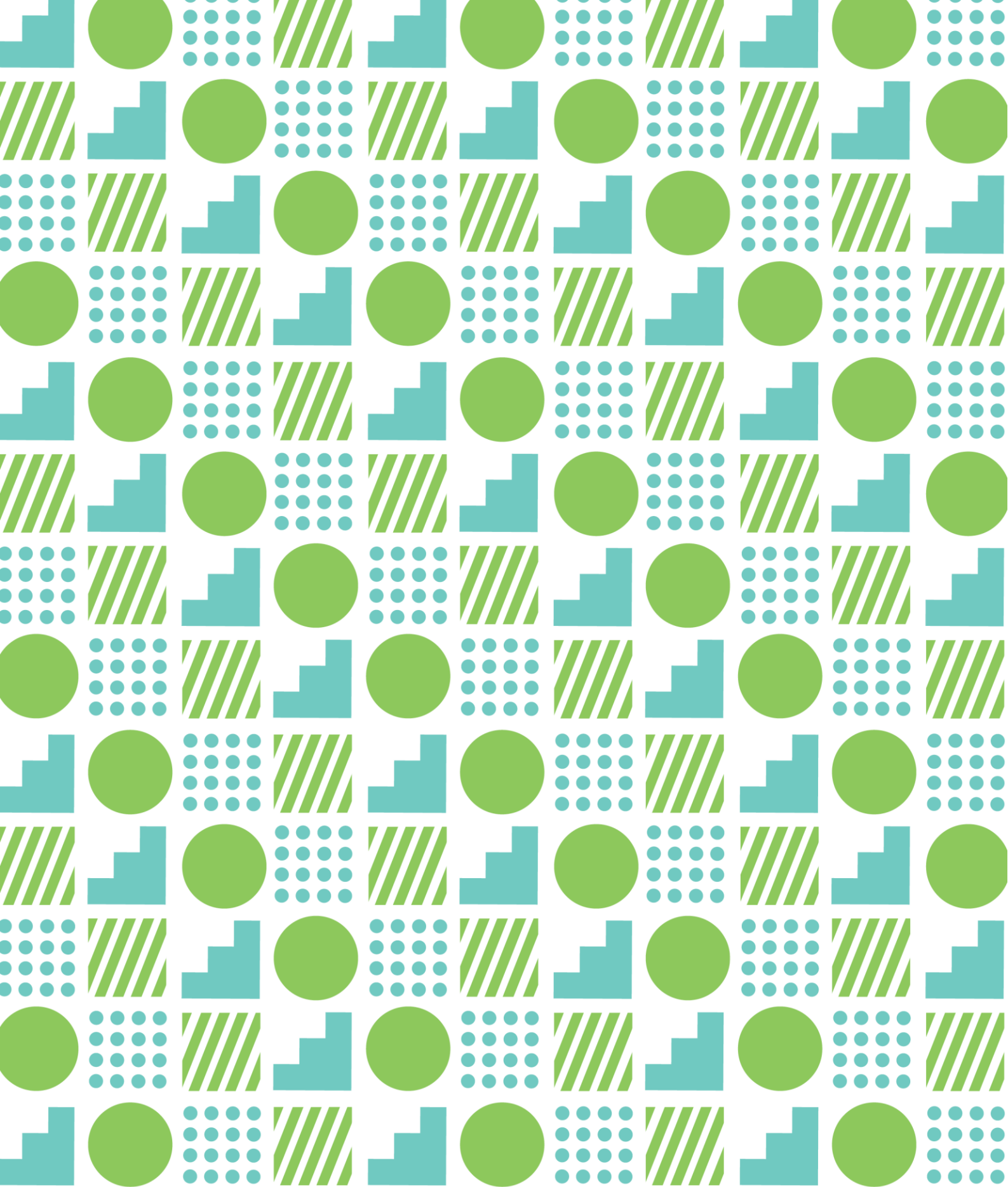
29. Zvieratá zohrávajú dôležitú úlohu v mojom živote.
30. Ľahko rozoznávam vzory, modely (správania, šiat, látok a pod.).
31. Ekologické problémy sú pre mňa veľmi dôležité.
32. Píšem si denník.
33. Neporiadni ľudia ma vedľa ľahko rozčúliť.
34. Dokážem rýchlo počítať aj v „hlave“.
35. Rád tvorím rôzne umelecké veci (ozdoby, sošky a pod.)
36. Rád sa učím činnosťou, tak, že niečo robím, napr. ohmatávam, pohybujem s vecami.
37. Najlepšie sa učím, ak k učivu mám aj citový vzťah.
38. Zvyknem písať len tak, pre radosť.
39. Dobré si pamätám učivo, ktoré obsahuje obrázky, vývojové diagramy, schémy a pod.
40. Mám rád diskusie.
41. Chcel by som, aby náš dom mal recyklačný systém.
42. Viem dobre riešiť problémové úlohy.
43. Učenie sa v skupine (skupinové kooperatívne vyučovanie) je pre mňa veľmi efektívne.
44. Mám rád videoklipy.
45. Dobré rozlišujem rôzne zvuky.
46. Politickú angažovanosť považujem za dôležitú.
47. Rád kempujem. 48. Baví ma rôzne hádanky, pri lúštení ktorých treba rozmýšľať.
49. Žijem veľmi aktívny život.
50. Páči sa mi vyjadrenie pocitov tancom.
51. Dokážem si veci vo svojej pamäti veľmi živo predstaviť.
52. Baví ma práca v záhrade. 53. Vždy ma zaujímala hra na nejaký hudobný nástroj.
54. Nezačnem riešiť nejakú úlohu, pokiaľ nie sú zodpovedané všetky moje otázky vzťahujúce sa na riešenie.
55. Nerád pracujem (učím sa) sám.
56. Prv ako s niečím súhlasím, chcem vedieť prečo sa to robí.
57. Motivácia veľmi ovplyvňuje ako sa učím.
58. Zriaďovanie a udržiavanie prírodných rezervácií považujem za veľmi dôležité.
59. Pri prednese poézie ma zaujíma intonácia prednesu.
60. Individuálna práca môže byť rovnako efektívna ako práca v skupine.
61. Rád mám učivo, ktoré obsahuje rôzne diagramy, schémy, tabuľky.
62. Slovné hračky sú veľmi zábavné.
63. Viem ľahko vysvetliť svoje myšlienky iným ľuďom.
64. Veciam rozumiem lepšie, ak ich usporiadam podľa hierarchie.
65. Keď som presvedčený o správnosti veci, dokážem sa jej venovať na 100%.
66. Balet, tanečné umenie je veľkým pôžitkom.

67. Ťažko sa viem sústrediť, pokiaľ počúvam rádio alebo pozerám televíziu.
68. Zdravé telo je pre zdravú myseľ veľmi dôležité.
69. Umenie a remeslá sú zábavným spôsobom trávenia voľného času.
70. Rád sa hrám so slovíčkami, napr. v podobe dvojzmyselných výrazov, anagramov atd.
71. Rád sa angažujem vo veciach, ktoré môžu pomôcť iným.
72. Rád sa zapájam do verejných diskusií.
73. Rád pracujem s rôznymi nástrojmi.
74. Mám rád rôzne druhy hudby.
75. Rád vykonávam rôzne mimovyučovacie aktivity, napr. navštevujem rôzne kluby.
76. Lepšie chápem štruktúrované učivo.
77. Zaujímam sa o sociálne záležitosti.
78. Dobrovoľne, z vlastného záujmu si dopisujem s priateľmi (aj e-mailom).
79. Rád pracujem s počítačovou databázou.
80. Rád sa hrám s trojrozmernými hlavolamami, ako napr. s Rubikovou kockou.

Vyhodnotenie dotazníka

V riadkoch 1 – 8 označte podľa nižšie uvedeného kľúča čísla výrokov, ktoré ste pri vyplňaní dotazníka zaškrtnuli. Každé označené číslo predstavuje 1 bod. Body v každom riadku spočítajte. Riadky, v ktorých ste dosiahli najvyšší počet bodov, označujú tie druhy inteligencie (a súčasne aj učebné štýly), ktoré Vám pri učení sa najviac vyhovujú.

1. 6, 7, 24, 32, 38, 62, 63, 70, 72, 78; spolubodov – lingvistická inteligencia – lingvistický (jazykový, rečový, verbálny) učebný štýl
2. 4, 13, 22, 33, 34, 42, 48, 54, 76, 79; spolu.....bodov – logicko-matematická inteligencia – logicko- matematický učebný štýl
3. 10, 11, 15, 35, 39, 44, 51, 61, 66, 80; spolu.....bodov – priestorová inteligencia – priestorový (vizuálny) učebný štýl
4. 1, 12, 27, 28, 36, 49, 50, 68, 69, 73; spolu.....bodov – telesnekinestetická inteligencia – telesnekinestetický (fyzický, pohybový) učebný štýl
5. 5, 9, 21, 23, 30, 45, 53, 59, 67, 74; spolubodov – muzikálna inteligencia – muzikálny (hudobný) učebný štýl
6. 3, 16, 17, 25, 40, 43, 46, 55, 75, 77; spolu.....bodov – interpersonálna inteligencia – interpersonálny učebný štýl
7. 8, 18, 19, 26, 37, 56, 57, 60, 65, 71; spolu.....bodov – intrapersonálna inteligencia – intrapersonálny učebný štýl
8. 2, 14, 20, 29, 31, 41, 47, 52, 58, 64; spolubodov – prírodná inteligencia – prírodný učebný štýl

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

+421 2 4342 0973
sekretariat@vudpap.sk
www.vudpap.sk

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce